

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Floremundi Raemundi V. Cl. Olim Consiliarii Regis
Galliarvm Ex Calviniano Catholici Synopsis Omnium hujus
temporis Controversiarum tam inter Lutheranos,
Calvinistas quam alios plurimos. Sive Historia ...**

**Raemond, Florimond de
Coloniae Agrippinae, 1655**

Liber VIII.

urn:nbn:de:hbz:466:1-10880

Suetonius, & plerique omnes qui nomen aliquod habent inter Historicos; quorum imitatione & exemplo ego eorum Principum de quorum vita mihi aliquamentio facienda est, bona ac mala, virtutes ac vitia describam. Hoc illud est quod Demetrius Phalereus Ptolemao respondisse dicitur, solos scilicet libros sine ullo rubore aut fūco verum libere dicere. Sed quid ego vereor, ut mihi per talem rogem liceat bonas ac religionis amantes reges merito ornare præconio, & malorum facta ac vitia perstringere? Equidem porinde peccat qui malorum mores ac facta carpere non audeat, quam qui virtutes ac recte facta debito elogio defraudat. Domitiano imperante, nemo Titum Imperatorem Humani generis delicias, nemo Caligulam

populi Romani natricem, nemo eundem Mundi Phæthontem appellare audebat. At optimo Imperatore Adriano rerum potito, velut postliminii jure restituta libertate, tam vitia quam virtutes singulorum in aperto proponere, ac prout quisque meritus erat vel laudare vel vituperare licebat. Sic tua, Rex Christianissime, clementia ac bonitas calamo meo eam dabit libertatem, veraci scriptore dignam, ut ne in Historia hujus contextu ullam vim veritati facere cogar. Vive feliciter, Rex, vive, vale, ac perenna, cum tuo & regni tui bono.

Deus de nostris annis tibi addat, tibi, inquam, cui minor cura esse debet regni quam eius qui regna & imperia dispensat ac servat.

IN SEQUENTEM LIBRUM AVCTORIS PRÆFATIO
ad Nicolaum Villarium.

FFFERO tibi non Coronam Terrulliani, Gallice à me versam; non pompam Antichristi, iusto volumine à me depictam; sed tale munus, quod ego ex omnibus Christiana Reipublica regionibus collegi, & tale opus, in quo concinando jam diu me desudasse, ipse nosti. Ex ceteris regionibus tandem multo labore defatigatus in Franciam nostram veni, cui qua possum, opitulari canor, & à vicinorum exemplis præcepta aliquot saluberrima præscribere, qua in tanta grassantis hæreseos licentia sequi debeat. Quo labore defunctus, ad novum Orbem navigare constitui, ostensurus quanta ibi Catholica Ecclesia sumserit incrementa; adeo ut Deus velut relicto hoc orbe, in illum alterum commigrare, ac perpetuam sibi sedem ac domicilium ibi eligere velle videatur. Antequam vero oram solvam; Gallia nostra, Deo annuente, duos alios adhuc libros dabo. Equidem sic sentio, meum hunc librum, in quem quacumque selectissima habui, congeffi, merito damnatum iri, nisi aliquem in eo, etiam patria mea dem locum; quæ inter omnia regna Christiana pietatis præcipuam laudem ac primum locum semper habuit; jam (pro dolor) aliqua ex parte amisit. Videbis hic diversas mutationes, & eorum conatus qui omnia susque deque miscuerunt, ordinem sine ordine, & deformem hæreticorum omniaque deformantem reformationem. Mihi quidem ista scribenti tadium saepe obortum est: regulas tamen omnium quæ umquam nata sunt hæreseon maxime irregularis religionis describere visum est. Victi longis verborum ambagibus, victores brevi utuntur oratione. Sic ego in hoc libro, pro illa Mundi victrice Ecclesia loquens. Hunc vero librum sub felicibus tui nominis auspiciis exire volo: simulque omnia mea studia voluntati tuæ atque imperio offero, &c.

O O FLO.

FLORIMVNDI RAEMVNDI
 DE ORTV, PROGRESSV ET RVINA
 HÆRESEON SVPERIORIS SÆCVLI
HISTORIÆ
LIBER VIII.

ARGVMENTVM.

In hoc libro tamquam in tabula, novæ à Calvino constitutæ Synagogæ forma depingitur: fundamenta doctrinæ, institutio & officia ministrorum, Superintendentium, Diaconorum, Confistoria, Conciones, Baptismum & Cœnam administrandi ratio, Psalmorum cantillatio, Sepultura ritus, aliæque ad Calvinisticam religionem pertinentia explicantur: simul obiter controversis aliquot articuli Fidei explicantur, ut hæreseos error & impostura, Catholicæ vero Ecclesiæ veritas tanto facilius ab omnibus cognosci queat.

SVMMARIA SINGVLORVM CAPITV-
 pitum hujus Libri.

CAPVT I.

- I. *Intentio & scopus Auctoris: & cur hic de controversiis quibusdam religionis addita disputationes.*

CAPVT II.

- I. *Mnes hæretici inde se perdidērunt, quod S. Scripturam ad suum sensum interpretari conati sunt.*
- II. *Quodnam posuerit Calvinus doctrinæ suæ fundamentum.*
- III. *Hæretici quod volunt in Scripturis venantur.*
- IV. *Primitiva Ecclesia in ipso statim ortu extincta ac perdita fuisset, si Calvinus regulam voluisset sequi.*
- V. *Sola S. Scriptura littera non facit Christianum.*
- VI. *Antiquitatis respectus firmissimum semper fuit Ecclesiæ munimentum.*

VII. *Quomodo humana traditiones ab Ecclesiæ traditionibus distinguenda sint.*

CAPVT III.

- I. *Vtherus quasdam Ecclesiæ ceremonias retinuit, Calvinus omnes penitus abolevit.*
- II. *Calvini de ceremoniis judicium.*
- III. *Christiani cum Paganis multa habuere communia.*
- IV. *Ceremoniæ divinum cultum augustiorem reddunt.*
- V. *Diabolus ceremonias ex Ecclesiâ profregavit.*
- VI. *Paganorum religio velut simia fuit Christiana.*

CAPVT IV.

- I. *Vr novi reformati res quæ apud Catholicos in magna habentur veneratione, imprimis Cruces, oderint ac detestantur.*
- II. *Cur altaria iidem sustulerint.*
- III. *Nomini Iesu nullum habent honorem.*
- IV. *Cur dies festos aboleverint: & quo habitu utantur.*
- V. *Cur jejunia ab Ecclesiâ indicta observare nolint.*
- VI. *Iidem.*

VI. *Iidem in Cœna Domini non Calicibus sed poculis
& vitris utuntur.*

CAPUT V.

- I. **C**alvinistica Ecclesia sordes & deformitas.
- II. Ecclesia Calvinistica nullum habet caput.
- III. Domus Dei in terris eius qua in caelis est, similitudinem referre debet.
- IV. Unitas sine certo capite conservari nequit.
- V. Calvinus Episcoporum & presbyterorum nomina inducit.
- VI. Archiepiscoporum Burdigalensium series & successio.

CAPUT VI.

- I. **C**alvinus misso Episcopi nomine, Ministri nomen retinuit.
- II. Nominis eius origo.
- III. Verba Beza ad Lansaci toparcham.
- IV. Calvinistica Ecclesia nullos agnoscit Doctores.
- V. De Ministris: quorum officium in veteri Ecclesia fuit famulari, in nova, regere ac gubernare.
- VI. Quomodo Ministri recipiantur.
- VII. Quo loco monachi excucullati apud Calvinistas habeantur.
- VIII. De manuum impositione.

CAPUT VII.

- I. **A**busus circa Ministrorum missionem seu distributionem.
- II. Ministeria non facile permutanda.
- III. Minister quandoque à plebe deligitur atque accitur.
- IV. De Senioribus, & Superintendentibus.
- V. De Diaconis & Coryceis.
- VI. De Colloquiis, & synodis, & ratione quam in historia Ecclesiarum suarum conficienda observant.

CAPUT VIII.

- I. **D**e Consistoriis, eorumque mirabili confusione.
- II. De numero Consistorialium, & potestate.
- III. Quamdiu officia ista durent.
- IV. Seniores crimina ad Consistorium deferunt.
- V. Consistoriorum rationes seu computationes.

CAPUT IX.

- I. **S**eniores (quos vocant) vicinorum mores & facta observant.
- II. Describis & libris Consistoriorum.
- III. Quam multis nugis y referti.
- IV. Intemperies Consistorialium in reprehendendo vestium luxu.
- V. Quam inutiles saepe sint Consistoriales illa admonitiones & correctiones.
- VI. Scandala inde orta.
- VII. Consistorialis confessionis notabilis historia.

CAPUT X.

- I. **C**hristiana Ecclesia à Calvinistis dejecta & vastata.
- II. Qualia sint Calvinistarum templa.
- III. Calvinismus etiam quum maxime viguit, in horreis exercitus.
- IV. Concionum ordo, & irreverentia erga Deum.
- V. De Concionum ante ambulis.
- VI. De Ministrorum habitu: & quali in primitiva Ecclesia sacrorum ministri vsi sint.
- VII. Similitudo Christiana Ecclesia cum Navi.
- VIII. In Catholicis Ecclesiis omnia vocalia; in Calvinisticis omnia muta sunt.
- IX. Praecandi apud Calvinistas modus.
- X. Confusio in Cantu.
- XI. Quid in Concionibus frequentissime inculcent ministri.
- XII. Quam irreligiose sacra apud Calvinistas obeantur.

CAPUT XI.

- I. **D**e Baptismo Calvinistarum, quem ad salutem necessarium non esse ajunt.
- II. Calvinista Pelagianorum & Manichaeorum errores renovant.
- III. Errant in eo, quod laicos in casu necessitatis baptismum administrare posse negant.
- IV. Nullis in eo utuntur ceremoniis.
- V. De ceremoniis antiquitus in baptismi administratione adhiberi solitis.
- VI. De patrinis & Matrinis, ut vocant, & nominum impositione.

CAPUT XII.

- I. **I**dololatra & Hæretici figuram aliquam Cane Dominica servant.
- II. Ad sacra nec altaribus nec ullo alio ornatu utuntur.

- III. De altaribus Catholica Ecclesia.
- IV. Quibus ritibus Cœnam administrant.
- V. Mos & ritus primitiva Ecclesia.
- VI. Ingens abusus Calvinistarum, in porrigendo Calice.
- VII. Calvinista ad Cœnam suam pane fermentato & vulgari, Catholici in Eucharistia, exemplo Salvatoris, azymo utuntur.
- VIII. Calvinistarum in hoc Actu irreligiositas, & Catholicorum in eadem devotio.
- IX. Cœna Calvinistarum Peripaterica, & de novorum Evangelicorum diversitate.
- X. De benedictione qua in Eucharistia adhibetur.

CAPUT XIII.

- I. **D**E matrimoniis Calvinistarum, & eorum confusione.
- II. Idem ob commissum adulterium, alteri nubendi suis faciunt potestatem.
- III. Quibus ex causis maritis uxores repudiare liceat.
- IV. Quibus ex causis uxori, etiam vivente marito, alii liceat nubere.
- V. Compulsacula eiusmodi repudiorum historia.
- VI. Vera historia qua Genevæ contigit.

CAP. XIV.

- I. **P**Salmi Davidici apud omnes populos qui aliquam Dei habent cognitionem, in precio habentur.
- II. Psalmorum decantatio à Pontificibus certis quibusdam regulis constituta.
- III. Etiam Turcæ Psalmos decantant.
- IV. Vt & omnes hæretici, exceptis Anabaptistis.
- V. Populus Psalmorum cantillatione ab hæreticis infectus.
- VI. Primorum Lutheranorum & Calvinistarum consuetudo.
- VII. Mos decantandi Psalmos in Catholica Ecclesia.
- VIII. Psalmi à novis Evangelicis profanati.

CAP. XV.

- I. **B**EZA & Maroti Psalmodia.
- II. Maroti error in principio Psalmorum.
- III. Alius eiusdem error.
- IV. Idem à vero sensu propter rhythmum discedit.
- V. Atheismi infamia laborat.
- VI. Beza Psalmos suos pro libitu fecit, ac refecit: & quomodo uterque errores suos emendavit.

CAPUT XVI.

- I. **P**Rimi Lutherano Calvinista in Gallia Psalmos non decantarunt.
- II. Clemens Marotus bonus a vi sui Poeta.
- III. In Italiam fugit inde reversus, ex consilio Francis Vatabli, Psalmos Davidis in rhythmos redigit.
- IV. Ob litterarum imperitiam, multos errores in regio illo opere vertendo committit.
- V. Theologica Academia Parisiensis Facultas Psalmorum à Maroto versorum publicationem impedire conatur.
- VI. Marotus Genevæ se confert, flagris ibi ob flagitium casus.

CAPUT XVII.

- I. **T**heodori Beza natiuitas & eruditio.
- II. Idem scabie doloribus vexatus, ad desperationem pœne redigitur.
- III. Beza Ecclesiasticum Prioratus munus adipiscitur.
- IV. Ecclesia repudium mittit: & quare.
- V. Genevæ se confert.
- VI. Maroti & Beza Psalmi rhythmi Muscis numeris includuntur.
- VII. Melodia Psalmorum Calvinistarum laetitia.
- VIII. Quando Psalmi in concionibus decantari ceperint.

CAPUT XVIII.

- I. **O**Mnium religionum homines pro animabus Deum deprecari sunt, & corpora honesta sepultura affecerunt.
- II. Iudeorum consuetudo pro defunctis deprecandi.
- III. Quam Pagani à Iudæis mutuati sunt.
- IV. Omnes anti qui scriptores precum pro mortuis meminunt.
- V. Defunctorum corpora honeste habenda.
- VI. Sepultura honestas ab ipsa Natura commendatur.
- VII. Sepulchra inter res sacras.
- VIII. Cur hæretici in Ecclesiis sepeliri cupiant.
- IX. Sepultura cura ad Episcopos pertinet.
- X. Calvinistarum querela.

AUCTORIS SCOPUS IN HOC LIBRO;
ejusque exculatio quod de controversis quibus-
dam religionis articulis disputationes passim
immisceat.

CAPUT PRIMUM.

SI qui magnorum illorum mundi subactorum
res gestas memoria tradiderunt Titus Livius,
inquam, Tacitus & alij accuratè nobis sigillatim-
que descriptos reliquissent populorum mores, or-
dinem Religionis, Magistratum leges & poli-
tiam, magno nos labore sublevassent in inquiren-
dis, & tanquam in media nocte tot retro sæculo-
rum palpando indagandis munus Pontificum, riti-
bus Senatorum, Magistratum in eundem hor-
ris, formis judiciorum, aliisque rebus permultis,
quæ in illorum historiis desiderantur. Nam quod
doctissimi nostro sæculo viri quatuor, Tutnebus,
Lipius, Manutius & Sigonius, multis gravibus-
que in locis adeo inter se dissentiunt, ut conciliari
vix queant, id veterum illorum præteriti tempo-
ris scriptorum, non nostro sit vitio, qui ex tanta ca-
ligine lucem eruere non possumus. Plutarchus ead-
em molestia in re levi offensus, de iis conquerit-
tur, qui clarissimorum virorum, Nicæ, Demosthe-
nis, Phocionis, Thrasibuli, & Theramenis, qui
Socætatæ etate vixerant, mæres nominibus suis in-
digitare, superioribus temporibus neglexissent.
Idem ex altera parte non parum se debere profite-
tur Platoni & Antistheni, quod ille pædagogi Al-
cibiadis, hic vero ejusdem nutritis nomen expri-
mere non super sedisset. Quis eadem scriptorum
supina negligentia factum est, quod

Septem urbes magni certant de patria Homeri,

Smyrna, Rhodos, Colophon, Salamin, Chios, Argos,

Athens.

Sæpe inter illas ad arma ventum est hanc solam ob-
causam, quod unaquæque hunc sibi honorem
attribueret, quod antiquissimi Poëtarum nutritrix
fuisset. Quæ causa est, cur semper existimave-
rim, magnum esse eorum vitium, qui rerum ge-
starum historias populorumque mores literis con-
signare aggrediuntur, si temporum suorum parti-
cularitates (ut vocant) id est, etiam minuta quæ-
que attingere prætermittant, quæ ut jam sine com-
munia pervulgataque, sequentibus tamen sæculis
non possunt non existimari rara.

Svissum fuisset sanctis Patribus, aut Ecclesiasti-

cæ historiae scriptoribus, qui primis quinque sæ-
culis scripserunt, omnium suæ etatis hæreticorum
ritus, mores, ingenia & opiniones, & quid de
quoque fidei articulo senserint, specialius & quasi
minutatim persequi, quod illi crassius generalius-
que fecerunt, non nisi prima illorum lineamenta
exprimentes; pudisset, opinor, posteros ori-
ginis suæ, erubuisseque tam pudendorum
patrum se hæredes profiteri. Sed factum est hoc
fortasse ad suppressenda illorum nomina (quem-
admodum olim illius, qui templum Dianæ Ephe-
sicæ incendit, damnata memoria est) & ad fæ-
tidas illorum sordes ignorantia tenebris obruen-
das.

Ego vero, quem infelix hoc sæculum in abyf-
sum hujus de ortu, progressu, & decremento novæ
hæreseos Historiæ invitum præcipitavit, evi-
tandam mihi censui hanc culpam, in quam lapsi
sunt veterum historici, ac monstrum hoc eorum
representandum, cum ornatu suo, insigni-
bus, armis, totoque novo suo apparatu atque in-
strumento; nec tantum ea exponenda, quæ in
vultu, figura & habitu ejus exteriori conspiciun-
tur, sed omnium interiorum ejus partium anat-
omiam faciendam, quo futurum sæculum in ea
cognoscenda non hallucinetur, & ut in lucem
producat hodiernæ hæresis imminens condem-
natio, faciatque præjudicium illi, quæ deinceps
existit est. Exstinctio enim Lutherano Calvi-
nismo, aut in vallibus quibusdam, reliquiarum
instar Valdensium Anguricorum, occultato (cer-
te indies eum decretere, manifestum est) sine du-
bio alia quædam hæresis exorietur; quemadmo-
dum ex Wiclephistis Hussitæ, ex Hussitis Luthe-
rani, & ex his Calvinistæ originem traxerunt.

Qui meus labor gratus erit aliquando piæ po-
steritati, dum non unquam tantum ut ex eo Leo-
nem cognoscant, sed ferventes oculos horrentes
pilos, ungulas dentesque cruentos & caudam, in-
citamentum adhuc furoris ipsius, denique leonem
totum describo. Nec vero depingam hoc libro
hæresin informem adhuc, qualis erat quum non-
dum sublati oculis lucem fugeret, & præ pudore
in locis subterraneis delitesceret, aut ex uno Regni
angulo in alterum, non secus ac sciurus de ramo
in ramum, transliret, nec auderet in medium fori
prodire: sed talem, qualis postmodum facta est, ex-
altatam videlicet, in solum gloriæ suæ, cum omni
sua majestate & magnitudine, quum inebriata pio-
rum sanguine, Ecclesiarum Christianarum ruinis

fundamenta sua inædificavit, & ex earum ruderibus muros suos fabricavit; Triste profecto tanti furoris & rabiei monumentum. Itaque hic liber ante oculos ponet ordinem, architecturam & poliriam Ecclesiæ Calvinisticæ jam ad summum gradum perductæ, Tempia ejus, Conciones, Sacramenta, Consistoria, officia Ministrorum, Seniorum, Diaconorum & Superintendentium. Quo fiet, ut veteris Ecclesiæ pulchritudo, majestas & magnitudo tanto evadat conspectior, collata ad novæ hujus deformitatem, humilitatem, & utilitatem. Quod si, dum in hoc argumento verfor, falcem, quod ajunt, immitto in alienam segetem, ad demetenda stirpis zizania, quæ Hæresis in pulcherrimos Ecclesiæ campos copiose conjecit, quis id carpet? Si dubia quædam moveo ab eadem hæresi ad turbandam domus Dei unitatem excitata, quæ est cur eo nomine reprehendar? Consilio certo id facio: Nam quemadmodum Synagogæ Hæreticorum scriptores historis suis fabulosis capita quædam in Religione controversa passim imperferunt, ut Lector una cum narrationibus ipsorum, doctrinæ, quam illi propinant, facilius percipiat gustum: ita mihi quoque hoc propositum fuit, ut Lector, dum historiam legit Hæreseos, simul agnoscat fallacem doctrinam erraticorum illorum, spirituum, inquam, malitiosorum & fraudulentorum, quos hæresis produxit: eademque opera intelligat imprudentiam, ne dicam stuporem & insaniam miserorum illorum, qui capi se & in castes induci sunt passi dulci eorum cantu, qui primi eos aggressi sunt, eo ipso ostendentes, quemadmodum ii, qui minimo quoque auræ afflatu frigescunt, parum firmæ sunt valerudinis, ita infirmam quoque admodum fuisse fidem ipsorum, & conscientiam maligno aliquo spiritu exagitatam, propterea quod relicta magna illa & regia via Ecclesiæ, in deserta atque avia loca sese contulerunt. Nec tamen tanta utar in hac tractatione, subtilitate, quin ii, quibus præcipue mea elaborata sunt scripta, ad novæ istius Theologiæ fundum & interiora ejusdem adyta queant penetrare, semperque veritatis aliquo radio collustrari.

(***)

SCRIPTURAM SOLAM, ID EST, NOVAS hominum privatorum interpretationes, omnium hæreseon esse fundamentum.

CAPUT SECUNDUM.

ARGUMENTUM.

- I. Omnes hæretici inde se perdidit, quod S. Scripturam ad sui sensum interpretari conati sunt.
- II. Quodnam posuerit Calvinus doctrina sua fundamentum.
- III. Hæretici quod volunt in Scripturis venantur.
- IV. Primitiva Ecclesia in ipso statim ortu extincta ac perditam fuisse, si Calvinus regulam voluisset sequi.
- V. Sola S. Scriptura littera non facit Christianum.
- VI. Antiquitatis respectus firmissimum semper fuit Ecclesiæ munimentum.
- VII. Quomodo humana traditiones ab Ecclesiæ traditionibus distinguenda sint.

EX præcedentibus libris didicistis, omnibus istis hæreticis, qui Germaniam, Galliam & Belgium infestarunt (astutiores illos dico) nihil in ore esse, nisi Scripturam, nihil eos velle credere, nisi Scriptura contineatur, ex Scriptura formare omnes suas chimæras & nugas, ex Scriptura suam sibi quemque Religionem suo arbitratu fingere, Scripturam in omnes sensus, non aliter ac mollem ceram in omnes figuras, variare. Idem fecerunt omnes illorum antecessores, inde à Patriarcha illorum Simone, qui semper magistralē quandā auctoritatem in Scripturam sibi arrogarunt. Nam quemadmodum ex iisdem floribus aranea venenum, apis vero mel exsugit: eadem plane ratione ex Scripturæ sacris locis, unde tot sanctas divinasque meditationes sancti Patres exculpserunt, isti mille errores, mille opinionum monstra hausserunt. Sic ex eadem Scriptura & salus proficiscitur, & perditio: quemadmodum Poëtæ non sine mysterio fabulantur, sanguinem Gorgonis, qui ex dextri lateris venis profuebat, omnis generis morbos sanasse, sinistri vero lateris sanguinem perniciosum fuisse & lethalem. Quapropter non sine causa dixit Lutherus, Scripturam esse librum Hæreticorum, & solem oculis etiam maxime lippia-

lippientibus aspectabilem : & quemadmodum nullum sit vitium , cuius non aliquis reperitur patronus , ita nullum esse hæreticum , qui non locum aliquem Scripturæ ad suum particularem sensum detorquere possit. Nam ut in hydropico siti enecto , quidquid alimenti ingeritur , in aquosam substantiam convertitur , atque ita aqua , quæ rerum omnium , Pindaro teste , est præstantissima , illi nihilominus est mortifera , & morbum ejus nutrit : ita quidquid in Scriptura hæreticus legit , eo venæ illius insistantur atque intumescunt , vincula vitæ ipsius & continentia dissolvuntur , harmonia quæ corpori Ecclesiæ unitus fuerat , dissipatur atque evanescit , tandemque ipse à gremio Matris suæ avulsus , eo magis marcescit hæcescitque , quo plus peregrini hujus cibi assumit , qui in æternam mortem tandem illum dat præcipitem. Muncerus , quamvis Anabaptista , Prophetam se esse ex Scriptura probabat. David Georgius homo proflus diabolicus , ex Scriptura , se Messiam esse asserbat. Carolstadius ex Scriptura revelationes suas confirmabat , ut & Zvinglius somnia sua & visiones nocturnas ex eadem Scriptura demonstrabat. Sathanas ipse cum Deo contendens , Scriptura usus est. Quid igitur metuis inquit Chrysostomus hæretico Scripturam allegante ? Sæpenuero , inquit Athanasius in vita S. Antonii , maligni spiritus exaudiuntur concentu harmonico psalentes , & sacras Scripturas impuro oro concinentes : nec raro , dum nos legimus , referre audiuntur extremas voces , tamquam Echo. Diabolus quoties cum Luthero conferret , Scripturam allegabat , ut scriptum est à me post ipsum , libro primo. Denique semper Scriptura fuit aërea , in qua omnes hæretici hæreseos suæ fundamenta jecerunt : & pulvinar , quo caput suum reclinarunt : & veteres ac læteri centenos , quibus nuditatem suam tegere semper conati sunt. Hæc illis ludus veluti est gladiatorius , hæc campus prælii , hæc circus , ubi sese exercent ; hæc theatrum est , ubi dramata , vel potius tragœdias suas exhibent : quamvis nec magisterium aut assequuti gladiatorum , nec jus habeant armorum , nec ab Athletarum collegio agnoscantur , nec personam , quam sustinent , digne sciant representare , nec denique in ulla harum functionum eam , qua opus est , auctoritatem à legitimo Magistratu obtinuerint. Scriptura nihilominus

fidem illis facit , & tutos præstat inter homines , sine cujus auctoritate ejeti fuissent , tamquam missi à diabolo. Et ut nullum est periculosius venenum eo quod saccharo obrectum est , eo quod avidius deglutiatur , & postea difficilius ejiciatur : ita nullus æque est error noxius , ac is , cui verbum Dei prætextitur , quo multi per simplicitatem suam capiuntur , non secus ac aves , quæ dum cibum querunt , mortem inveniunt inter arbusa & dumeta arte aucipis concinnata , plena laqueis & visco.

II. Calvinus qui Lutheri doctrinæ suam quam maxime , quamvis varie confirmavit , licet (quo erat animo elato) profiteri noluerit , se quidquam illi debere , hanc Maximam sive Regulam quasi in limine putatitiæ suæ Ecclesiæ collocavit. *Scripturam solam esse judicem controversarum Religionum , nec alio opus esse.* Hac regula se secutum , an credere debeat Symbolo Sancti Athanasii , professus est in Synodo Lausannensi , teste P. Carolo , qui interfuit. Eandem esse sui ipsius interpretem ; insignem fieri Deo injuriam , si dicamus , Scripturam , quam ipse nobis reliquit , obscuram esse. Et hoc est quod movit discipulum ipsius dilectum , quem tamquam alterum Joannem , sine fere fovit , Bernardinum Ochinum , postea , ut exposui libro quarto , Arrianismum amplexum , ut hanc pronuntiaret sententiam : *Sacræ literæ , inquit , in se sunt proflus perspicuæ , in iis maxime , quæ sunt ad salutem necessaria.* Quod si non exstat in illis diserte dogma Trinitatis , ad credendum illud nemo obligatur. Non enim nisi illud tenemur credere , quod clare est in Scriptura explicatum Nimirum oblitus erat hic Gallorum Pseudoapostolus , se alio loco stultos excerebratos appellasse eos , qui se putant intelligere Scripturas. Ecce qui dicat in secundam ad Timotheum : *Per hoc , inquit , retunditur arrogantia quorundam insensatorum , qui se gloriantur non indigere Doctore , eo quod sufficiat solius Scripturæ lectio.* Nam qui muta Scriptura contentus auxilium vivæ vocis aspernatur , experietur quam sit malum , constitutum à Deo & Christo discendi medium contemnere. En quomodo in omnes sensus eam torqueat , modo facilem faciens tractabilemque & mox rursus obscuram & tractatu difficilem. Si non posset , inquit Tertullianus , perperam intelligi Scriptura , nulla foret hæresis. Facilis est , inquit Simplex igitur fuit atque rudis Augustinus , dicens , Deum eam obscurasse

obscurasse multorum variorumque mysteriorum v. lo obducto, ut per laborem difficultatemque arrogantia nostra compesceretur, liberareturque animus noster fastidio illo, quo plerunque laborant res obvia & faciles. Obscura, inquit alio loco Calvinus, nos exercent, at facilia fatiant. Sed oculatis istis Argis omnia sunt facilia & exposita, quæ aciem oculorum habent non minus penetrantem, quam Linceus ille, de quo est apud Plutarchum, cui nec rupes, nec lignum, nec mons, nec ullum aliud corpus quantumvis solidum objiciebatur, quod non visu penetraret. Omnia illis sunt facilia: at misero illi & caeco D. Augustino nihil non est difficile. Quod intelligo, inquit, in lectione Sacrae Scripturae, nihil est, respectu illius, quod ignoro. Ezechiel Scripturam appellat librum involutum. Eadem est magnus ille liber septem sigillis munitus, quem aperire nemo potest, præter Agnum, aut Sanctos, per specialem illius assistentiam. Quæ de re elegans existat magni illius viri, quem per excellentiam Theologum appellamus, comparatio. Quemadmodum picturæ quædam ita sunt in omnes partes obversa, ut quacunque eas, te sequi intuitu videantur, quod tamen omne in uno aliquo puncto aut lineamento positum est, quod pictores tantum intelligunt: ita qui in sacras literas oculos intendit, pluribus eas sensibus aptas deprehendit, qui omnes iudicio ejus satis quadrant, quum unus sit tantum genuinus & certus. Si persequutus fuisset similitudinem, addidisset etiam hoc: Quemadmodum tabula istam proprietatem non habitura sit, ut quaquaversus ad spectum obvertat, si ipsius picturæ, aliud quam in ipsum pictorem, obtutus defigatur. (Hæc enim ratio est, ob quam imagines vultum oculosque spectatoribus obvertunt: quod non accideret, si aliud quam in artificem, visus dirigeretur.) Sic qui Scripturam contempletur, si animum ad verum Ecclesiæ sensum, insuper habita ipsa littera & ut ita dicam, scriptoris calamo, (ut etiam in picturis nulla penicilli habetur ratio) intendit, in S. Scriptura intelligenda numquam aberrabit. Secus, erroneo visu mendacium arripit pro veritate, & umbram pro corpore, & quod de Ixione fabulis proditum est, nubem pro vera Junone amplexabitur. Scriprara, inquit quidam Barcinonensis Episcopus, similis est hortu omnis generis arboribus confito, quarum aliæ aliis fructibus sunt onustæ, tum hybernis, tum æstivis. Quidam naturæ sunt bonæ, quamvis cru-

di, alii, costati tantum: quidam succum habent dulcem, alii acidum, qui tamen durant diutius, & coctione redduntur mitiores. Ita in sacro Dei verbo quædam sunt in ipsa literæ simplicitate salubria, alia periculosa admodum atque insipida, nisi recoctione, hoc est recta explicatione mitescant. Sed non permissum est cuivis, in hac re aliquid conari, inquit S. Dionysius, licet nemo non præstantiam hanc sibi sumat.

III. Hereticus quidquid invenit in domo Dei & in divinis ceremoniis, feratur ac perquirat, atque ex eorum id, quod habet, compilat, id solum usurpans, quod suæ imaginationis fonti imponit: omnia deinde suæ imaginationis fonti imponit, quas vult formas inde eliciens; ex quibus sibi sectam fingit speciosis prætextibus insignem, & sub verbi Dei nomine e suis phantasiis idolum sibi exculpit, easque fucò obducit, ne agnoscantur, quemadmodum mangones veteres panos interpolant, ut pro novis eos vendant. Patres quum viderent sua ætate hæreticos scripturam perpetuo in ore habere, eodem modo exclamarunt, quo nos hodie: Quid hoc sibi vult suo quisque modo Scripturam lacerat. Aliter eam exponunt Novatus, Photinus, Sabellius; aliter Donatus & Macedonius; aliter Apollinaris, Nestorius & Eutyches. Nos loco illorum veterum ponamus Lutheranos, Zvinglianos, Anabaptistas, Calvinistas. Omnes isti, ut Vincentius Lerinensis ait, Scripturam ubique in scriptis suis inculcant, adeo ut ne paginam quidem in libris eorum reperias, quam non passim occupent ex Veteri & Novo Testamento desumpta testimonia. Et quemadmodum Moneta adulteratores alia metalla pauxillo auro & argento admiscunt, deinde Regum ac Principum imagines & nomina imprimunt, sine quibus erogari moneta illa non potest: sic hæretici falsa interpretatione depravatis S. Scriptura locis, divini verbi nomen obtinent, illique ad opinionum suarum portenta velanda, ac populo commendanda abutuntur. Et quemadmodum homines graveolentes alarum hircos pastillis aliisque adscitis odoribus; sic hæretici doctrinæ suæ fetorem divini verbi fucò velare ac tegere student. Sed velut etiam si arthropem quis cæcussa inducat, simus tamen nasus, labia pendula & crassa, & mala turgida qualis sit facile produat: sic frustra Sectarii nefarios suos conatus religiosis prætextibus velant, quum aliunde illi ab omni parte appareant.

*Jam dudum patere doli, & sub veste latentis
Ulceris albidula seclum pus atque venenum.*

Esse inter Scripturæ libros nonnullos (ait ille, (a) quem merito pictorem hæreticorum appellavi;) quos hæresis vel non recipiat, vel si recipiat, adde-
dendo aut demendo corrumpat, ut suo proposito inserviant. Et illos ipsos, quos admittit, non retinere integros, sed adulterare, truncare, deformare, & varijs interpretationibus distorquere, atque ad arbitrium suum fingere. Hoc est quod faciunt & fecerunt, quotquot umquam ab Ecclesia desciverant, qui summam auctoritatem sibi assumunt in Scripturam, eique volunt præsidere, in hoc ut non admittant pro Scriptura, nisi quod placet, nec pro vero Scripturæ sensu & interpretatione, nisi quod proprium cerebrum ipsis dicat. Quod si firmum est hoc Calvinisticum fundamentum, non posse ullo modo sine Scriptura conservari Religionem, consequens est, duobus annorum milibus nullam fuisse in mundo Religionem, propterea quod toto illo temporis spatio non fuit Scripturæ. Ubi enim fuit Scriptura, ante Moysen? Sed & hoc consequitur in Evangelica Apostolica, & Christiana Ecclesia, ad quinquaginta circiter annos à Salvatore mundi Religionem nullam fuisse: tam diu enim ad minimum Scriptura Evangelica & Apostolica caruit. Gallia quoque nostra trecentis integris annis, quibus destituta fuit Scriptura, ut Hilarius testatur, Cardinali Batonio interprete, quid esset fides Christiana ignoravit. Et negligentia accusandus est ipse Servator noster, qui nunquam suos remisit (suos dico, ad differentiam Indorum) ad Scripturam vel Veteris, vel Novi Testamenti. Quid quod Sacri Scriptores partem aliquam historiarum de CHRISTI tum vita, tum doctrina, nobis enarrasse contenti, quod reliquum erant, tanquam depositum quoddam, illis commiserunt, quos post se reliquerunt, ad administrandam Ecclesiam, & Scripturæ tam veteris, quam Evangelicæ, scabros, salebrosos & difficiles locos explanandos, nihil minus curantes, quam scribere: saltem septem illi Apostoli, qui nihil profusus scripserunt, sed doctrinam suam viva voce exposuerunt, & ad posteros per traditionem transmiserunt.

IV. Quanquam autem prolixius hæc de re quam forte opus sit, quibusdam agere videri possim; cohibere tamen me non possum, quia huic argumen-

to aliquantum adhuc immorer, quum hoc sit fundamentum hæreseos, desumptum per imperitiam ex his verbis capitis quarti Deuteronomij. *Non addetis ad verbum quod vobis loquor; nec auferetis ex eo.* Non enim animadvertunt, (ait ibidem Glossa) Deum tradere hic Regulam æquitatis, & hæresim omnem repellere. Vetat enim sanæ doctrinæ addi aliquid mali, aut deprehendi aliquid de veritate. Præclare Nicolaus de Lyra, Considerandum aitem additionem prohibitam esse, quæ sensum depravat, non verò eam, quæ eundem declarat atque illuminat. ut scriptum est in Ecclesiastico, capite vigesimo quarto: *Qui elucidant me, vitam æternam habebunt.* Si primi illi Patres, Ecclesiæ defensores, cortici literæ mortuæ institissent, ut vult Calvinus, sæpe nudi atque inermes à veteribus hæreticis deprehensi fuissent. Nam ut prædones in densis atque asperis sylvis delitescunt, non audentes in camporum planitiem prodire: ita in diversis plerumque Scripturarum velut anfractibus Arrianus, Manichæus, Donatista, castra metatus est. Ibi illi opinionum suarum & errorum propugnacula exstruxerunt: nec exturbati inde à veteribus illis Ecclesiæ Catholicæ archistrategis poterunt, nisi ad motis traditionum Apostolicarum & verbi non scripti machinis. Arrius (ut inquit non vno in loco Augustinus) innumeris Scripturæ locis sese armabat, quæ illi non nisi per Ecclesiasticas traditiones excuti poterant. Dam-natus à Concilio per traditiones, iniuria se damnatum clamabat, Scripturam pro se facere: testimonia S. Scripturæ ad priorum interpretationem opposita, in alium sensum detorquebat. Dicentibus Partibus congregatis in Concilio Nicæno ad Arrium, Nonne Christus ipse inquit. *Ego & Pater unum sumus?* Verum est, regerebat Arrius, sed unitate non substantiæ, sed voluntatis. Et nihilominus tamen per Apostolicæ traditionis auctoritatem hæreticus declaratus est in pleno Concilio. At perperam damnatum se esse ipse conqueritur, & Scripturam pro se allegat. Iisdem armis Beza, quum per solam Scripturam non posset, Arrianos Transylvaniæ oppugnauit. At Scator, Ochinus & alij contra protestantur. In hoc mysterio Trinitatis, ne tantillum quidem velle se à Scriptura recedere. Qua de re audire operæ præcium est exclamationem Beze in libro, de punitione Hæreticorum, ubi, Catholicum certe in modum, sic loquitur. *Quid de vobis dicemus, sancti Patres,*

pp
a Tertullian, de praescriptis,

tres, qui tot annorum spatio, non voce, sed scriptis, quæ nulla abolebit dies, contra auctoritatem tot Regum, Principum & Hæreticorum, tanto cum labore, non sine effusione sanguinis vestri, magnum illud mysterium Trinitatis asseruistis, num impudentes atque ignorantes vos fuisse confitebitur? O Athanasi, qui hanc ob causam universum pæne terrarum orbem peragrasti, quorum admirabile illud Symbolum tuum tanta cum brevitate concinnasti? Eadem ratione Calvinus, qui non nisi ex sola Scriptura Religionem suam se formasse profitetur, Servetum, quem comburendum curavit, non potuit nisi per traditionem convincere: per quam etiam Baptisimum infantium ipsi probavit, inquit, Infantibus salutarem aquam præberi quomodo feminis etiam Cæna Domini ministratur, licet id Scriptura non percipiat. At ille, ut & alij, iniuste se condemnatum clamans, ad magnum illud atque ultimum iudicium Calvinum citat. Vicinus Apostolis Tertullianus, Hæreticis, inquit, traditionem potius quam Scripturam opponendam esse: tantum enim abesse, ut per solam Scripturam lis dirimatur, ut magis etiam foveatur. Quum Episcopi Africani iam iam in partes discessuri essent super Baptismo Hæreticorum, quem Cyprianus ipse, unius partis caput, inefficacem esse assererat, receptum est universaliter eum obedientia (teste Augustino) hoc memorabile responsum, ex tripode Romano, tanquam oraculo Christiani orbis, profectum: Retinendam esse antiquam traditionem, nec quidquam in ea invocandam. Fuit hæc sententia Papæ Stephani, qui tunc Romæ præsidebat, à qua nullus unquam, nisi Hæreticus, appellavit. Approbandum esse inquit Augustinus Baptisimum Hæreticorum, quamvis in scriptura non inveniat, quemadmodum multa etiam alia, quæ nobis sunt ab Apostolis relicta. Sanctus Chrysostomus scribit, non omnia Apostolos scriptis tradidisse, sed multa sine scripto, per traditionem reliquisse.

Hoc illud esse, quod sine scripto de anima in animam transijt, inquit Sanctus Dionysius, Hisce in victis armis, à traditione, germana Scripturæ sorore, suppeditatis, magni illi Ecclesiæ Catholicæ antesignani vicerunt; his omnes veteres hæreticos, innumeris conflictibus falsos fugato, prostraverunt: his adversus eos, qui arma sumere contra Ecclesiam sunt ausi, ducentis prælijs & amplius, victores evaserunt; his memoriam omnium etiam

validissimarum hæresium aboleverunt. Per traditionem demonstrarunt, solum Deum Patrem esse ingenitum, solum Filium genitum, Spiritum sanctum à Patre & Filio procedere, eundem adorandum esse quum id nusquam percipiat Scriptura: & alia præterea innumera capita, quæ ipsa Christianismi fundamenta concernunt, vel proxime illa contingunt. Sed ecce versipellem Genevensis Evangelistæ calliditatem! In Christianorum causa defendenda non vult ad traditiones Apostolicas, quæ Scripturæ interpretandæ inserviunt, recurrere; & tamen in Judæorum causa Traditiones admittit: Christianæ Ecclesiæ Traditionem capitali odio prosequitur; at eam, quæ est Synagoga Judicæ, amplectitur. (b) Judæis inquit, multa fuisse relicta, & quasi per manus tradita, quorum nulla exet mentio in Scriptura. Et alibi, de Benochio loquens Opinari, se ait, hanc Prophetiam custoditam fuisse apud Judæos, & per manus traditam, non scriptam; & reliquisse maiores posteris suis in perpetuam memoriam, notabilem hanc sententiam. Quid autem? Prophetæ multa Judæis tradiderunt sine scriptura, & idem facere non potuerint Apostoli? Num, quum partiti inter se magnum hoc Universum proficiscerentur ad capturam animarum, & ad prædicandum Evangelium, Bibliorum e dicem in manica quisque sua hunc in finem circumferebant, eumque auditoribus suis communicabant? Quot opus fuisset librorum eiusmodi millibus, quot versionibus? Equidem vix suffecisset omnium istius temporis libratorum opera, nam Typographorum multis demum post sæculis exstitit industria. Hæc enim ut vos dicitis, unicum erat fundamentum Religionis Christianæ, & oraculorū Dei secretus commentarius, & veritatis eius nuncius. Maxime vero post ultimum testamentum conditum, necesse erat Scripturam istam in Neophytorum esse manibus. Quod si non nisi ex Scriptura emanabat fides, certe eam Sanctus Sixtus, aut Dionysius in Gallicam linguam convertissent, ut ab hisce populis, qui ipsis sortito obtigerant, intelligeretur, & in aliqua Historia eius rei mentio exstaret. Hinc est, quod Zuinglius, vi veritatis coactus ait: Apostolorum tempore, nihil exstitisse litteris consignatum, sed eos viva voce populum erudivisse.

b Calv. in Psal. 104.

Epistolas autem suas, non tam ad docendos populos quam ad confirmandos in eo, quod ex ore ipsorum acceperant, scripsisse. Nonne etiam Eusebius negat quidquam minus in mentem venisse Apostolis, quam ut scriberent? O Calvinistæ, qui tantopere solam litteram, vrgeris, certo eonominè digni estis qui vapuletis. Nam quid hoc aliud est, quam mendacij eam arguere? quum dicat Apostolus: *Fratres sicut et tenete traditiones quas didicistis sive per epistolam nostram.* (c) Et ubi habemus Traditionem Ecclesiæ, aliam probationem non esse quærendam Chrysostomus ait. Scripturam vero ipsam unde habetis, nisi per traditionem? Nam quis dixit vobis, in hoc libro contineri doctrinam salutis vestræ, magis quam in Ethicis Aristotelis, aut Officijs Ciceronis? Probare hoc non aliter potestis, quam per traditionem, relictam ab Apostolis, conservatam restitutamque per Ecclesiam, à qua ita edocti estis. Præterea, si omnia conspiciantur in Scriptura, mendax fuit S. Paulus, pollicitus Corinthijs, se de reliquis, quæ eos scire volebat, coram dispositurum, eaque ordinaturum. Hoc enim non alio modo ab ipso præstitum invenimus, quam per traditionem, quæ sola Religionem Christianam in orbe conservavit. *Promissionem, quam hic Apostolus fecit, inquit divus Augustinus, (d) ad ceremonias pertinere, in percipienda sacra Eucharistia observandas, quas nos ex traditione Ecclesiæ, didicimus absque Scriptura.* Scite Irenæus inquit, *Homines ut credant in Christum, nec atramento indigere nec charta; nam fidem in corde portare quam custodiant per traditionem, quomodo Spartiæ, qui quum scriptas Leges nullas haberent, observabant tamen eas, quæ inde à patrum ipsorum ætate erant ad ipsos per manus transmissæ.* Tertullianus, (e) *Harum inquit & aliarum eiusmodi disciplinarum (putes eum alloqui Calvinistam) si legem exposcutes, nullam invenies, traditio tibi præstendetur auctrix, consuetudo confirmatrix, & fides observatrix.* Scilicet est Lex quædam non scripta, cui tenetis obedire: quæ non potest in dubium vocari, quamvis origo eius non appareat; nam progressus apparet & observatio. Nam quemadmodum de Apellis picturis legimus, ijs inquam, quibus hominis alicuius imaginem effigiemque naturæ similem representaverat, fuisse eas ita ad vivum expressas, ut facile esset Physiognomis, post aliquot etiam sæcula, factò ex tabula iudicio, de illius, qui depictus in ea olim fuerat, natura atque indole

pronunciare: ita ex traditionis Apostolicæ antiquitate, non obstante sæculorum lapsu, quæ fuerit primitiva Apostolorum constitutio, sine errore licet diiudicare. Hæc est illa traditio quæ præteritas res, præsentis facit; & præsentis, futuras. Vera Traditio, & veritatis vera Imago, quæ in senectute sua perpetuo iuvenula, & in hyeme sua perpetuo virens, nec corruptioni vlii, nec rubiginè obnoxia est, similis statuis Demettij, quæ post multos annos pristinam pulchritudinem & nitorem retinuerunt. Quid tandem fiet de nobis, inquit Divus Basilius, si quidquid non invenitur in Evangelio, rejiciemus? Quis docuit nos, scripto id, quod quotidie facimus & omnibus horis, signo Crucis nos munientes? Quis docuit nos, ad Orientem conversos precari? Quis docuit nos, verba, quæ ostendentes Sacramentum populo pronunciamus, benedictionem olei super eo, quem baptizamus, eiusdem applicationem, & ceteros ritus Baptismi? Ex muta traditione omnia ista habemus; quæ sola conservavit Religionem, fecitque, ut de ætate in ætatem, de sæculo in sæculum propagaretur derivareturque. Id quod inter ipsos Ethnicos etiam, sapientes agnoverunt. Sic enim Euripides:

*In rebus ad cultum deorum & cœlis unum
Spectantibus, noli sophisticari,
Sed crede prisca quod docuit Antiquitas
Sine ampliori mentis ulla indagine.*

V. Et quæso, considerate hoc mecum paulisper vos mundi Reformatores, qui tam facile ad mutandam Religionem accingimini. Si Turca aliquis, aut Iudæus Genevam veniat ad amplectendum Christianismum, detisque ei in manus Novum Testamentum, hæc adita regula nihil esse recipiendum, nisi quod in sacris eius libris discrete expressum sit, quomodo poterit iste ad Christianismi normam sese conformare, & Credo suum, sive Symbolum Apostolorum recitare, quod in Scriptura non reperitur, & si Hieronymo credimus, non nisi in tabulis cordium scriptum fuit, manu traditionum, non autem atramento & charta consignatum? Quomodo adorabilem Sanctam Trinitatem, quum hoc verbum nulli existeret? Quomodo credet, esse aliquam Scripturam Veteris Testamenti? Esse Sacramentum? *Epist. ad Theosal. d. Epist. 18. c. De corona militis.*

eramenta, quum eorum ne nomen quidem extet? Quemadmodum ne illud quidem scriptum est. Deiparam virginem, semper Virginem mansisse. Sacramenta duo esse, Baptismum & Eucharistiam, non plura; Infantes baptizandos esse, quod Christum aut Apostolos unquam fecisse, ostendi nequit; Adhibendos esse in Baptismo parentes Iustros, Admittendas ad Cœnam feminas, quod in Scriptura non legitur. Adeo ut ausus sit Lutherus affirmare, numquam Virginem Mariam de Eucharistia participasse. (Unde Rescius testatur, delibetatum fuisse in Palatinatu, de feminis à Cœna excludendis.) Non esse Baptismum iterandum; Primum septimane diem, esse diem quietis Domini, non vero ultimum, à Deo præscriptum Sabbathi putat; Ex triplici Legum genere, in Veteri Testamento divinitus sancitarum, Ceremonialium, Judicialium & Moralium, duo priora genera esse antiquiora & prohibita; Non amplius observari necessarium esse illam Legem Apostolorum, de non comedendo sanguine bestiarum suffocatarum. Quomodo certior fiet, credenda illi esse multa alia, quæ unâ cum Catholicis tu credis, extra Scripturam? Quomodo, inquam, novitius iste Christianus ad omnia ista tenenda sese componet, si cum solius Scripturæ, & privati sui iudicij cancellis includas? Quem habebis idoneum auctorem maioris partis illarum rerum, quas illi credendas propones, nisi recurras ad illud, quod per manus traditum est Ecclesie Catholice? Nam velis nolis, agnoscas oportet, illius beneficio te possidere, tanquam iure clientelari, omnia ista, quæ ipsa diligenter custodivit in arca sua, in corde hominum, & maxime Pastorum. Ab hac acceperunt ista avi vestri, ab avi parentes, à parentibus vos, relicta eadem posteris vestris. E contrario autem Catholicus ipse dicet, Corpus Sacræ Scripturæ, tam Veteris, quam Novi Testamenti, revera esse fundamentum salutis nostræ, verum Dei verbum, seque de eo ita persuasum esse, propterea quod sic Ecclesia pronunciet testaturque ita se edoctam esse ab Apostolis. Hæc definit, Athanasio teste, non esse nisi quatuor Evangelia. Addetque, intelligendam esse Scripturam non secundum nostram conceptionem privatum, quod proprium est omnium Hæreticorum; sed secundum Apostolorum oralem expositionem. Non minus certum esse, nec minoribus testimonijs comprobatum hoc esse istam interpretationem.

nem ab Apostolis, quam illud, esse istam Scripturam ab Apostolis. Apertisque omnium illorum scriptis, qui sua fidelitate & testificatione Traditionem illam conseruauerunt, & longa successione serie ad nos vsque transmiserunt, ostendet illi omnia, quæ credimus & facimus circa Baptismum, qui sanctorum est Paradisi, apud Divum Cyrillum, Tertullianum, Augustinum, Gregorium; Ritus Confirmationis, quæ nos milites efficit Jesu Christi, & ordini equestri adscribit, apud S. Clementem, discipulum Diui Petri, Ignatium, discipulum S. Johannis, Tertullianum, Cyprianum. Quia Calvinum ipsum confiteri hanc antiquitatem commonstrabit. Extremam unctionem, post Epistolam Diui Jacobi, in omnibus veteribus illi monstrabit, simulque audaciam, ac dicam impudentiam Lutheri, qui in eo libro, quem de Captivitate Babylonica composuit, negat licitum fuisse ulli Apostolorum, Sacramentum propria auctoritate institueret. Sacri Christi martirium ex Hierarchia S. Dionisij docebit, & præterea ex Tertulliano, Cypriano, Augustino, Crucis, quæ omnium actionum nostrarum clavis est, & quasi prodromus: Benedictionem Episcoporum nostrorum, & manuum, dum populo benedicunt, elevationem tum eorumdem consecrationem, ex Dionisio, Anacleto, S. Clemente: A quam benedictam ex eodem, & ex Justino Martyre, S. Basilio, S. Ambrosio; Concilium illi recitabit, celebratum ante annos mille ducentos, quo iubetur aqua salutaris aspergi populus: Panem benedictum, quem in Missa adhibemus, in Augustino monstrabit, Panis, inquit, quamvis non sit Corpus Christi, sanctior tamen est alio pane, quo nutrimur. Altarium consecrationes, Corporalia, Calices, Pænas, Cereos, Faces, panis & vini in Ecclesia Oblationes apud S. Dionysium, S. Fabianum, S. Chrysostomum, S. Augustinum, S. Leonem. Denique in omnium istorum veterum scriptis, tanquam in tabella quadam spectandam illi exhibebit integram Catholicæ Ecclesie fidem, quam inde ab Apostolorum ætate tot iam continuis sæculis sine ulla interpretatione, in violatam conseruauit. Loca ipsa non adscribo, digito ea indicasse contentus.

VI. Stultum esse, inquit iste novæ Ecclesie, quem in hoc libro de pingo, fundator, ad hominum interpretationes recurrere, ad intelligendam Scripturam: Hæreticorum erroribus, quæ in his locis non adscribo, digito ea indicasse contentus.

manas istas esse traditiones, quas Ecclesia Romana nobis obrudat. Distinguendum erat Calvine, inter traditiones hominum, & traditiones Ecclesie. Contra illas clamat Dominus, traditiones terræ, aut potius traditiones Satanæ; non autem contra has, quæ non immerito appellatur traditiones Cæli, quibus Iohannis verus Scripturæ sensus innitur, traditiones divinitus humanæ, natæ ante Scripturam. Hæc erat illa præclara admonitio S. Ignatij iam iam martyrio coronandi, dicentis ad Christianos, non quidem, *Custodite, qua scripta sunt*, sed, *Custodite traditiones Apostolicas*: Recordamini ea, quæ audistis prædicari, Cum qua consonat illud Pauli, **MANETE IN FIDE, TRADITA**. Quærit successor Calvini (f) quum ad Patres, & traditiones Ecclesiasticas remittitur, num inter Deum & homines opus sit Mediatoribus & arbitris? Qua quidem ratione, si omnes omnino iudices rejiciamus: nonne immortales sicut lites nostræ? Illud quidem lepidum est, quum ad controversias nostras dirimendas talem aliquem eligendum dicit Calvinista, qui nec sit Papista, nec Evangelicus. Iam enim oportebit vel Rabbini aliquei Iudæorum, vel Mophthia Turcarum, vel Brachmanum Indorum, controversiarum iudicem constituere. Sic Arius disputationis suæ arbitrium Echnico deferebat. Equidem perinde facitis, ut obstinati causidici, originem ducentes à decrepita illa litigatrice Ptolémaide, quos litigandi libido in mutuum exitium armat. Controversia illorum posita est in interpretanda causa Testamenti, hunc titulum pro sua quique causa allegat; hinc illi patrocinium querit. Cuius litis si nulla pars alium iudicem velit admittere, quam illud ipsum instrumentum, ex quo orta est controversia pendebit causa usque ad diem iudicij. Si duo Aduocati, cupientes suæ quisque clientis causam defendere, vnam eandemque legem tanquam decisivam controversiæ, in suum quisque sensum trahat, & suo negotio accommodet, alia tamen atque alia ratione neutri fides adhibetur, sed adveniunt veteres Doctores, qui nullo istarum partium studio, ut quarum causa nonnullam agitata fuerat, super ijs incommodis, quæ præviderunt instituta, formales decisiones prodiderunt, quarum ratione futuræ controversiæ terminarentur, ut ille solus causam obtineat, pro quo faciunt Doctorum responsa. Magnus agitur & diuturnus iudicialis processus inter Catholicum, & Lutheranum ac Calvinistam; immo o-

mnes qui unquam erunt, Hæreticos. Status controversiæ vertitur in interpretatione Scripturæ, hi sunt tituli utriusque partis communes. Affirmat unus locum istum hoc modo esse intelligendum, idque probat per alios locos. Idem negat alter, & per collationem aliorum testimoniorum in alium sensum eum detorquet: uterque interpretationem suam mordicus tenet, nec vult à sententia discedere. Quo pacto suis imponetur huic contentioni, nisi recurramus ad iudices ac testes Christianæ antiquitatis, non suspectos partibus, propterea quod cum nostris litibus nihil illis fore olim nec nunc est negotij? Num fieri potest, ut omnes sint recusabiles, & inter tam multos non reperiantur tot, qui sufficiant huic causæ ultimo iudicio decidendæ, possintque testari, quid Ecclesia primitiva semper crediderit? Agite, inquit in prima illa secula quibus affirmatis Ecclesiam fuisse in candore suo & pura puritate (Calvinus vester quingentos annos integritati eius adscribit) eligite vobis hominem aliquem Dei, illius temporis, quem pro supremo iudice, vel teste admittatis: secus, criminis vobis intentati vos reos declarabitis. Fuit hæc conditio non ita pridem à me oblata. Ministro prope hanc civitatem Burdigalensem concionanti. *Habeamus, inquam, præter Bibliam sacra, solum D. Augustinum pro iudice, aut pro teste sententia, quam Ecclesia sui temporis tenuit, ut qui eam accepit ab Apostolis, ministerio præcedentis Ecclesie: ac quisque in auctoritate ac sanctitate magni huius viri, qui lumen fuit Ecclesie, vel potius in illius temporis Ecclesia integritate, restituta per ipsum. At ille, Placet, inquit, si quidem iudicium ipsius sit Scriptura consentaneum, Hoc est pseudothyrum illorum, quo semper solent elabi. Et cogitandum mihi fuerat, nunquam eos vnus Patris iudicio stare, nec plurium etiam, ac ne omnium quidem: & scire eum, inueniri in S. Augustino (g) successionem Ecclesie Catholice in pastoribus & doctrinam, continuatam, inde ab Apostolorum Principe diuo Petro, usque ad Pontificem Anastasium, qui illius tempore præsidebat. Missam quam in Ecclesia nostra canimus, Orationem pro defunctis, sexcentis in locis, Sacrificium à matre eius expetitum, ad consolationem*

Pp 3

¶ Beza de not. Eccles. Lassus, in def. Volani g Aug. lib. 1. de vit. cre. cap. 17. Serm. de temp. lib. 9. cap. 14. lib. de gen. cont. Mani. lib. 2. cap. 20. super Psal. 33. Lib. 17. de ciuit. cap. 3.

nam anima ipsius iam mortua. Omnes eos, quorum infecte sunt peccato anima, aut ad aeternum ignem condemnari, aut igne purgatorio expiari. Sacrificium Corporis & Sanguinis Iesu Christi secundum ordinem Melchisedech, ubique terrarum in usu fuisse. Missam, inquam, nostram, qua omnibus Veteri Testamenti Sacrificijs successit. Redemptorem mundi, illum ipsam carnem, quam à Virgine Maria assumpsit, manducantem nobis dedisse, ad salutem nostram, & illud ipsum corpus suum manibus tenuisse, quum panem consecratum porrigeret. Festorum in honorem Martyrum observationem, Ceremonias Baptismi, Sanationem per invocationem Sanctorum: Imagines nostras, Observationem Quadragesimalis ieiunij, qua siuelem, inquit, ab Heretico discerni: Peregrinationes nostras, Processiones, quibus femina quadam caca, visum recuperavit, quum reliquias S. Stephani attigisset. Denique verum Deicum esse illum, qui in Ecclesijs Catholicis viget, non autem in horreo aliquo. Has condiciones si detrectaueritis, Domini Ministri, idem de vobis statuatur, quod olim de reis Romanis, qui propter recusatum arbitrium Catonis condemnati fuerunt, propterea quod iudicio tam boni viri se submittere renuentes, diffidere innocentiae suae viderentur. Quod si suspectus est vobis Augustinus, hanc vobis prerogatiuam concedimus ut optionem habeatis inter omnes; nos ac vnum quidem recusamus: Nam nec vllum inuenietis, qui vestram Confessionem tenuerit: sed omnes, ut dixi, nostram tenuerunt. Admonet me vestra ratio (veniam mihi date, si placet, scio enim omnes comparationes odiosas esse) reorum qui in tholis quæstorij nostris compedibus vinciti sedentes, ut imminenti ceruicibus gladium auertant, non testantur, sed etiam iudices detrectant, & per varia diuerticula caussidicorum, mille rimas quærun, mille comminiscuntur effugia, prouocant ab vno Parlamento ad alterum: membranas extendunt, ut vitam extendant: & tandem tamen necesse est ut dedant se, factumque confiteantur vel in pegmate. Fugite, quantum potestis. Omnes tergiversationes vestras, omnia diuerticula vestra nihil sunt aliud quam dilationes, & mortis exigua mora. Euadere non potestis, quin ad extremam super scamno sanctæ Antiquitatis extendamini, ibique contortis funibus manus pedesque vobis constringantur: hæ erunt rotæ, hæ fidiculæ, quæ veram confessionem à vobis extorquebunt, ia-

cientque, velitis nolitis, ut non loqui tantum veritatem, sed clamare etiam compellamini. Et vos, qui extra Ecclesiam Catholicam degentes, sentitis ab Angelo vestro bono animam vestram tangi, impulsuque arteriarum conscientiae vestrae in paroxysmum & continuam Melancholiam vos conijci: si vllum vos, tangit sanitatis vestrae desiderium, relicto aë palustris, in quo à Doctoribus vestris detinemini, migrate in caelum mitius, deambulantisque in veterum illorum hortulis, syluulis & florentibus pratis, ex alucolis illorum diuersis nunchanc, nunc illam plantam decerpite, atque ex ijs salutarem portionem miscete, non tantum leuamen aliquod morbi vestri, sed plenam sanitatis restitutionem expectari. Omittite omnes istos nouos scriptores & tritiosque partit, eosque si non ut contentiosos litigiososque, ac saltem ut suspectos repudiate: Eos legite, qui sub factiosis istis omnibus Papistarum aut Calvinistarum non comprehenduntur: & ausim affirmare, non peruenturos vos vel ad tertium sæculum, quin manus daturi sitis, si quidem in ipsis fontibus eos conspiciatis, non autem truncos mutilosque in libris Doctorum vestrorum, qui fucum vobis faciunt, & contra propriam conscientiam loquentes. S. Hieronymum, S. Augustinum & ceteros Patres introducant. Gestietis ad Ecclesiam Catholicam, tanquam ad portum & asylum vos recipere. Sed quid? plerique vestrum contrariam rationem amplectuntur, & quemadmodum animal illud, quod natura perpetuis tenebris addixit, in lucem protractum, sponte sua interram remigrat, noctem requirens suam: ita isti, si quis apud Santos Dionysium, Cyprianum, Hieronymum, Basilius, & Augustinum, ostendere illis velit solem Ecclesiae Catholicae, ad Lutheri, Caluini, Bezz, Mornæ, aut etiam priuati sui iudicij tenebras continuo recurrunt, & quotidie magis magisque istis diuerticulorum laqueis sese implicant, nec redeunt ex labyrintho erroris, donec incidant in fauces Minotauri. Vno tantum homine opus fuisse Scriptura affirmat, qui Paralyticum deportaret in piscinam, ut à morbo tam diuturno liberaretur. Et ad vobis tam multi operam suam obtulerunt: vos saltem deportari vos patimini, & à malo, quod tam diu animas vestras exercet, liberabimini. Verum perinde sopiti estis, ac glires, quæ ne quidem admotis ad nates ad dep-

tibus sulphuratis expurgantur. Illud habere pro verissimo axioma, fieri nullo modo posse, ut quis Patres legat sine præiudicio, & maneat Calvinista: omnem q; hac de re controuersiam huc tandem recidere, utrum standum sit potius iudicio vnus Caluini, aut alterius cuiusdam talis Doctoris, quam omnium, qui inde ab Apostolorum temporibus ante ipsum fuerunt, Christianorum & Ecclesiarum, siue in definiendo, quænam sit Scriptura Canonica, siue in ipsa Scriptura interpretanda. Deprehendemus autem, semper in negotio Christianæ Religionis nouitates damnatas fuisse per antiquitatem Ecclesiæ Christianæ, & particularitatem per vniuersalitatem communemque sedecim integrorum seculorum consensum.

VII. Quod si vnus, duorum aut trium sæculorum antiquitas antiquis illis Patribus Ecclesiæ defensoribus clypei loco fuit aduersos tot genera hæresium illam oppugnantium; quantum roboris inesse censebitis tam multorum sæculorum, quam nos possumus iactare, præscriptioni? præ qua certæ modernæ istius Religionis risu digna est vetustas, quæ vix triginta aut quadraginta miseræ hiemes vidit, easq; mille tempestatibus ac procellis terribiles? Quæ est ista, inquit Launæus in conuersione sua, præclara antiquitas? Ego ipse tam sui origini vicinus, ut à primis negotium mihi fuerit exhibitum, qui prædecesores non habuerunt, nec vlli alteri successerunt. A deo recens est ista antiquitas, ut adhuc sit in ipso ortu suo. Id quod vel solum satis est ad euerendum, quidquid sese Ecclesiæ Catholicæ audeat opponere. Tu qui in precio habes vetustum aliquod numisma ærugine obductum, aut columnam semidirutam, aut inscriptionem pæne exesam, quique eiusmodi monumenta in alio theca arcæ tuæ, tanquam cimelia quadam, asseruas, & magna delectatione perfunderis, dum in istis figuris defiguratis notatisque preciosæ illius adeoque incuruæ vetustatis rugas obseruas, quique, ut Poeta quidam cauit,

*Miraris veteris fragmenta exesa Colossi,
Et numos tumbasque notis fugientibus olim
Inscriptas, & quidquid habet veneranda vetustas.*

Quid est cur in negotio Religionis tam parum tribuis antiquitati? Illud nimirum (fatere quod conscientia distat) quoniam in omnibus Ecclesiæ Catholicæ angulis illa radiat atque effulget. Præserte speciem quæ vultis, Ministri Calviniani, & quantū

vultis, mendaci Plessæi præfatione negotium vestrum fucate, dissimulate, incrustate; facile est vobis præteritum aliquem inuenire, & icū declinare. Sed quidquid etiam præteratis, nihil est tamen, quod magis conscientiam vestram fodiat, quam memorabilis & vniuersalis ille Christianæ antiquitatis consensus, qui olim inter mille hæreses S. Augustinum & omnes Patres in Ecclesia retinuit; magnus est iste & venerabilis testis. Nefas est loco mouere sacros limites ab antiquitate constitutos, ad Religionis sanctæ & inuolabilia iura distigenda. Semper optimum est quod est antiquissimum, & antiquissimum quod optimū. Credere oportet veteribus, ait vnus ex Patribus nostris, tanquam melioribus, & Deo propinquioribus: ad quos ipse non raro nos remittit. Hæc sunt arma veteris illius bellatricis Ecclesiæ, nunquam deponenda è manibus. Non loquor autem de humana illa antiquitate, quam Sapientes receperunt, quam nonnemo appellat sociam sapientiæ & vicinam diuinitatis: sed de Christiana antiquitate tantum, aut, ut dicā clarius, de illa fide, illa doctrina, quam amplexi sequutique sunt vniuersim omnibus seculis, omnes Christiani, inde ab origine sua, à temporibus nimirum Iesu Christi, hoc est, ij, quos audire, & quibus tanquam ipsi Deo obedire cœlesti voce iubemur, quosque eadem negat errare posse simul omnes in idem consentientes. Et hic quidem tam mirabilis consensus Spiritui nostro testatur, non posse eundem aliunde quam à Dei spiritu proficisci. Et qui alibi deprehenduntur per longum annorum spacium soli Christianorum nomine appellati, siue Christianismum professi fuisse, immo qui sunt Commissarij Legatiq; Dei, & bonorū ipsius dispensatores, & Cœli ianitores, ut loquitur Scriptura.

DE CALVINO, QVI OMNES
ceremonias aboleuit: deque modis quibus
primi Christiani Paganos ad Christianismum adduxerunt.

CAPVT III.

ARGVMENTVM.

- I. Lutherus quasdam Ecclesiæ ceremonias retinuit, Calvinus omnes penitus aboleuit.
- II. Caluini de ceremonijs iudicium.
- III. Christiani cum Paganis multa habuere communia.
- IV. Cere-

IV. Ceremonia diuinum cultum augustiorem reddunt.

V. Diabolus ceremonias ex Ecclesia profigauit.

VI. Paganorum religio velut simia fuit Christiana.

I. **C**alvino modestior Hæresiarcha Lutherus, quum Ecclesiam suam erigeret, tum in ritibus, tum in doctrina, multa retinuit ex more Ecclesiæ Catholicæ, vt dictum est à me superioribus libris: quin & in Epistola quadam ad Galliarum Regem in hac sententiam scripsit. Quum mundus non possit carere Ceremonijs, nescio ad quid conducatur, veteribus relictis nouas introducere. Multa apparent veteris Ecclesiæ vestigia, in noua illa, quam ipse constituit. Templorum structura, Altaria, Ornamenta, Calices, Imagines. At Calvinus, contraria prorsus ratione, in nouam omnino formam Reformationem suam instituit, optima quæque, quæ veterum sapientia & sanctitas nobis reliquerat, funditus euertens. Sane doctrinæ ipsius capita hic referre, non est mihi propositum: longius enim à primario meo scopo recederem, & præterea quantum opus est, obiter ea attigi superioribus Capitulis, & deinceps quoque subiade attingam. Illud tamen ad Historiam eius pertinere visum est, ordinem Ecclesiasticum ab ipso institutum ob oculos ponere, quum ab eo suum quoque mutuata sit Gallicana Ecclesia ea, quæ se Reformatam appellat. Roma illorum, & Imperij sedes, Geneua est: hinc profecta sunt omnia Consilia tam ad Religionem pertinentia, tum ad Rem publicam, quorum nos experti sumus tragicos & deplorabiles effectus. Itaque facta conspiratione aduersus Ecclesiam Catholicam, generale promulgatur Edictum, quo iubentur abrogari omnes ceremoniæ, solitæ in Ecclesia obseruari, ornatus, decori, & solennitatis gratia, tam sanctæ & diuine rebus præsentibus, & mysteriorum magnitudini accommodatæ, vt ab essentia illorum inseparabiles videantur. Animaduertebat enim, fieri non posse, vt Ecclesiam suam aliqua eondecoraret Ceremonia, quæ nonnihil haberet Maiestatis, nisi eam à nostra, tanto pulchriore atque illustriore, desumeret: ideoque omnem omnino earum memoriam statuit abolere, spoliataque veteri Ecclesia, nouam suam prorsus pauperem, nudam atque inornatam relinquere. nec sane absurde; nam quæ sit ipsa inuisibilis, & tota spiritualis. Ceremonijs, quæ in contemplationem diuinitatis eam rapiant, haud indiget. Quin etiam non desunt auctores,

qui dicant, voluisse eum in locum diei Dominicæ diem Iouis substituere, quum Sabbathi non posset, ne videretur Iudaizare; nec Veneris, quem Mahumæces obseruari iussit. Sed visa est ea nouitas nimium periculi habere. Itaque tot augustarum cælestiumque Ceremoniarum vsura tollens, perinde fecit, vt Origentini, qui Regis sui odio, quum aduersus ipsum conspirassent, & vitæ ipsius insidias struxissent, publica lege interdixerunt vt nemo deinceps cæculos vteretur amictu, idque hanc solum ob causam, quod satellites ipsius, huius coloris vestitu vterentur.

II. Ceremonia ista, inquit Calvinus, reliquia quedam sunt, veteris Paganismi aut Iudaismi. Quid attinet, tantum auri, tantum argenti, tot vasa preciosa, & alia eiusmodi ornamenta comparare ad seruendum Deo? Vana sunt ista omnia, & male collocata. Ad prædam fratres, ad prædam. Idem dicebat Pseudopropheta ille Iudas de vnguento & balsamo precioso, quo pedes Seruatoris volvebat sancta Pœnitentia. Suffimenta illa & thura (ait Calvinus) inuenta sunt Ethnicorum, consuetudines prauæ, plena idololatria. Sane Ethnici ipsi sunt vsi. Orpheus id ostendit in Hymnis, quos falsis suis dijs cecinit, cum fumigationibus thuris aliorumque odorum suauium. Sic Nepruno Myrrham, Ioui storacem, & Esculapio Mannam adolebant. Iudæi quoque vsi fuerunt incenso, quod compositum ex duodecim speciebus aromatum, gratum fragrantemque odorem spirans, & admirabili quadam ratione, prunis altaris iniectum, rectè cælum versus magno impetu fumum iaculabatur, minime hac illac, vt alij fumi solent, aberrantem. Sed hoc non obstitit, quominus etiam Christiani eo vterentur, vindicantes Paganismum, in quo moralis hæc ceremonia à Iudæis desumpta fuerat. Quam tamen Traditionem ab Apostolis deriuatam fuisse, ex quarto Canone apparet, vt manifestus sit error eorum, qui Leoni Tertio eam tribuerunt. Eiusdem meminit in Ligturgia sua Iacobus Apostolus, vt videre est etiam in Missis antiquis S. Basilij & S. Chrysostomi, quas Christiani Orientales canebant. Vide S. Dionysium in Hierarchia sua, D. Ambrosium in Lucam, & veteres omnes. Constantinus magnus thuribulum aureum misit D. Nicolao. D. Ambrosius Angelos precatur, vt incenso Altarium & Sacrificio assistant. Contra Calvinus incensum reijcit: & thure non aliter abigitur, ac Asmodæus apud Tobiam odoramentis Angeli Raphaelis. Vt similitudo sit hac in re inter Calvinum & Dæmonem

nem. Itaque ciamat, Ceremonias nostras olere Paganismum aut Iudaismum, nosque eas ab Idololatriis aut Iudæis didicisse: Nostras non secus ac illorum sacras ædes, resplendere auro, fumigatas esse thure, & lampadibus atque candelis collucere, vt olim Iouis, Martis & Veneris Tempia. Pleni sunt istis querelis plurimi libelli, sparsi per orbem Christianum; qui adhuc hodie manibus vulgi teruntur. Is quoque qui nuper in describendis prærensibus Missæ tantum operæ perdidit, Ceremonias nostras ad Numam Pompiliam auctorem refert. Quum potius dicendum illi fuisset cum Tertulliano, Numam omnia à Iudæis mutuatum esse. Profecto tempus monet, vt ab hoc morbo iam conualecamus. Olim excusari poterat aliquo modo ista ignorantia, quum vos Mundum è somno suscitastis: nunc vero etiam mulierculæ argumenta vestra ridet, & imposturas vestras eminus etiam vident. Dabitne autem veniam mihi æquus Lector, vt agam non nihil de hisce Ecclesiæ Ceremonijs, quas Caluinus Ethnicas atque idololatrias malitiose appellat? Equidem nec iniucunda nec inutilis erit ista digressio ijs, quibus præcipue hunc meum laborem destinavi, quibus scrupulus aliquis iniecitur, quum vident eos, qui verum Deum adorant, ceremonias nonnullas obseruare ijs quoque vstratas, qui diabolum adorant.

III. Multæ fuerunt res bonæ & sanctæ (audite, qui Reformatos vos dicitis) Ethnicas nobiscum communes. Nam quum fuerint inter Paganos præclara quædam & sublimia ingenia, naturali rationis lumine insigniter præ ceteris collustrata: fieri non potest, vt non excellentes quosdam conceptus habuerint, quales nos multos agnoscimus, tum in constitutione Religionis ipsorum, tum in Reipublicæ administratione. Animam, inquit Tertullianus, multas res bonas ex se ipsa producere, quamuis non sit Christiana. Quas eam solam ob causam repudiare ac contemnere, quod ab istis auctoribus sunt inuentæ, inhumanum est. Primi Patres nostri, qui Ecclesiam Dei fundauerunt, ædificauerunt ac illustrauerunt, quum intelligerent, consuetudinem siue bonam, siue malam, difficillime, quidquid tandem facias, abrogari (nam vbi semel inualuit, vim obtinet legis) optimum rati sunt atque vtilissimum, an quas nonnullas ceremonias, quas Pagani ab Ecclesia Dei veteri rapuerant, retinere, destruen-

tes interim Idololatriam, & vanam istam Religionem, qua addicti erant superstitione adorationi peregrinæ illius & insociabilis Deorum pluralitatis, quæ annis ter mille sexcentis & amplius mundum infatuauerat. Itaque quum vellet Crucem Christi erigere, non sunt demoliti semper magnifica palatia atque ædificia, dijs illorum dedicata, sed vnus viuens Dei honoricadem consecrauerunt. Sanctus Martialis, qui Apostolorum tempore vixit, transiens per ciuitatem nostram Burdegalensem, Altare quoddam, quod Deo cuidam ignoto dedicatum ibi reperiebat, vero Deo consecrauit, quem sub titulo & memoria Sancti Stephani Protomartyris cognoscendum ipsis proponebat. Idem fecerunt Apostoli & eorum successores, peragrantes orbem terrarum, ad conuertendos populos: quos tamen noui isti Euangelistæ eo nomine criminantur. Balæus certe testatur in vita Bonifacij IV. Romani Pontificis, hunc ab Imperatore Phoca Phanthœon templum, plenum falorum deorum & idololatriæ sordibus impetrasse, vt loco Cybeles falorum deorum Matris, Maria Mater Iesu Christi Seruatoris nostri, vna cum SS Martyribus, ibi coleretur atque adoraretur? Horribilis mutatio, & doctrinæ D. Pauli repugnans! efficere, vt quod consecratum fuerat Idolis, in sacrasanctum vsum à Christianis conuertatur. Sic isti accommodant loca Scripturæ. Sic calumniantur maiorum nostrorum sanctas actiones, qui ductu Spiritus sancti, ad gloriam Dei, & honorem Ecclesiæ ipsius omnes gressus suos, omnia consilia sua instruerunt. Interim non potest eos latere. Deum ipsum in Lege Mosæica præcepisse, vt ex spolijs Ægyptiacis Templum sibi exstrueretur. Nec vero, vt istis placet, Paganismum ab inferis reuocarunt, eo quod ceremonias quasdam ex eodem retinuerunt: id rursus vindicantes, quod illi furati fuerant ex Lege Mosæ, & ex Synagoga, quæ prisca nostri Patres voluerunt honorifice sepelire, multas res bonas, quæ illo tum fuerant, ad suos vsus transferentes. Quo pacto paulatim progredientes, pulcherrimum illum ordinem, qui in Ecclesia cõspicitur, stabilierunt. Id quod breui aliquo temporis spatio, & velut vno momento fieri ita publice non potest. Nam quemadmodum in veteri Lege exornationes & solennitates cultus diuini quadringentis circiter annis demum post obitum Mosæ fuerunt introductæ ita tribus illis primis seculis,

lis, quæ Constantini tempora præcesserunt, durâ-
te persecutione, coacti sunt Christiani simplici
Dei cultu contenti esse, impediri quo minus pos-
sent solemnem eius ordinem constituere, ut postea
factum est, quom per conversionem Imperatorum
pax contigit Ecclesiæ, ita ut iam possent cum Gen-
tilibus pari Marte congredi. Quapropter frustra
se cruciat Plessæus, dum conatur ostendere, eum
Dei cultum, qui hodie viger in Ecclesia Christia-
na, ab initio talem non fuisse. Neque enim ignora-
mus, tenuitatem illam, quæ tunc laborabat Ecclē-
sia, exiguum Christianorum numerum, & igitur
denique persecutionum obstidisse, quo minus
Templa ista magnifica ædificarent, eaque tantis
opibus & tam pulchro ornatu instruerent, & tanto
cum apparatu Deum colerent: & nihilominus ra-
men cultus idem fuit, condecoratus postea multis
ceremonijs & diuitijs, impleto scilicet eius rei
tempore, ab Esaiâ prædicto.

IV. Sane quæ pulchra sunt, semper pulchra sunt:
verum ut adamas aut pyropus bracteolæ impo-
situs, fulgorem acquirat multo maiorem nativo: ita
cultum diuinum multo augustiorem efficit pul-
chrum sanctarumq; illarum ceremoniarum ac-
cessio, quamuis apud Ethnicos etiam bona parte vi-
sitarum, sub quibus sublimissima & præstantissi-
ma mysteria, non secus ac vix sub vinearum pam-
pinis, abscondita latent. Sed quantumuis insit illis
pulchritudinis, erraticis tamen istis ingenijs non
sapiunt. Squalorem, inquit, & situm redolent.
Qua in re non absimiles mihi videntur illis, qui ad-
eo delicatos oculos habent, ut non dignentur as-
picere tabulam aliquam, Michaelis Angeli, aut
Raphaelis, aut Titiani diuina manu pictam, pro-
pterea quod omnia atrodenstempus æuum ali-
quem aut pallorem colorum induxit. Neque enim
idonei sunt oculi illorum ad faciendum iudicium
de admirabilibus lineamentis, quæ apparent in an-
tiquitate, sub carie tabularum istarum pulcerra-
marum, vetustate & fumo pæne corruptarum. Et
quemadmodum nihil interest, siue febricitantem
imponas aureo preciosoque lecto, siue culcitæ
stramentitiæ; quietem enim nec hic nec illic inue-
niet, sed modo in hoc, modo in illud lectus lecti se-
se volutans non poterit in vno aliquo loco quies-
cere, propterea quod quocumque tandem recum-
bat, ubique eum comitatur morbus suus, nec vs-
quam ab eo recedit anxia & morosa febris: Ita vo-
bis quoque ô noui Christiani, quemcunque ran-
dem cibum apponamus, nihil palato vestro sapit,

& quidquid infunditur ex vna parte, ex altera, ve-
lut dolia Danaïdum, rejicitis.

V. Non desunt ex nouæ istius Religionis secta-
toribus, qui scrupulo aliquo conscientiæ percussi,
alij hoc, alij illud confitentur ac concedunt di-
centes plerique, vltterius, quam oportuerit, fal-
cem immisissam fuisse in eas res, quæ plurimum
habent sanctitatis pietatisque, non decuisse om-
nes illas ceremonias relegare, quæ in Ecclesiæ
Romana longa iam annorum serie viguerunt,
quæ oculos nostros erudiunt, quemadmodum
verbi prædicatio, aures; considerandam fuisse
ipsam ceremoniarum substantiam, quom sint my-
stica, & rerum diuinarum significationem con-
tineant. Verum, inquit, Ethnici & Idolola-
træ earum sunt auctores, easque, ad cultum fal-
sorum deorum suorum procederunt. Et honor
illis deferretur is, quem non merentur. Dicen-
dum erat vobis, non auctores earum fuisse Ethni-
cos, sed imitatores quosdam ac mimos Diabo-
lus enim, simia indolem referens, quæ gestu co-
natur exprinere quidquid videt, volens amula-
ri Creatorem suum, ad decipiendos homines,
multas sanctissimas ceremonias à filijs Dei mu-
tuatus est, easque metamorphosi quadam ne ag-
noscerentur, transformauit. Econtrario autem
ad decipiendos Christianos, easdem illas cere-
monias, quom sint illi extortæ è manibus, pro-
fus è medio tollere aggreditur. Diabolum in-
quit iustius sub finem primæ suæ Apologiæ, in-
ter Paganos baptismo quoque vti, & militum
suarum frontem eodem signo signaculo signare
(signum Crucis intelligens) panis oblationem &
resurrectionis memoriam itidem ut inter Chri-
stianos celebrari. Et Tertullianus, Diaboli frau-
dem & malitiam inde ait cognosci, quod à vero
Dei cultu quædam mutuetur, ut ad fidem perti-
nere Christianam videantur Religionem nostram
talem vos representatis, Calvinistæ, ac si de-
sumta esset ex Paganismo, eaque est quotidiana
vestra exprobratio. Primis Christianis ideme-
uenit: nam impius ille Apostata, & Philosophus
Celsus, discipulus magistri voluptatis Epicuri,
ducti zelotypia quadam, quod præclarum illum
Christianorum ordinem viderent, affirmabant
circiter annum Seruatoris centesimum sexagesi-
mum, pulcherrimum quodque quod in Christia-
norum Religione vigeret, id eos ab Ethnicis tam-
quam clientelari iure possidere. Hoc iudicium
esse facti in ipsorum bona admissi. Omnes illas
votum

vocum elegantias raptas esse ex Homero, Hesiodo, Platone, Pythagora & alijs. Ornam esse Religionem Christianam ex interpolato Gentilismo. Idem vos nobis objicitis, Calumnias, vt si vobis credendum sit, nos sumus sumis quædam Ethnicorum.

Quod si Orthodoxorum Patrum diuina scripta euoluamus, liquido constabit, Ethnicæ infidelitatis dogmata, fabularumque gentiliū falsam veritatem, fuisse ab illis, admirabili quadam dexterritate atque prudentia, ad fidei & Religionis Christianæ puram veritatem reducta, dum ad oculum illis demonstrarunt, nihil esse aliud Gentilismum, quam veræ Religionis imitatoriam quandam expressionem. Omnia idololatriæ illorum mysteria compilata esse ex Lege Dei, & desumpta a Iudæis, qui soli habuerunt perfectam Dei cognitionem: eaque Poetas illorum temporum & ceteros viros præstantes, non ausos fuisse in lucem proferre, deterritos exemplo Socratis, sed fabulis ea inuoluisse, & tam sublimatis istius, quam cælestis illius naturæ excellentissima quæque mysteria, sub Poeticarum fictionum inuolucris occultauisse. Id quod clare ostendit Iustinus, in admonitione ad Gentiles, de Homero loquens, qui optimos quoque tractatus diuinæ Iliados suæ, & Odysseæ, ex libro Geneseos hausit. Ibi creationem mundi, ibi laudem maiorum Angelorum, ibi Paradisi terrestri, ibi Inferni videmus descriptionem. Clemens Alexandrinus in Menandro notat decem Dei Præcepta ex ordine pronuntiata. Prisci Christiani talibus Ethnicis dictis aggrediebantur. Facere enim non possum, quin hanc molestiam, vel potius hanc delectationem præbeam Lectori, vt vestigia mea sequatur per diuersa ambulacra huius septi, ad agnoscendam veterum Patrum recentis adhuc Christianismi prudentiam. Sic enim in hortum tandem deueniet, pulcherrimis flosculis ornatum, areolis distinctum, & viridantibus arboribus in quincuncem velut dispositis constitutum, summas denique verni temporis amonitates spirantem: simulque illa cognoscat quæ frustra alibi forsitan querat, Caluini in primis malitiam, qui nouellam suam Ecclesiam multis pulcherrimis & sanctis rebus nudauit, eo tantum, ne antiquitatem imitari videretur. Sed audiamus veteres Christianos cum Paganis loquentes. Vos aiebant, creditis Mineruam vestram natam esse de cerebro Iouis, quæ fabula omnium seorsum Poetarum vestro-

rum ingenia exercuit. Iesus Christus vera est Minerva & Sapiens, progenia ex Patris cælestis secunda memoria. Mercurius vester de cælo delatus in terras, & de terris redit in cælestem, ad perferenda dijs hominibusque magni Iouis patris sui mandata. Iuppiter iste, quem auctoritu vos adoratis. Deus est Cæli: eius inter-nunciij & Legati, sunt Angeli, vt Mercurius Iouis vestri. Vester ille Danaen adamauit: & noster, Virginem immaculatam. Illum patrem dicitis Dei filius bis nati. Quod figura est veri Dei Filij, qui bis est generatus, primum vt Deus, ab omni æternitate; deinde vt homo, in tempore. Bis fons est Ianus vester: & noster Iesus Christus duas habet Naturas, ita inter se distinctas, vt per vnā ambulet inter mortales, per alteram autem in Paradiso imperium exerceat in Angelos. Herculem vos creditis portas inferorum effregisse: & à Iesu hoc potuisse fieri quid est cur non credatis? Herculis viam affirmatis totam fuisse laboriosam, domuisse eum immanissima terræ monstra: Noster Hercules Christianus cælestis descendit ad venenum mortis sanguine suo diluendum dissoluendumque, & ad peccatum è mundo exturbandum. Vester Hercules nostri tantum figura quædam fuit. Vester Apollo, est Medicus noster, Saluator & Sanator. Vester Apollo propter restitutam Hippolyto vitam diuinitate ad tempus priuatus fuit, & terreni Regis bubulcus factus: & noster, vt humano generi, ruinam peccatorum suorum oborto, vitam repararet, relicto Cælo, inter nos habitauit, ex Domino factus subditus & tributarius Augusti ac Herodis. Deu-calion vester, ex historia Diluuij desumptus Phæthontis fabula, ex retrogradatione solis, facta tempore Ezechie: Figmentum de filiis terræ, qui Ossa Olympo, & Pelion Ossa volebant superimponere, tractū est ab ædificio Turris Nimrothi, qui Cælos aggrediebatur conscendere. Quidquid denique Homerus vester, Hesiodus & alij ceteri erunt, ex libris Moysi est hauritum. Vos in triuijs vestris Her-mas collocauit, seu ligneas statuas Mercurium referentes, quem deum viarum indigitatis: & nos ibidem Crucem designamus, signum nostræ Redemptionis, ad indicandum, esse eam regionem Christianam. Mille alia exempla ex fabulosis Ethnicorum narrationibus petruerunt, quibus ad salutis suæ cognitionem non raro eos reuocant. Ita vt dici non immerito possit, Ethnicorum superstitionem, admirabili quadam Dei providentia, fuisse figuram, imaginem, ideam

& introductionem quandam ad amplectendam veteram Religionem, sine totali omnium immutatione & innovatione (quæ res est plenissima periculi) explicando solam dextræ, & trahendo in mysticum & sanctum sensum id, quod illi intelligebant philosophice & fabulose, ad evertendam illorum idololatriam. Quin nullum à Servatore & redemptore mundi, dum inter homines habitavit, editum est miraculum, quod non Idoli alicuius nomen deleverit. Et quamvis generatim divinitatem suam asserere miraculis voluerit, speciatim tamen eadem adhibuit ad destruendum Imperium Diaboli, quod positum erat in cultu, qui in Idolis suis ipsi deferebatur, & in persona falorum illorum deorum. Ita per nuncium, quod Augulus attulit divæ Virgini, Mercurium relegavit ad inferos, unde prodierat: Apage deorum Legatum, inter nuncium, & tutorem alipedem. Per miraculum, quod fecit volens nasci ex Virgine, ecce deturbatum Parnassum cum omnibus Musis, Ventis & tempestati imperavit: Abite Boreæ, Aëoli, & quidquid cœlum aut mare turbat. Sicis pedibus in aquarum superficie ambulavit: Discedite Neptuni, Therides, Tritones, & dij Marini. Aquam convertit in vinum: Peristi Bacche. Multiplicavit panes in occulantem sese Cererem. Cæcis visum restituit, & mulieres peccatrices convertit: Ecce Cupidinem Veneremque extorres Regno suo. Soli Eclipsin induxit in morte sua: En Phœbum & Dianam è catalogo deorum expunctos. Descendit ad inferos, visitavit liberavitque Patres: Perijt nomen Plutonis & Proserpinæ. Si non licet Christianis, ut vos dicitis, mutuari aliquid ab Infidelibus, aut Ethnicis, si non licet mores consuetudinesque illorum usurpare, illico vivemus sine Legibus. Pleraque enim leges nostræ ab illis profectæ sunt, nec sine illorum ope leges sancire potuimus. Iam etiam virtus sepulta erit: Fortissimæ enim & generosissimæ actiones, quas unquam potuisset virtus producere, apud Ethnicos inveniuntur. Quid multa; Deo ipso carebimus: nefas erit vel precari illam, vel adorare, quoniam id Gentiles fecerunt. O delicatam conscientiam Reformatorum, quæ id, quod per se est bonum, iubet repudiare, propterea quod gentes luce Evangelica non illuminatæ id receperint & usurpaverint. Inculcandum est istud denuo vobis, qui à recta Ecclesiæ semita aberrastis: Non enim animadvertis, minime ab Ethnicis nos ceremonias

nostras desumere, sed Ethnicos eas à nobis desumpsisse, nosque easdem ab illis recipere; iustissimo titulo repentes, quod nostrum est, quodque destinatum fuerat alijs vobis, quam ipsorum impietati. Si Ethnicus & Turca convincat Atheum, Deum unum esse, & Catholicus iisdem illis Argumentis utatur ad idem probandum, num propterea minus erit Catholicus, aut minus Orthodoxus? Deus sæpe numero inimicos suos castigat per inimicos suos: hunc imitemur, quantum humana permittit imbecillitas, pugnemus armis horum, iisque oppugnemus arma illorum, ut utrosque viribus Ecclesiæ expugnemus.

HÆRETICOS MULTAS RES SANCTAS ac bonas ex suis Ecclesijs profligare, eo tantum quod eadem à Catholicis cum veneratione usurpentur.

CAPUT IV.

ARGUMENTUM.

- I. Cur novi reformatores quæ apud Catholicos in magna habentur veneratione, imprimis Crucis, oderint ac desententur.
- II. Cur altaria eisdem susulerint.
- III. Nomine Iesu nullum habent honorem.
- IV. Cur dies festos aboluerint: & quo habitu vivantur.
- V. Cur ieiunia ab Ecclesia indicta observare nolint.
- VI. Item in Cœna Domini non Calicibus sed poculis & vitris vivantur.

I. Sed quod tantopere non fastiditis modo discipuli Calvinii, multas actiones Catholicas piæ & sanctas, sed & detestamini, eius rei non hæc est vera ratio, quia haustæ sunt ex Paganismo. Non enim odio eas prosequimini, ut Ethnicos; sed ideo tantum, quia in usu sunt apud Catholicos, & quia notæ sunt veteris Christianismi. Quæso enim, cur pedibus proculcatis cur confingitis venerabilem Crucem, salutem mundi, & fidelium animarum sanctissimam tutelam? Propterea, quia Catholici eam honorant & venerantur, & in Altaribus suis collocant, quod Apostolorum

tempore fiebat, Tertulliano auctore, sequentes doctrinam D. Augustini, consentaneam veteri Traditioni Ecclesie, nihil recte fieri secundum ceremonias Religionis, nisi signum Crucis applicetur, siue fronti fidelium, siue aqua qua regenerantur, siue Chismati, quo vnguntur & confirmantur, siue sacrificio quo nutriuntur. Et in confessionibus suis edocum se affirmat à matre sua, Crucis signo sese munire. Audite orationem Iuliani aduersus Christianos, & per ipsius os vos loqui intelligetis. Vos, inquit, *ancylia illa à lone cœlis ad Numam missa adorare recusatis; interim vero Crucem ligneam adoratis, eamque in frontibus vestris & adibus passim depingitis.* Appellamur à vobis, Domini Reformatores, idololatræ Crucis; eodem modo ethnici nos appellabant cultores Crucis. Vos frangitis Crucem; idem & illi fecerunt. Et Iudæis pariter nihil magis in votis fuit quam vt omnem Crucis memoriam abolerent. Eamque ob causam iure appellasse eos videretur Salvator progeniem viperarum. Nam inter omnes serpentes sola Vipera figuram crucis sub maxilla gerit tanquam occultatura eam, quum reliqui serpentes, vt ipse observavi, superiori maxillæ impressam habeant. Ob quam rationem dixi: mea sententia (nemo enim alius id vnquam scripsit) *inimicos Crucis appellari à Christo progeniem viperarum, vt qui conentur salutare signum Crucis occultare.* Cur appellatis eam flagellum muscarum? propterea quod prisci Patres eam appellabant diaboli flagellum. Equidem non potuistis occultare duorum iuuenum, Geneua Lausannam vnâ tendentium historiam, proditam ab idoneis auctoribus. *Illis iter faciens, oritur tonitruum, & crebris micat ignibus aether. Ibi vnus eorum precibus ad Deum confugiens, signum Crucis fronti imprimit. Cui alter, Cur quæso inquit, musca à naso abigu? Vix eloquutus erat verbum, quum subito istius fulmine ambustusque in terram prostermitur, altero manente incolumi, qui postea eam rem alijs exposuit.* Possem addere similes alias aliquot historias, si propositi mei ratio pateretur.

II. Cur in horreis vestris Ministerialibus nulla habetis altaria? propterea quod is est nostrarum Ecclesiarum ornatus, & vt D. Augustinus & Opratus loquuntur sedes Corporis & sanguinis Jesu Christi. Altare ædificavit Noachus, quum ex Arca egredereetur; Altaria hinc inde in Terra Sancta Abrahamus statuit: quos imitati sunt Patriarchæ, Moses, & postea Apostoli, At vos ea destrui-

tis: quod idem Donatistæ fecerunt, quibus Opratus exprobrat, quod destruxerint Altaria, in quibus S. Cyprianus, S. Lucianus, & alij Martyres Deo sacrificarint & ubi plures (nota, Calvinista Epitheta Sacramenti Altaris) stipendium æternæ salutis, Fidei protectionem, & æternæ Resurrectionis spem acceperint. Audi D. Jo. nnem Chrysostomum: Altare, inquit, si substantiam spectes, saxum est, sed sanctificatur per hoc, quod sustinet Corpus JESU CHRISTI.

III. Quare nomen Jesu non veneramini, idque auditis sine ulla honoris significatione? Idololatricum id esse, cum Ochino vestro, & Magicū quiddam sapere, cum Calvino affirmatis. Propterea quod Catholici, Pauli doctrinam sequentes, sanctum hoc nomen venerantur, ad quod inclinatur Cœlum, assurgit Terra, & infernus contremiscit, ad cuius pronuntiationem omne genua flectitur, tum terrestrium, tum infernalium. *Scilicet (obicit aliquando mihi Minister quidam) etiam sunt genua spiritibus.* Cui ego respondens, *Stulte igitur, inquam, loquitur Scriptura. Saltem vobis sunt, & anima olim sua recipient.* Hoc est illud sanctissimum nomen, quod honorant Angeli, adorant homines, & Diaboli verentur. Hoc Ecclesie Romanæ victricibus signis, hoc muris hoc ædibus, denique hoc montibus nostris insculpitur, vt perpetuo oculis nostris obversetur: Prorsus contraria ratione, quam vos facitis, qui ubique illud expungitis atque aboletis. Nemo Calvinianæ sectæ annulum auderet gestare, cui insculptum esset nomen Jesu. Et si quis id limini ædium suarum inscriberet, illico ululatum exaudires clamantium, *Apate ad Papistas.* In Concionibus suis quando audiunt pronunciarum nomen Jesu, non magis moventur ad honorem exhibendum, quam si Cainum nomines, aut Judam. Et errat tamen, Domini Calvinistæ, hæc sancta & laudabilis priscorum Christianorum consuetudo, vt per hoc discernentur à Iudæis in conventibus, quod illi ad nomen Jesu capita nudarent & genua flecterent, hi vero contra, vt auctor est Hieronymus, starent immoti perinde vt & vos facitis, qui tamen isto scrupulo non tangimini, nec tam delicatam conscientiam habetis, quum Principem vestrum terrenum nominari auditis. A Lutheranis non est abrogatus religiosus iste mos. Certe Apostolus illorum Lutherus, libro de Concilijs, eum approbat. Et Schlüsselburgius Lutheranus, tanquam insignem impietatem perstringit consuetudinem Calvinistarum qui nullam reverentiam

homini huic deferunt. Idem narrat, Adamum Neuserum, qui ex Ministro Galviniano factus est Mahometanus, nunquam in concionibus suis nominasse nomen Iesu, ne populus, audiens nomen Receptoris sui, caput (idem est moris in Germania) deregeret. Id quod à Magistro suo Calvino didicerat, ex Commentario in Epistolam ad Philippenses.

IV. Quare abolivistis dies Festos, tanta cum religione à primis Christianis institutos, qui etiam rerum ad vitam humanam necessariorum comparatione violare ea religioni ducebant? Propterea quod Ecclesia Catholica filiis suis ea commendat, ut perpetuo velut in tabula quadam ante oculos habeant rerum à Christo & Sanctis gestarum memoriam. Quare Ministri vestri Religionis suæ exercitum pallio alicuius opificis aut pragmatici induti peragunt, & pileo aut caputio cooperti: quorum habitu instructos non raro vidi Ministros; Propterea scilicet, quod Catholici gestant Cucullos, Albas, & alios id genus amictus, aliquam reverentiam conciliantes, ut semper in Ecclesia Dei obtinuit. Et si enim verus honos positus est in virtute, qua veluti vestita est anima; nescio tamen quomodo quaedam Majestatem illi addat exterior ille corporis habitus, & in admirationem magnitudinis Dei nos rapiat. In Lege Naturali Noachus sacrificans veste sacerdotali amiciebatur: & in scripta Lege sacrarum amictuum exemplar Moysi Deus exhibuit. Quin & Romani & Græci habuerunt vestes suas Pontificales, Religionis notas & insignia. Et de Ægyptijs scribit Jamblichus, nunquam eos ad cultum divinum accessisse, nisi amiculo linteo indutos: unde Linigeri dicti sunt. Et Poeta Latinus ait: *puraque in veste sacerdos*. Ipse Christus, quum in Cœna sacrificaret, Taleth suum habuit: quod sacræ vestis genus fuit. Apostoli, teste Clemente, in candida veste sacrificabant. Et successores eorum preciosis indumentis dignitatē suam nunquam non insigniverunt. Sæpe Ministri vestri in cathedra conspiciuntur tibialibus cæruleis aut albis induti, & in hyeme nonnunquam cum calopodijs. Et quamvis presbyteros nostros paganos passim ad magnam inopiam redegeritis: nihilominus tamen dum rem divinam faciunt, egestatem illorum vestes sacerdotales tegunt. Neque enim tam indecenti cultu Altari assistunt, ut vos cathedras vestras ascenditis. Quorum tamen laceras vestes, necessitas illa & paupertas, in quam sunt ab harpijs vestris conjecti, posset excusare. At

vestræ, quamvis adhuc novæ, quam parum Ecclesie vestræ, & divinis mysterijs, honoris deferatis, restantur.

V. Porro explicare mihi, si placet, quænam sit causa, cur in vestro grege gulosum illud & auribus carens monstrum, venter, tot reperiat causæ suæ patronos. Equidem eius rei aliam rationem adferre non potestis præter hanc unam, quia Ecclesia Catholica ieiunium inculcat, præcipiens ut statis temporibus ad preces meditationesque, abstinendo ab illis ciborum generibus, quæ carnem insolentem reddunt, homo præparetur disponaturque. Quæ causa est, cur die Parasceves nihil vobis genio detrahatur? Quæ causa est, cur dum verus Catholicus nulla re vescitur, quæ mortem passa sit, vos cupidinariorum officinas defatigatis? Illa nimirum, quia illo die Catholicus sese affligit, corpus suum castigat, nihilque præter passionem Domini, & Crucem ante oculos habet: omnia tum feriantur, sola devotione excepta, idque iuxta veterem primitivæ Ecclesie morem, ut Epiphanius refert. Vos in ieiunijs vestris carnis etiam permittitis; propterea quod nos piscibus vescimur: quumque in Ecclesia Catholica, ex praxi primitivæ Ecclesie, nunquam ieiunetur die Dominica, vos, contraria profusione non raro diem Solis, ieiunio destinatis: & in Scotia Ministri Calviniani semper in hunc diem ferias suas esuriales inducunt. Idem fecisse Arium, & Manichæos, D. Augustinus & Hieronymus affirmant, qui spiritu quodam contradictionis afflati, ut insultarent Catholicis, ieiunia diebus Dominicis servari constituebant, feriis vero sexta & septima genio indulgebant. Quin illa ipsa ieiunia, quæ apud vos vigent, servatu sunt per faciliā. Comeditis enim, quod libet. Et mensura ieiunii, cuiusque stomachus aut appetitus vester est. Satis est vobis habere illum diem nomen ieiunii spiritualis, prout omnia vestra sunt spiritualia. Quæ causa est, cur festo aliquo solenni magis ferveat opus vestrum, quam alijs diebus? Hæc scilicet, quia Ecclesia, postquam mirum in modum multiplicata est, & vivaciores plantas suas Martyrum cruore irrigavit, dies istos constituit, ut essent rerum, quæ in illis contigerunt memoria notabiles. In ditione Beneventensi die Iunij à Ministris constituto nulli licet opus facere, & ne exteris quidem merces suas per agros vehere: debetque omnis populus, qui illic maxima ex parte est

Catho-

Catholicus, ab opere faciendo abstinere. Saltem ante postremam illam Ecclesie Catholice restitutionem, de qua infra acturus sum, mos iste obtinebat. Quo fit, ut non in eo honore habeatur, dies Dominicus à Deo institutus, in quo habetur dies à Synodo indictus? Quæ causa est, cur non precemini iunctis & eleuatis manibus? Quare rideris nostras illas brachiorum decussationes, peccatorum percussiones? Propterea, inquitis, quia id Paganismum & Papsimum sapit. Quæ causa est, cur in cœtibus vestris ante adventum Ministri non audeatis precari? Nam si quis procideret in genua, illico eijceretur cœtu. Quia apud nos omnes in genua prostrati, orant aut orare debent, externisque illis gestibus tanto magis sese humiliant, ad testificandum honorem, quem Creatori suo reddunt. Ita fecerunt primi Christiani, qui quoties intrabant Ecclesias, Saluiano teste, in terram prosternebantur.

VI. Quamobrem in Cœna vestra vitro vtimini, non Calice? Propterea quia nos eo vtimur ex traditione Apostolorum, tanquam vase idoneo & conuenienti cultui divino remotoque à communi & profano more, cuius formam cœlitus demissam fuisse, ni fallor à Iosepho scriptum est. Nota, Calviniane, quod libro De pudicitia Tertullianus scribit: *Calices Christianorum Saluatoris nostri sculpturis & imaginibus veris insignitos fuisse.* Pastoris formam repræsentantibus, Cassander in Liturgiis suis fatetur, omnes Christianos Orientis Calicibus vti. Quot, quæso, Calices & vasa sacra sunt à vobis liquefacta? Idem olim fecit Iulianus, qui quum in Ecclesia iam adulta tantum preciosorum vasorum conspiceret indignabundus exclamauit: *Proh, qualibus vasis isti colunt Maria filium!* Nec mora: omne illud aurum atque argentum confutum, & in alios vsus conuersum fuit. Quod eius scelus non impune Deus dimisit. Quare Cœnam appellatis actionem illam vestram, qua Corpus Christi per Fidem recipere vos creditis? Propterea quod à Catholicis & omni Christiana antiquitate eadem appellatur Eucharistia, hoc est, gratiarum actio, quod Ecclesie à Christo relicta sit, ut mortis & passionis suæ trophæum & memoriale quoddam esset. Hunc cibum inquit Iustinus Martyr Eucharistiam appellari. Idem tradunt Irenæus, Origines, alij. D. Bernardus Sacramentum hoc Eucharistiam appellari tradit, eo quod non tantum omnis in eo gratia accipiatur, sed etiã ille ipse à quo omnis gratia promanat. Agite au-

tem vos, quibus semper in ore est Scriptura, locum nobis ostendite in Scriptura, aut apud veteres, vbi Sacramentum istud appelleretur Cœna. Nã locus ille S. Pauli in ptiore ad Corinthios, tantum de conuiuio illo loquitur, quod ad imitationem Cœnæ illius, quæ Eucharistiæ institutionem præcessit, Christiani celebrabant quod illi vocabant Agapas. Et Paulinus noster scribit suo tempore mensam fuisse in Ecclesia, quam appellabant Mensam Domini, quæ à ditioribus tenuiores excipiebantur. Obseruandum fuerat vobis, quod à S. Luca, Paulo & Ioanne scribitur, Dominum nostrum post celebratam cœnam Discipulorum pedes lauisse, antequam Sacramentum institueret, & corpus suum daret. Estque hæc omnium Doctorum sententia Cœnam illam fuisse Agni Paschalis, & Cœnam communem. Et cur non potius saluatorem imitami, qui ipse eam vocat Pascha? Omnes Euangelistæ Græca voce vtuntur, vnde nos Eucharistiæ appellatione desumimus. Quid si apud S. Cyprianum & Bernardum inveniuntur Sermones De Cœna Domini, animaduertendum est, Sanctos istos Patres de illis Cœnationibus loqui, quæ post Communem & Eucharistiæ præceptionem in Ecclesia fiebant. At quum de magno hoc Mysterio agunt, nemo illorum id appellat Cœnam, nisi raro admodum, & per Metaphoram Ambrosius, in dictum locum ad Corinthios, *Apostolos, inquit satis ostendere, mysterium Eucharistiæ non esse Cœnam, quamuis celebratum sit inter cœnandum.* Equidem ientaculi nomen aptius huic Sacramento, quam Cœnæ imposuissetis. S. Paulus etiam pro nobis facit, Corinthios reprehendens, quod parum essent sobrij, quodque sese inebriarent, simulque illis exprobrans, quam tenuiter in Cœna illorum pauperes viuerent. Nam quemadmodum Dominus discipulos suos, sic isti pauperes inuitabant. Itaque quum dicit Paulus, *Alius famelicus est, alius ebrius,* non de Corporis Domini perceptione loquitur; sed per illum, diuitem & conuiuatore, per hunc, pauperem intelligit. Postea vero abrogata sunt ista conuiuia à Concilijs, quorum est ordinem politiamque Ecclesie præscribere. Græci nihilominus vestigia istius antiquitatis hodieque retinent. die enim Paschæ, post sumtam sacram Eucharistiam, solenne conuiuium in Ecclesia celebrant. Et illo tempore, quod inter Pascha & Pentecosten interijcitur, loco saluationis obuios compellant his verbis *Dominus resuscitatus est à mortuis.* Sed quid est cur Cœnâ vestri sumatis

sta-

stantes, quemadmodum Judæi Agnum Paschalem? Quia in nostræ Eucharistiæ perceptione, quæ aperiendæ sunt fores animarum nostrarum ad recipiendum antidotum mortis & peccati, Catholici in genua procumbunt, ut & Lutherani. Cur ad mensam istam nonnunquam acceditis, iam pastis? Quia magnum peccatum est Catholicis, Communionem recipere non ieiunos. Vidi aliquando Reformatæ Ecclesiæ homines ad S. Macarij sanum concionis audiendæ gratia proficiscentes qui medio itinere, in cauponam deflecterent, ubi sumpto cibo, alacrius deinde pergebant ad celebrandam cœnam, ad manducandum corpus Domini, quod in ipsos per canalem velut descendit & distillat, ut Calvinus loquitur. Verum esse quod dico, plures præter me testantur. Non me latet esse temperatioribus quosdam, qui damnant istam ingluviem: sed peccatum esse, paulum panis & vini sumere, nemo dicit. Idque propterea, quod hoc Scriptura non prohibeat. Quemadmodum ne hoc quidem, à prandio Cœnam celebrare, ut infra à me dicitur, quum ordinem quem in Cœna observant, describemus. Videte quid dicat Augustinus: *Placuisse nimirum Spiritui sancto, ut propter honorem & reverentiam tanti Sacramenti ante omnem quemcumque cibum corpus Domini nostri Christianorum ora ingrediatur. Sæctus hic Episcopus à maioribus suis id acceperat, illi à Tertulliano: (a) & hic ab Apostolis. En Traditionem Apostolicam. Quod si omnino imitari quod Dominus fecit, velletis, accumbentes deberetis panem sumere, quod Belgæ & Scoti faciunt. Alij aliorum deberetis pedes lavare, quod discrete Dominus præcepit, dicens: Si ego lavi pedes vestros, Dominus & magister, & vos debetis alter alterius lavare pedes. Sane in Ecclesia Catholica & Episcopi & Monachi morem hunc observant. Episcopus, immo & summus Pontifex, pauperum lavat pedes, & Monachorum is, quem Gardianum seu Abbatem appellant, die Jovis in septimana sancta, quem ritum vos ridetis: at primi Christiani omnes eum servarunt. Observanda est autem prudentia Ecclesiæ Dei in hoc, quod quum lotionem illam multi pro baptismo interpretarentur, populo ea interdixit, ut videre est apud D. Augustinum. Ex quo satis iam apparet cæcitas vestra, qui ab eo, quod bonum & sanctum est, non aliam ob causam abhoretis, quam quia id in Ecclesia Catholica receptum est, aut quia Pagani, doctrinæ traditionisque Judæorum plagiarij, eo sint usi. Quæ causa est, ob quam Calvinus, vestræ doctrinæ auctor, tā*

nudam eam vobis exhibuerit, ut nulla appareant in ea religionis vestigia. Neque enim instruere eam necessarijs suis ornamentis poterat, nisi à nobis ea mutaretur, quod facere non voluit. Docete orbem Christianum novum aliquem morem, maiore cum ardore, affectu & reverentia precangidandique Deum; & lubenter nos eum amplexuros experiemini. Sed de novo esset vobis nova Ecclesia ædificanda. Nam vestra illa, quam iam aggrediar describere, nihil tale in se habet.

QVOMODO CALVINVS ECCLESIAM instituerit, capite destitutam: & tam nomina quam munera Episcoporum & presbyterorum ex ea profugavit.

CAPUT V.

ARGUMENTUM.

- I. Calvinistica Ecclesia sordes & deformitas.
- II. Ecclesia Calvinistica nullum habet caput.
- III. Domus Dei in terris eius quæ in cælis est, similitudinem referre debet.
- IV. Vnitas sine certo capite conservari nequit.
- V. Calvinus Episcoporum & presbyterorum nomina inducit.
- VI. Archiepiscoporum Burgialensium series & successio demonstratiua originis suæ ex Apostolis.
- VII. Beza suismet verbis Ioanni Drueto reditum ad Catholicos aperit.

Quem admodum in scriptis veterum nō possumus sine admiratione legere pulcherrimū illum Ecclesiasticæ Hierarchiæ ordinem, ubi apta quadam omnium regiminum potestatumque connexionē inferiores gradus respondent superioribus, ad summum vsque, supra quem nulla est in hisce sublunarijs alia potestas: Ita ex adverso fieri non potest, ut quis adspiciat Ecclesiæ Reformatæ quæ dicitur, miserabilem Anarchiam, (quæ, misera, iactat æqualitatem suam, statetā sæpe inæqualem & periculosam, damnatamque ante annos mille ducentos in persona Arrij) quia simul moueatur commiseratione illius confusio-

a Tertull. ad uxor. li. 2. & decoro. Cypr. l. 2. epi. 3. Greg. Nazian. orat. in Sanct. Bapt.

nis, quam parens ipsius Calvinus inuexit, qui nixus Echaici illius sententia, affirmantis, primam æquitatem esse æqualitatem, non modo Arrianos resuscitauit, sed etiam Viclefistas. Viclefusenim, vt Guilhelmus VVidefortius scribit, quum spe obinendi in Anglia Episcopatus Vigorniensis excidisset, indignatus voluit introducere in Ecclesiam ordinum confusione in exemplo Arrij, quem Augustinus testatur ob similem repulsam, quum non posset ad Episcopatum pervenire, presbyteros æquare Episcopis conatum fuisse. Sed ò miseros! nonne videtis, nullam esse maiorem inæqualitatem, quam servare æqualitatem inter personas inæquales? Quamvis autem passim in Antichristo meo satis ad vivum expresserim omnes partes, & omnia lineamenta novæ istius Ecclesie, & musteæ eius antiquitatis, idemque argumentum lepide admodum tractaverit vir præclarissimus Rebullius, in Salmoneis suis, & libro de schismate: necesse est tamen ut hic quoque, ubi Anatomia faciendæ est Hæreseos, omnia eius membra recolligam, ostendamque ordinem eius & politiam, formamque & Ceremonias eligendorum Ministrorum, Seniorum & Diaconorum, Confessoriorum ac Synodorum Maiestatem, Congregationum sanctitatem & devotionem, & reliquos Religionis illorum actus.

II. Calvinus, quum novam istam Ecclesiam formaret, voluit eam esse corpus cum ceatam capitibus, aut potius sine ullo omnino capite. Nam nullum est caput, ubi plura sunt. Adeo hunc hominem ceperat libertatis & inæqualitatis illius stulta persuasio, ut sola appellatio Capituli visibilis Ecclesie, qua appellatur Pontifex, invisibilis illius Vicarius, stomachum ipsi moveret. Atque ut fucum faceret hominibus, negabat alio capite opus esse, præter solum Christum in cælo regnantem: huic Vicarium in terra adiungere, nihil esse aliud, quam potestate atque auctoritate sua eum spoliare. Parum abest, quin imprudentiæ eum accuset, ob datas D. Petro Claves, ob communicatam eidem potestatem aperiendi & claudendi cælos, & ob iniunctum illi munus pascendi regendique oves ipsius. Nam quale est illud monstrum novum & disforme? An Ecclesia militans quæque non potest esse non visibilis, sine Capite visibili esse poterit. Non magis certe quam navis sine gubernatore.

III. Quod si, ut Astrologorum fert opinio, res terrestres ad regulam circumvolutionemque cæ-

lestium metiendæ sunt, sique, secundum Cabalistarum rationem, inferioris Sanctuarij domus ad exemplum superioris Sanctuarij conformata est, & secundum smaragdinam illam Hermetis tabulam superiora respondet inferioribus, ut quæ contiguo quodam vinculo à Deo coniuncta sunt: Nonne nostrum est ordinem & dignitatem rei exactæ in hisce in terris observare, quum idem fiat à creaturis cælestibus, Angelis scilicet, quorū in novem choros distributa est Hierarchia? Et inter sphaeras quoque cælestes ea quæ infinita est movetur, & nihil movet infra sese medix moventur à superiore primo mobili, & ipsæ movent inferiores: at supremum Cælum omnia movet, nec à quoquam alio movetur. Eodem modo, si ad inferiores sphaeras descendamus, inter Elementa supremum locum Ignis tenet, medium Aer & Aqua, & Terra extremum infimumque. Homo igitur,

*Cui Deus os sublime dedit, cælumq; tueri
Iussit, & erectos ad sidera tollere vultus.*

ad sumendum exemplar regiminis actionum humanarum ex hoc divino prototypo, in Cælo admirabilem quandam harmoniam in tanta motuum varietate, dum corpora illa ætherea, planetæ in primis modo sibi appropinquant, modo digrediuntur, modo hoc modo illo aspectu invicem opponuntur agnosceret; in terra vero æqualitatem introducendo, omnia confunderet?

IV. O miserabilem, & indignam novella ecclesia confusionem! An tu in una aliqua pura & integra ecclesia unitatem conformem reperiturum te putas, ubi nullum certum sit caput, à quo illa ducatur ac gubernetur? Quomodo, quæso, populus Christianus & deserta huius Mundi, & tantis tempestatibus infestum mare transire posset, nisi Moysen aliquem haberet cuius ductum sequeretur? Quomodo tanta domus sine apice, sine columis sustentabitur? Quomodo tantum corpus sine capite subsistet? Non magis certè quam Respublica sine Rege aut ullo alio magistratu. Varro & Columella aiunt rem rusticam nequaquam feliciter pcessuram, nisi assidua patris familias rāquā capitis, omnium opera disponentis observantis & regētis, omnesque sua auctoritate in officio continentis, interveniat cura & sollicitudo: & tu Calvine, audebis dicere, tantam tamque late per totum orbem terrarum diffusam Christianorum familiam, in fraterna & perpetua concordia retineri posse, etiam si

R r

capi-

capite ac rectore destituatur, qui ad instar centri sit, ad quod omnes totius peripherias lineæ ducuntur? Memineris porius illius quod Cyprianus eo tempore quo schisma Africanas ecclesias inuauit, unitatis perturbatoribus obiecit, esse scilicet in Ecclesia Pontificem qui Iesu Christi obtineat locum cui si omnes uti divino iubentur mandato obediant, nullas in ecclesia turbas, nullas factiones aut scissura fore.

V. Nec vero caput tantum ac supremam potestatem Calvinus, sed ipsa etiam Episcoporum & Presbyterorum nomina ab ecclesia exterminare voluit: quasi de industria omnem ordinem ab Apostolis institutum, (a) & ab eorum successoribus continuo obseruatum, eversurus. Horum enim utrumque & nomen & munus in S. Scriptura reperitur, iisque præcipui Christianæ reipublicæ fundatores ac propugnatores tam in Græca quam Latina Ecclesia, fuisse cõdecorati. Sed capitale quoddam antiquitatis odium Calvinum impulit, ut veteribus his nominibus in mustea illa sua & adhuc spumanti ecclesiali locum esse noluerit. Qui prima Christianæ reipublicæ descriperunt, inter præcipuos Ecclesiæ antistites Episcopos ponunt, qui Latine Inspectores dici possunt; ut quibus non auditorum modo, sed ipsorum etiam Presbyterorum ac Clericorum cura commendata sit. Sic S. Scriptura (b) Episcopo, à Spiritu S. positos esse dicit, ut regerent Ecclesiam Dei quam acquisiuit sanguine suo. In Ecclesia etiam Presbyteri sunt qui apud diuinam clementiam, ut S. Hieronymus (c) loquitur, Legatorum munere funguntur, & humani generis causam agunt. Quod quidem nomen multo maius quidam dignius sonat quam illa SENIORUM à Calvinistis ei succenturiata vox. Quamvis autem nomen hoc cum Episcoporum, uti & Apostolorum nomine promiscue aliquando usurpatum fuerit; munera nihilominus & dignitates semper distinctæ manserunt, Episcopis super Presbyteros, non minus quam Aaron super Levitas dignitatis prærogatiuam obtinentibus (d) Et sicut Episcopi Apostolis, sic Presbyteri septuaginta illis discipulis successerunt. *Quomodo fieri potest, inquit Epiphanius, f) ut Episcopi & Presbyteri aequalis sint? quum Episcoporum ordo, Patrum Ecclesia sit parens: Presbyterorum quidem ordo Patres nõ generat, sed filios Ecclesie, per aquam regenerationis. Nemo nisi omnis antiquitatis imperitissimus negabit, secundum Apostolos semper ab Episcopis Ecclesiam fuisse gubernatam, eosdemque duces gregis Christiani, & o-*

vilis Pastores fuisse. Sanctus Dionysius Areopagita inquit, Episcopos præcipuum gubernandæ Ecclesiæ munus diuina lege fuisse commendatum. Iusti vero confusæ æqualitatis & inæqualis confusio- nis auctores, qui contrarium affirmant. Sancti Ignatii, (g) S. Cypriani, (h) S. Hieronymi, (i) S. Augustini, (k) S. Epiphani, omniumque aliorum Ecclesiæ Doctorum auctoritate mendacij facile conuinci possunt. Sanctos merito dixi, qui tales omnibus sæculis sunt habiti: quum novorum istorum pseudoapostolorum, qui sine ulla legitima vocatione, annunciando non Evangelio, sed mendacis suis se ingerunt, nemo hætenus admirabili Dei providentia, titulo isto fuerit decoratus. Quin & pleræque omnes Christiani orbis ecclesiæ Episcoporum suorum seriè ex Archiuis ostendere possunt: quæ non minima est veræ Ecclesiæ nota.

VI. Quod si Burdigalensium Archiepiscoporum catalogum & successionem scire desideras, eam tibi illa repetit à Francisco Decoubleau de Sourdis, Illustrissimo Cardinali, & religioso Prælato cuius prædecessor fuit Antonius Sanfacus, cui sui decus: inde porro retro ad Ioannem Bellaium Franciscum Maumium, Carolum Gramontium, Ioannem Foxium, Andream Espinæum Arturum Montalban, Blasium Greslæum Petrum Berlandum, Dauide Monferrandum, Franciscum Urbanum, Eliam Henricum, Bernardum Amanium, Petrum Arnoldum, Bertrandum de Gout, qui postea ad Pontificiam euectus fuit dignitatem. Clemens V. dictus Henricum, Robertum, Simonem, Petrum, Gerardum, Gulielmum, Eliam Bertrandum, Arduinum, Godefridum, Bertrandum, Godefridum, Arnoldum, Amatium, Andronium, Gombaldum, Goffiodum, Frøtarium, Gondegisilum, Bertrandum, Leontium, Cyprianum, Leontium, Gallicerium, Amanum Delphicum, Orientalem, ac tandem ad S. Gilbertum, qui primus post S. Martialem fuit Episcopus, septuagesimo circiter anno post mortem Christi seruatoris. Eodem modo Parisienses ad S. Dionysium, Lugduenses ad S. Photium, Tolosani ad S. Saturnium, Lemouices ad S. Martialem, Biturices ad S. Vifnum, Viennenses ad S. Crescentem, Narbonenses ad S. quendam Paullum, Aruerni ad S. Austremonem, Petro-

corij
 a ad Heb. 13. 11. Act. 20. 28. b Act. 20. c Homil. de Adam & Eva. d Hier. Epist. 85. Matt. 10. Mar. 3. Act. 6. 13. 15. Act. 20. f Epiph. lib. 3. cont. hæres. g ad Phil. li. 4. epi. 9. h li. 3. ep. 9. i ep. 59. k in Psalm. 44. S. Ambros. de dign. sacerdot. ca. 5.

corij ad S. Frontonem, Sanctones ad S. Eutropium, Turones ad S. Julianum, Cemonanenses ad S. Julianum, Bellouacenses ad S. Lucianum, Senones ad S. Potentianum & Sabianum, Augustodunenses ad S. Andochium, Aginenses ad S. Firmianum (qui & Ambianensis postea fuit Episcopus) per continuam successionem te deducet. (1) Sic Tertullianus hæreticos sui temporis alloquitur. *Edant, inquit, origines ecclesiarum suarum: euoluant ordinem episcoporum suorum, ita per successiones ab initio decurrentem ut primus ille episcopus aliquem ex Apostolis vel Apostolicis viris, qui tamen cum Apostolo perseverauerit, habuerit auctorem & antecessorem. Que vnica probatio ad tuendam veterem nostram possessionem sufficiens est; ut & defectus illæ continuæ successionis, quæ nouella Ecclesia apud se repetiri negare non potest, satis demonstrat, nouam illã esse doctrinam, ac proinde falsam.* Beza antecessorem Caluinum, hic socium nobis Farellum monstrabit. En tibi totam seriem. Sed ò miseram successionem, quæ ad tertium gradum non pertingit! Ac quemadmodum Deus ipsis diabolis quandoque ad ea quæ vult ministris vritur, ac etiam non raro ab ipsorum hæreticorum ore exprimit veritatem. Cuius rei notabilem en tibi historiam, quæ & caput hoc concludam.

VII. Homo quidam honesta familia apud Mediomatricos ortus, hæreseos abreptus torrente, ad Ministerium fuerat adscriptus, & in Germaniam missus: quod ille officium aliquamdiu exercuit, ac quidem in Heluetia eo tempore quo Henricus IV. Galliarum rex, repetito Salasiorum Marchionatu & non reddito, bellum Sabaudio intulit. Hominis huius operam quum Sillerius, vir tam literis quam multarum rerum experientia ac prudentia instructissimus, commodam sibi atque vtilem fore existimaret. Genenam eum misit: quo ille profectus, Bezam, apud quem diuerterat, pro more suo ad populum phaleras iacentem, diligenter audiebat. Quodam die quum Beza textum ex cap. A& Apostolorum de S. Stephano explicaret, & Catholicæ Ecclesiæ latifus dia cum parui sui gregis, ut eam in Præfatione Psalmodiæ Beza Maroticæ appellat, angusta corte compararet, tandem ad Apostolorum successionem delapsus, inquit: *Quod si aduersarij rogent, ubi sit apud nos illa successio & S. Petri sedes? Mittamus omnino hæc questionem, quum negare non possimus, personalem hanc successionem velut, de manu in manum traditam penes Papistas esse.* Paulo post ad Bezam reuertitur Minister ille, ut

& alij pensionarij. *Ecquid noui haberet rogatus? Mirabile quid, inquit ille. Tum Beza. Quidnam? aut à quo? Tum ille. Certè à te ipso domine. Dixisti enim Apostolicam successionem penes Papistas esse, in dca à S. Petro ad hæc usque tempora continuato ordine. Quod si ita est ergo nos sumus schismatici. Ibi Beza. Habent illi, inquit, successionem personalem, nos vero doctrinam. Quomodo vero, aiebat Minister, personalis successio à doctrina separari possit? ubi ergo illa capita sunt in quibus hæc doctrina residet? quinam illi erunt Pastores ad ouile legitime vocati? Tandem abrupto sermone, ne circumstantes offenderentur, bonus ille vir probe omnibus trutinatis ad Sillerium reuersus, animi sui scrupulum ei exposuit, Luteriamque primum ad Pontificis Legatum Cardinalem Florentiam, ac demum Anno M. DC. Romam profectus, à S. D. N. Clemente VIII. Pontifice, cum septuaginta sex alijs, ad Catholicæ Ecclesiæ communionem receptus fuit, tandem vero in Vasconiam venit, quod patrium solum ei interdictum esset: qui mihi ipse conuersionis suæ, cuius prima fundamenta ipse Beza iecerat, historiam narrauit.*

DE MINISTRIS, EORUM NOMINIS origine, receptione, & officio.

CAPVT VI.

ARGUMENTUM.

- I. *Calvinus misso Episcopi nomine, Ministri nomen retinuit.*
- II. *Nominis eius origo.*
- III. *Verba Beza ad Lansaci toparcham.*
- IV. *Caluinistica Ecclesia nullos agnoscit Doctores.*
- V. *De Ministris: quorum officium in veteri Ecclesia fuit famulari, in noua, regere ac gubernare.*
- VI. *Quomodo Ministri recipiantur, nescit eis Latini textum allegare, eorumque ars præcipua, Institutio, Salarium.*
- VII. *Quo loco monachi excucullati apud Calvinistas habeantur.*
- VIII. *De manuum impositione.*

I. **E**quidem quando mecum considero, quod nouæ ille Ecclesiæ architectus, repudiato
 Rt 2 Episcopi
 1 Vide Galliam Christianam.

Episcopi nomine, tantis sordibus illo quidem indigno, vili & abiecto Ministri titulo insigniri voluerit, non possum quin cum Genebrardo exclaimem, id certo Spiritus S. consilio factum esse, quum nomen illud in religionis materia infame sit, vel certe contemibile & abiectum. In sacrificiis enim Ministri dicebantur, qui victimam immolandam ad aram ducebant, mactabant ac dissecabant. Hinc Virgilius,

— ceciditq, inter moribunda Ministros,

de bone loquens, quæ antequam mactaretur, pestē extincta conciderat. Quamvis etiam nomen hoc generale sit. Dicimus enim etiam Ministros qui circa Reges ac Principes sunt, ad accipienda mandata. Ministri vero Ecclesiæ apud Catholicos dicuntur, qui vel sacris ædibus, vel diuinis officiis inseruiunt, vt æditui, & alij. In Sacra Scriptura iudas à Pontificibus & sacerdotibus Ministros accepisse dicitur (a) quorum opera in comprehendendo D. N. Iesu Christo vteretur. Quid multis? Nouum sane est, & Ecclesiæ Maiestate indignum, nomen hoc ijs attribui qui Verbum Dei annunciant, & sacrosancta Sacramenta administrant. Neque enim apud Ethnicos solum, vt iam dixi, verū etiā in SS. literis (b) nomen hoc in deteriorē fere partē accipitur, vt apud SS. Euangelistas & alios videre est.

II. Quemadmodum verò alias sæpe in hominum vita multa fortuito accidere videntur, ita hoc quoque Ministrorum nomen casu potius quam certo consilio à Caluino noui sui Euangelij præconibus tributum fuit, supra diximus, Caluinum quum apud Pictonas esset, tres præcipue selegisse quos tamquam Apostolos ad nouum Euangelium disseminandum huc illuc mitteret, nempe Veroniam, Bonum hominem, & Ramassarium sive Consarcinatorem. Ex his Bonus homo Minister vulgo dicebatur, eo quod in Ministraria (nomen est certi loci vel Collegij in Academia) Jurisprudentiæ tyronibus Institutiones Iuris prælegisset atque explicasset. Id nomen non solum ei deinceps quoque per Galliam discursans, & Calvini Euangelium prædicanti mansit, sed alijs etiam similis farinae hominibus, idem munus obeuntibus tributum fuit: ut vulgo dicerentur, Messieurs les Ministres, id est, Domini Ministri; quæ nomina ut neutiquam inter se congruant, ita vox illa Minister nec Græcis nec Latinis umquam in ea significatione usurpata fuit. Hinc iisdem postea Pastores dici voluerunt (quod tamen Calvinus numquam fecit) Protestantium sive Lutheranorum exemplo, qui

itidem repudiato Episcoporum nomine, Superintendentium nomen sibi sumpserunt. Quamvis autem palliati hi Ministri vili nomine gaudeant, nihilominus tamen Episcopale munus & honorem sibi arrogant, vt Balæi, Vadiani, Hofmeisteri, & aliorum patet exemplo. Illud vero ridiculum ac minime ferendum est, quod à ferula plerumque & imis inter Grammaticos subfellij eiusmodi homines ad tantum munus euehantur, vel ipsi potius enituntur.

III. Lanfacci dominus piæ memoriæ, Eques honoratissimus, narrauit aliquando mihi, se quum ex Legatione quadam reverteretur, per Geneuam curiositate quadam iter habuisse. Ibi Beza Caluini successorem ad se venisse, hac præfatione vsus, *Adesse pauperem Geneuensem Episcopum, salutandi ipsius, & obsequia sua deferendi causa.* Tum Lanfaccus, *Equidem promitori,* inquit, *animo hoc tuum officium accepturus & in complexum vltro ruiturus sim, si similis esses eius qui sedem hanc antehac obtinuit, nimirum ab eo qui vniuersæ Ecclesiæ præfatus missus: nisi prædecessores illi tui hac tibi sede vltro cessarint: quod mihi non sit verisimile.* Tum Beza, *illi,* inquit, *à Papa, ego à Deo ordinatus sum.* Post multa vtrimque super hac re commutata verba, Lanfaccus rogauit, cur seruire illud Ministrorum nomen sibi summissent. Ad quod Beza nihil aliud respondit, quam, non se primum Reformationis fuisse auctorem, sed descriptam ab alijs formam sequutum esse. Non esse ambitiosos illos titulos affectandos, modo res ipsa adsit. Honestum esse Ministrorum nomen, & muneri quo fungantur conueniens. Idem tamen in Commentarijs suis super Matthæum, (c) fatetur Ministri nomen esse ambiguum. Et vbi Diaconorum Ecclesiæ fit mentio, ait, Maluisse se Diaconos Græca voce, quum Ministros appellare. Idem tamen ambiguum nomen (d) cæcitatem! etiam Pastoribus suis tribuere non dubitarunt, Episcoporum interim titulum tanta ambitione affectantibus, Beza certè ipse ita appellari gaudebat, (d) vt manifestum est ex illa epistola quam Petrus Patrocalius in Pofsiaceno Colloquio ad Beza scripsit, in qua Archiepiscopi titulum ei tribuere non veretur. Vidisti hætenus, lector, aliqua ex parte Aristocraticam Caluiniæ ecclesiæ formam Quia vero eam prisca illi Apostolicæ conformem esse iactant, age porro an

vlla
a Ioan. 18 b Matt. 5. & 25. Luc. 12. Mar. 14. c Cap. 5
d Espencans Apol. l. 3. c. 11.

vlla eius in omni Antiquitate vestigia appareant videamus.

IV. Officia Ecclesiastica apud Calvinianos tripartita fere sunt, Ministrorum, Seniorum, & Diaconorum. (e) Quibus apud Geneuenses quartus ordo fuit additus, nempe Doctorum: qui tamen vnà cum doctrina iam pene euauit; nisi forte inuisibiles illos facere velis Ordinario certe loco olim ipsis designato, iam moti sunt. Atq; ò Calvinista, si vestra ecclesie exemplum à primitiua illa sumere voluistis, Doctorū sane nomen & munus tollere non debuistis, qui omni tempore in Ecclesia fuerunt, vt Innocentius Papa testatur. Quin etiam ipse D. Paulus Apostolus inter diuersas functiones à Deo in Ecclesia institutas Pastores & Doctores nominat. Non ego tamen Doctorum munus non omnibus in locis, sed in quibusdā tantum Ecclesijs aorum atque vltatum fuisse, illis nimirum, vbi antea vel Iudæi synagogas, vel pagani scholas suas & litterarum gymnasia habuerant. Ecclesiastica Historia Alexandrinæ Scholæ mentionem facit, post S. Marci Euangelistæ tempora instituta; vt & Doctorum in ea, Clementis, Origenis, & aliorum; nec non Cæsareanæ, cuius S. Basilii & Gregorius Nazianzenus alumni fuerunt: itemque Antiochenæ & Epheusæ. Curopalates Græcus Auctor, vbi de Constantinopolinæ Ecclesiæ Officiarijs scribit, SS. litterarū Doctores eis adscribit. Est vero hæc inter Pastores & Doctores differentia. Illi Ecclesijs, hi Scholis præsent. Illi Theologiam practicam; hi theoreticam & Scholasticam profitentur. Pastorum munus est Theologiam in politia Ecclesiarum suarum in opus deducere; Doctorum, explicare & docere. Illi Sacramenta administrant & animarum curam gerunt; hi Theologiæ arcana rimantur. En vobis antiquæ ac primitiue illius Ecclesiæ politiam atque ordinem, vestra omnino dissimilem: quæ nihil ex illis prisca Ecclesiæ exercitijs retinere voluit, eo, vt Lunnaius loquitur, quod Ministri vestri diabolo nequam aduersantur.

V. Sed porro videamus, quam misere Calviniani omnia confundant. Ministri concionibus ad populum habendis vacant, administrant Sacramenta, & summam in Ecclesia habent auctoritatem ac potestatem. Sed vt nulla vnquam inter hæreticos ac schismaticos in doctrina fuit concordia; sic ijdem quantum ad Ministrorum nomē ac munus, immane quantum inter se dissideant. Germani enim eos qui Ministerij funguntur munere, Pfarr-

herrn appellant, id est, Pastores: alios, Superintendentes, qui vmbra quandam Episcopalis dignitatis retinent: qui tamen apud Gallos & Heluetios nullo alio, quam Ministrorum, nomine censentur. Ijdem à Valdensibus olim, quorum nonnullæ adhuc exstant reliquæ, Barbi appellati sunt. (f) Angli vero etiamnum suos Archiepiscopos, Episcopos & Pastores habent. Sed nobis de nostris tantum in Gallia Calvinistis sermo erit: qui Ministri Euangelij dici volunt. At ò boni, in primitiua Ecclesia Ministri fuerunt, qui vilia tantū (etsi in Ecclesia nihil vile cenferi debet) vel simplicia ministeria obibant; apud vos vero illi vestri Ministri aliorum sunt Domini, & sub seruitutis nomine imperant alijs, missoque titulo, pēdum nihilominus retinent, & imperium in alios exercent. Sed qui Ministros nobis melius describat quā Cayerus, inuenio neminem, vt qui tam diu apud Calvinistas Ministri munus obierit, magnoq; in precio ob eximias animi dotes fuerit. *Tria, inquit, Ministrorum genera vniuersim reperio. Primum est eorum, qui omnibus animi viribus in litterarum studia incumbunt; eo quo nihil fere aliud curant aut expetunt quam librorū copiam. Secundum genus est eorum qui in litterarum studijs non tam anxie versantur, sed magis rei faciunda ac familia aliquanto lautius alenda inuigilant. Tertio sunt illi acerrimi disciplina exactores, qui cælum terra miscant, neque vnquam quiescunt, quibus etiam Gallia nostra omnes calamitates ac miseriae quas hactenus passa est, & adhuc patitur, & porro patietur, nisi sibula illis ponatur, ne se omnibus rebus immisceant, acceptas debet. Hi magnarum domuum sunt exploratores, impudenter se ingerentes; secreta omnia rimantes ac detegentes, ac dissidia inter familias accendentes atque alentes; homines magna ex parte aut omnino indocti, aut semidocti. Hac Cayerus.*

VI. Vbi quis inter Calvinianos Ministerij ambit munus (cuius spe plerumque iuuenes disertulos aut alia aliqua dote insignes inescant) siue vltro, siue ab alijs persuasus, in Consistorio, præsentibus Ministris & Senioribus (qui vt plurimum ex opificum sunt numero, litteraturæ expertes) Propone-re aliquoties iuberet; tandem vero ad Colloquium admittitur. Sed inquis, quidnam rei est illud Proponere? Dicam. Datur ei caput aut versiculus aliquis ex Biblijs, ac plerumque argumenti facilis ac vulgati. Ibi ille super ea re sermonem vulgari sermone habet, ac tantum quantum potest, expli-

Rt 3

expli-

e Ord. Geneu pag. 2. & 8. f. Vid. Sos. cont. prole. Breuis ij Coch. in sept. Lutb. cap. 45.

explicat, ceteris silentio defixis, nec quidquam contradicentibus. Illud vero studiose cauendum omnibus est, ne pro concione textum Latinum allegent; quum e contra apud Catholicos concionatorem memoriam suam S. Scripturæ auctoritatibus Latina lingua prius citandis, deinde demum vernacula explicandis fatigare oporteat. At in nouella Ecclesia satis est nescio quid diserrate, tum S. Scripturæ dicta infideliter reddita ac translata, cumularim citare, non ediris sepe vel librorum vel Auctorum nominibus. Satis est illis si dicant: Sic Patrum vnus scripsit, sic sensit. Vix vllus inter eos est Latine linguæ, quam necessariam non esse autumant, vsus. Certe P. Viretus in Dialogis suis vix natam hanc Ecclesiam ignorantia arguit. Sed bene habet, quod in tantis eius angustijs interprete parum opus habent. At Catholica Ecclesia quam nullis alijs quam Orientis & Occidentis, quam late Mundus patet, limitibus concludatur, ad conseruandam vnitatem Latina lingua, vt pote omnibus fere Mundi nationibus nota, tamquam communi vinculo vtitur. Sed ad nostros Ministerij candidatos redeamus: quorum quis sacrosanctum Missæ sacrificium quam maxime traducere ac blasphemare nouit, ad id munus aptissimus iudicatur. Sed & contra Papam ac totum ordinem Ecclesiasticum linguam ac uere, & in omni sermone Romanum Antichristum intonare debet. Hoc qui facere, tum cum externo aliquo lepore Christi ac Domini nomen vsurpare nōrit, satis superque ad id munus obeundum instructus existimatur. Memini me ex hoc genere quendam in Burdigalensi suburbio ad Cathusianos concionantem audiuisse, qui sermonem suum ita erat exorsus: Magnus ille serarius (Papam intelligebat) in diaboli culina nutritus ac saginatus, &c. Hic fratres omnes applaudere, suspirare, hominisque mirabilem eloquentiam ad cælum laudibus efferre, ab ore eius denique velut alterius Periclis tonantis ac fulgurantis pendere. Vbi hoc modo candidatus ille, sine accuratiori examine, ingenij ac doctrinæ suæ dedit specimen; is qui tum cœtui præest, collectis suffragijs, eum introducit, & vel errorem demonstrat, vel si placuit, laudat. Inde dextram societatis ei porrigit, vt & reliqui, non minus misere quam ridiculo errore, vt qui ex signo amicitia & ciuilitatis, de quo S. Paullus loquitur (g), religionis signum faciant. Et hæc quidem egregia illa est manuum impositio, inter Calvinistas vsitata. Antequam vero ad Ministerium re-

cipiatur, necesse est vt Ecclesiæ alicuius petitio interueniat; ad quam ille mox proficiscitur; quod si populo placuerit, tres aut quatuor Ministri conueniunt, eumque vt fratrem & socium accipiunt, & ad Ministerium admittunt, non tamen prius quam Formulæ fidei subscripserit. Hæc enim verum est fundamentum Calvinisticæ doctrinæ, hæc S. Scriptura est Calvinistarum. His peractis, ille ad Ecclesiam à qua expectatus fuerat, vel quam Ministro destitutum nouerint, se confert. Nonnunquam etiam à Ministrorum aliquo ad destinatum locum perducitur: qui concione habita, populo noui illius Ministri electionem significat: qui vt plurimum ad menses aliquos quibus de eo periculum faciat, eum accipit, vt apud nos pueri & equisones à dominis recipi solent. Quod si populus acquiescat, huius vel illius Ecclesiæ Minister esse, secus à miseram conditionem? facessere iubetur. Qui tamen in prouinciali Synodo recepti sunt, à populo excludi non possunt, vt illi qui in Colloquio, vt vocant, fuerunt admissi. Sed hi plerumque ad alios qui minus teretes ac delicatas aures habent mittuntur.

Ad mercedem Ministrorum quod attinet, ea viritim colligitur, ac tenuis fere est, pro cuiusque regionis vel Ecclesiæ qualitate. Anno MDLIX. quo ingens eiusmodi hominum examen Geneuæ in Galliam irrupit, Copus quidam, qui Canonicus Cleriacensis fuerat, eius pater qui Rupellæ habitauit, flagris casus, quod commentaria in Rabelijs libris scripsisset, publice dicere ausus est, Ministrorum esse, gratis seruire ac populo Verbum Dei annunciare. (Id quod Anabaptistæ faciunt) At Caluini, vt Cayerus scribit, longe alia mens ac sententia erat, eoque hominem in carcerem compingi curauit, donec sententiam retractaret. Ac quamuis Geneuense Consistorium omnibus modis, etiam vi quodammodo hominem adigere conaretur vt salarium seu mercedem acciperet, ille tamen præfracte facere id detrectauit. Idem Cayerus hoc lippis & tonsoribus Geneuæ notum esse dicit. Facile scilicet intelligebat Caluinus si Ministris non alia merces quam lesuitis & Capucinis daretur, breui de toto suo Ministerio actum fore.

Quod si is qui Ministerium ambit, Monachus olim fuerit, plures aliquanto & accuratiores ceremoniæ adhibentur. Aiunt enim expectandum esse

esse dum Monachismū ille suum bene concoquat & digerat. Suspecta illis semper est Religioforum conuersio. Et quemadmodum in Catholica Ecclesia sacerdotali caractere insigniti homines non nisi multis cum ceremonijs, habitu & ordinis ademptis caracteribus, degradantur. & iudici seculari traduntur; sic monachi ac Religiosi a Ministris operose admodum excucillantur, & difficulter ad Ministerij societatem cooptantur. Fit hoc aliquando publice pro concione, aliquando in Consistorio privatim: ubi habitus religiosus ei detrahatur, non sine execratione eius a quo primum eo indutus fuerat: pedibusque conculcatur, aut laceratur. Frugaliores tamen nonnulli sunt, qui (ut est in Apostatarum Fragello) vestem illam gravior aliquo colore tinctam asseruant, ut ex ea vel uxori cycladem, vel infantibus tuniculas faciant. Ad ministerium recepto, vel etiam ante, statim uxor quaeritur, ut hoc velut trabali clauo affixus, omnem ad Catholicam Ecclesiam redeundi amittat voluntatem. Sic quidam ad nos reuersus, roganti mihi num uxorem haberet, *Non*, inquit, *in quo summam Dei benignitatem in me agnosco. Si enim uxorem habuissem, actum de me fuisset.* Nec vero mirum hoc videri debet, quam libidinis flamma in nullis vehementius fere ardeat quam in ijs qui e claustrorum septis exsilierunt. Sic ut non spiritus, sed caro illius separationis seu apostasiae causa sit. Idque inde etiam manifestum est: quod vix sepulta vna uxore, statim aliam ambiunt. & sic a tumultu nuptialem alterius thorum uno velut saltu se immittunt. Quod si quis cuculli sui & voracitatis pudicitiae memor non ita facile se ad nuptias praebat omnium oculis incessitur ac vexatur quotidie, producta memorabili hac sententia, quam aiunt de diuino Lutheri ore fuisse prolatam: Eum scilicet qui uxorem non habeat, pie vivere non posse. Quasi vero non multa Christianorum fuissent millia, qui castitatem suam inuolabilem conseruarunt quales etiam in Iudaismo, minus sane quam Christianismus perfecto, Heliae, Helisei, Esaiæ, & alij fuerunt, qui continentissime semper castissimeque vixerunt. *Quaeritur* ergo, inquam Ministerij candidato uxor, atque etiam inuito pæne obruditur, ut tanto tenacius schismati adhaerescat. Quia etiam uxorem non habere, peccatum putatur. Et ut Solon olim Miserum ut Thalem videret profectus, illud vehementer admiratus est quod nunquam uxorem duxisset. sic Beza idem Jacobo Sturmio, homini Lutheri partibus unice addicto

probro quasi dat. Postquam enim multa in eo honorifice commendasset, tandem addit, Nihil ei exprobrari potuisse, quam quod a nuptijs semper abhorruerit. O iagens probrum, etiam hominum immultum turbae virginitatem illaenam seruare? Atque hoc illud est, in quo omnes fere schismatici ac heretici conveniunt. Quis enim unquam vidit librum e Lutherorum, Calvinistarum, Zuinglianorum aut Anabaptistarum officina progressum, in quo continentia, castitas, viduitas, aut Virginitas laudetur ac suadeatur; quales multi a Tertulliano, S. Augustino, S. Chrysostomo & alijs scripti sunt, & etiamnum manibus nostris teruntur? Est ergo coniugium instar tenacissimi glutinis, quo miseri illi claustrorum desertores retinentur ne ubi iam æratis ille calor defuerit, etiam agnatum errorem emendare, & ad Ecclesiae gremium recipere se possint. Memini nuper me aliquem ex hoc hominū genere sic loquentē audiuisse: *Quid ego misera hac (uxorem in horrore blasphemias decapitantem) quid misellus istus (tres infantes digito demonstrans) faciam? Quid his fiet si ad Catholicam Ecclesiam ego rediero? Deum rogo ut mihi sit propitius. Equidem non ignoro extra Ecclesiam me esse. Sed nullum iam restat remedium. Necessè omnino est, ut capra quo alligata est loco pascatur.* Hæc quidem ille ita loquutus est. Quam multi sunt qui nihil magis quam Catholicam Ecclesiam redire desiderant, si modo ad pœnitentiam recipi possent? Anno MDC. qui Iubilæus fuit, Minister quidam Romam profectus, suo & quinque aliorum nomine veniam à Pontifice petijt, utque repudiatis uxoris, in sæculo sibi viuere liceret. Sed Pontifex id nequaquam permittere voluit. Calvinistis quidem excucillati isti monachi adeo suspecti sunt, ut nemo qui Religiosus aliquando fuerit, Nationali Synodo præsidere possit. Vidisti hætenus quā nullis aut paucis cum ceremonijs Ministri illi constituantur. Sed quid? quod sæpe sine vlla missionē, vocatione, propositione, receptione, nonnulli propria auctoritate suggestum conscendunt, ac docendi ac concionandi munus usurpant? Certe id quidem antea non semel factum. Qui loci dominus est, si aptus ad id munus fuerit vel etiam aptum se esse existimarit, statim Doctoris officium sibi sumit, ac subditos in fide instruit, ut multi in Gallia fecerunt.

VIII. Quid iam, quaeso, veteris illius & primitiuae Ecclesiae ordinandi & consecrandi Episcopos ac sacerdotes consuetudo ac ceremoniae cum his ineptijs

ineptijs commune habuerunt? Videamus saltim quid de Episcoporum consecratione priscus ille Gallorum Apostolus S. Dionysius tradat (b). Episcopum consecrandum ait in genua ante altare proster- ni, SS. libros capiti eius primum, ac deinde à consecran- te precibus rite peractis, manum imponi, Sacerdotibus consecrandis itidem manus quoque ab Episcopo imponi: Diaconos vero uno tantum genu terra innixos consecra- tionem accipere: tum singulis crucis characterem inpri- mi, & ad omnes istas ceremonias Chrisma adhiberi. Et hic quidem tam Episcopos quam sacerdotes conse- crandi vetus mos est, qui etiamnum in Catho- lica Ecclesia diligenter obseruatur. Hic ille Episco- pus est, qui gregem suum tanquam Imperator ex- ercitus præcedens, à S. Hieronymo (a) repræsen- tatur. Vbi vero in Caluini est Ecclesia manuum illa impositio ab Apostolis eorumque successori- bus usurpata? Cuius formam Optatus describit, vñà cum benedictione Episcopali, *Adiutorium nostrum in nomine Domini*. Mirum vero, ceremo- niam hanc à Caluinistis sic plane explosam esse, (a) quum Melancthon in Locis suis Communi- bus Ordinem Sacramentis adnumeret. Victo- rem Cayerum audiamus. Nulla alia, inquit, manuum impositio apud ipsos usitata est, quamuis scri- ptis suis aliter proficeantur. Equidem illud vere affir- mare possum, meo salius Consilio factum esse, ut cere- monia hac aliquo modo obseruata sit, dum ipsis demon- strauit, sine hac plerisque visum iri, nullum esse inter ipsos verum Ministrum: quæ tamen in Geneuensis Ec- clesie Ordinatione à Caluino (c) plane est abolita; eo quod, vt homines isti dicunt, superiorum tem- porum ceremoniæ in superstitiones transierunt. Idem tamen Caluius alibi concedit, *Manuum impositionem in veris & legitimis Ordinationibus esse Sacramentum*. Eam certe Donatistæ olim quam- uis schismatici, diligenter retinuerunt, vt apud S. Augustinum videre est (d): vt & Lutherani hodie, qui etiamnum ea vtuntur, adeoque eam à Catholicis Episcopis expetere voluerunt, suorum scilicet vitium ac defectum ag- noscentes, vt manifestum sit Acta & Colloquia inter ip- sos habita le- genti.

DE MINISTRORVM, SENIO-
rum, & Diaconorum officijs, de Synodis
& Colloquijs, eorumque omnium
multiplici abusu.

CAPVT VII.

ARGVMENTVM.

- I. Abusus circa Ministrorum missionem seu distribu- tionem.
- II. Ministeria facile permutanda.
- III. Minister quandoque à plebe elegitur atque acci- pitur.
- IV. De Senioribus, & Superintendentibus.
- V. De Diaconis & Coryceis.
- VI. De Colloquijs, & Synodis, & ratione quam in historia Ecclesiarum suarum consicienda ob- seruant.

I. **Q**uamuis Pastor & Grex ita inter se Relata sint, vt alterum sine altero esse non possit; apud nouos tamen istos Euangelicos Pastores sine grege reperiuntur: iidemque ex vno loco profli- gati, totas prouincias peruagantur, per fugium sibi & quæ ad vitam necessaria sunt magis quam ani- marum salutem querentes. Quum è Germania tum Geneua præcipue Ministros in Galliam no- stram sturnatim aduoluitantes vidimus, quamuis ad certam non essent destinati Ecclesiam, nihilo- minus tamen iidem, si modo simplicem à quo- cumque attestationem, vel etiam nullam omnino attulissent, ab ea quæ prima vacabat Ecclesia reci- piebantur, sic vt nonnumquam duo vel tres, pudè- de sane abusu, vni præsiderent. Atqui in Catho- lica Ecclesia id æquaquam permittitur, in qua sem- per vnus gregis vnus pastor fuit. Quam vero con- fusionem æqualis illa Ministrorum pluralitas, & pluralis æqualitas pariat, inde patet, quod iidem munus illud suum inter se disperdiri coacti sunt, dum hic illa, alter altera septimana præsidet, con- ciones ad populum habet, & alia ad Consistorium perti-

h Dion. cap. 9. Cæc. Hier. Concil. Nice. can. 4. dist. 94. a Ad Euang. ep. 85. b Lauat. de rit. Ec- cles. Tigur. c Fol 7. d Cont. Cræc. lib. 3. cap. 21. Vid. lib. de commyst. Euang.

pertinentia, velut sacrorum rex administrat. Personatam hanc dignitatem ac functionem alius deinde, ac rursus alius, munere velut in orbem redeunte, accipit: sicque ex Episcopis rursus simplices fiunt sacerdotes, & vicissim: vt Luna non sæpius vultur, quam talis Ecclesiæ corpus caput suum muret.

II. At quam pulcre vos, ô Reformatores ac Reformati, ac vestræ Ecclesiæ formam expressit is qui de Gothis loquens, non minus in Clericorum electione inconstantibus, *Eos, inquit, modo apostatas, modo alios ex infima fæce hominum ad Episcopatus munus assumere, vt quum veritate ad doctrinam suam pertrahere eos nequeant, hac dignitatis specie inescant. Hodie ergo hunc, cras alium habere Episcopum; hodie Presbyterum, cras Laicum. Huic enim hominum generi non minus quam Clericis ad Ecclesiastica munera apud ipsos aditum patere.* Atqui, ô boni, tam arcto inter se vinculo Pastor & Grex colligati esse debent, vt olim indissolubili illi Matrimonij vinculo comparati sint (a). Eamque ob causam Episcopi apud nos dum consecratur, anulum tamquam desponsationis suæ cum grege artham accipiunt. Vt ergo marito cum vxore diuortium facere non licet, sic neque Pastori gregem suum deserere, quamcumque ob causam, nisi singularem personæ suæ persecutionem. Vbi namque periculum commune est tum præcipue tamquam vigilans canis lupis se opponat, ac virtutem suam in defendendis ouibus ostendat necesse est. Aurum igne purgatur: & boni gubernatoris virtus ac peritia (quod Nicolaus Papa gregem deserere volenti respondisse dicitur) in tempestate magis quam mari tranquillo elucet. S. Athanasius ad tempus quidem à sua discessit Ecclesia; sed eo quod soli ipsi periculum intentaretur. In Catholica certe Ecclesia diuortium hoc non nisi supremi Pastoris consensu fieri potest. At in noua illa & spuria, si forte Minister nimis tenuè habeat stipendium, statim veluti milites nostri, opimius quærit; immo abdicato priori munere, aliud lucrosius vitæ genus amplectitur. Horum sane ego multos noui, *At in Dei Ecclesia, ex D. Apostoli præcepto, quisque in uocatione sua manet, ad quam uocatus est.*

III. Eandem confusionem maiores nostri in præcis notarunt hæreticis. In Gallia vero nostra quia ij qui primi ciuilibus belli ignem accenderunt, nihil magis quam ignem formidant, io munitissimas vires plerique confugere soleant. Neque enim illud eis persuaseris, *Cineres corporum suorum se-*

mentem Ecclesiæ futurum (b). Quod si Minister parum curus sibi videatur; incommoda simulata valetudine, aut alio quæsito prætextu, relicto grege, aliò abire. Sed & ipsi Pastores à grege nonnūquam, quod vel eius sermones vel mores minus placeant, abdicantur; aut negato stipendio, abire coguntur. Aut si quis ad uena consensu suggestu melius declamasse visus sit, ordinarius ille aut discedere, aut collegam hunc, velit nolit, recipere iubetur.

IV. Præter hos Ministros, Seniores habent, qui super grege suo vigilant, omniaque ad Consistorium commissa scandala deferunt, præcipue si quis Missæ aut Iesuitæ alicuius concioni inter fuisse deprehensus sit. Horum munus est conuocare populum, vnde etiam apud Gallos *Surueillans*, id est, Superintendentes, appellantur. Differunt tamen hæc inter se nomina. Seniores enim à Græco *πρεσβυτερος*; Superintendentes vero à voca *Ἐπίσκοπος* dicti videntur. Præpotterò sane ordine: quum apud nouos istos Euangelicos Episcopi Ministrorum sint ministri, aut Consiliarij, atque ita summo quem in primitiua Ecclesia semper obtinuerunt, gradu exciderint. Quia vero pro regionum diuersitate tam nomina quam munera ista variant, & aliter apud Germanos aliter apud Gallos vsurpantur: nobis illud indicasse satis erit, in Caluinianæ Ecclesiæ anarchia ordinem ab eo quæ D. Paullus tradidit, toto cælo, quod aiunt, distidere. Hic enim primo loco ponit Episcopum (qui Gallis est *le surueillant*) secundo Presbyterum, tertio Diaconum: at apud Caluinistas Presbyteri seu Seniores multo pluribus ceremonijs eliguntur quam ipsi Ministri, qui tamen Episcopi videri volunt. Tribus enim continuis septimanis eorum qui ad hoc munus electi sunt, pro concione nomina proclamantur, vt omnes in eorum vitam diligenter inquireant. Idem Ministros, si quid forte quod enorme ipsis videatur dixerint, aut aliud quod minus placeat fecerint, deponendi aut saltem silentium eis imponendi, donec proximo Colloquio aut Synodo certum quid decretum fuerit, habent potestatem. O dignos Theologicis decidendis controuersijs iudices! Ministro tamen ita deposito recurrere licet ad tres proximos Ministros; quorum triumuirum consensu ille donec de re tota statuatur, restitui potest: precario interim munere fungens neq; vllum super gregem habens

S f

a Inno. 3. lib. 1. Myst. Miss. c. 61.

b Tertull. ad Scapulam.

bens iurisdictionem, adeo ut de causis matrimonialibus, ut antea, tum amplius cognoscere aut sententiam ferre non possit.

V. Diaconi sunt Ecclesiastici rarij custodes, qui argentum ad stipendia Ministris exsoluenda colligunt, & aegrotos visitant, rebusque necessarijs iuuant (quod munus utpote & laboriosum & tardiosum Ministros nimis delicatos in hos deriuasse Launaius scribit) & venientibus, aut alijs quibuscumque peregrinis ex Ministrorum iussu & Consilio, stipem largiuntur. Illis qui fixum habent domicilium, nihil nisi de totius Consistorij consensu datur; ac ne obolus quidem, nisi eis qui eandem cum ipsis profiteantur religionem. Qua quidem in re tanto rigore utuntur, ut Ludimagistris prohibitum sit ne minem docendum suscipere, qui sit Catholicus. Paupertatem vero alleganti, parum quid ex eleemosynis datur, quo tanto facilius se suosque sustentet. Hoc vero officium Caluinus Diaconis tribuit, eo quod a Margarita Nauarræ regina eleemosynæ, cuius nomine, quatuor quos Francos vocant millia, ad ipsum miserat, male administratæ insimularetur. Sed quæstorculi hi Ecclesiastici eleemosynis non contenti, ulterius etiam progrediuntur, & ut quidam scribit qui libros ipsorum & rationes inspexit tributa ad communes sumtus viritum indicta colligunt, quinam apti sint armis tractandis explorant, omniaque diligenter ad Consistorium referunt. Immo velut Delphici sunt gladij sunt enim Offitij, Lectores, ministri Consistorij, lidem Ministris Cœnam administrantibus assistunt, & ne miser nimio labore rumpantur, vitrum communicantibus porrigunt. In quibusdam locis, ut apud Pictanenses, idem à Consistorio pro lubitu ordinantur ac rursus deordinantur, conciones habere & baptizare iubentur: ac velut lampadem muruo sibi tradunt. Miser ille Babinorus, quem Caluinus primum manere isto & nomine orauit, falsamentarius postea fuit. Alibi vero etiam præter hos nescio qui alij sunt officitij, quos Cantores, Lectores, & Monitores (*Auvertisseurs* Gallice) vocant. *Cantoris* est Psalmodionare, cathedram suam habet infra suggestum, aliquanto altius eleuatam, ut ab omnibus conspici & audiri queat: estque homo laicæ tam vitæ genere quam vestitu. *Lectores* populo Ministrum aduentum expectant, caput aliquod è Biblijs è suggestu prælegunt: qui alibi etiam Diaconi appellantur. *Mo-*

nitores plerumque sunt ex infimo hominum genere, & ostiatim circumeuntes, delatos ad Consistorium euocant; interim vero dum illi causam dicunt, ostio adstantes, omnia ea quæ dicuntur aut fiunt, sollicitè explorant, ac deinde coram illo conscientiarum Tribunali, Consistorio inquam, exponunt. In ditione Benearenis Reformati isti sex *Superintendentes* constitutos habent, qui Ministrorum munere non funguntur, sed eorum tantum quæ ad Synodos congregandas vel anticipandas pertinent, curam gerunt; suntque homines idioræ, omnisque literaturæ, ut plurimum imperiti. Quinetiam alio Ecclesiasticorum Officiorum quæ illos seu Ecclesiasticarum pecuniarum Receptores adscripti sunt, quorum munus est, ut supra quoque dixi, non Ministris modo, sed & ducibus ac militibus stipendia exsoluere. Sic ergo Diaconi hi veluti lani bifrontes sunt; ut qui facie vna cœlum, altera terram spectant. Atque hæc quidem officiorum Ecclesiasticorum apud Caluinistas est ratio, longe dissimillima ei quæ à S. Ignatio traditur, ubi inquit, Episcopum super omnes habere potestatem, & in hoc filium Dei quodammodo representare. Ordinem Presbyterorum nihil aliud esse quam sacrum Collegium eorum qui Episcopo assistunt. Diaconos velut Angelorum esse imitatores, qui ministerium exhibent purum & immaculatum.

VI. Porro & Ministrorum, Seniorum, ac Superintendentium arbitrio Colloquia instituuntur, & auctoritate diriguntur. Hæc vero quater ut plurimum toto anno celebrantur, ad quæ vicini Ministri cum suo quisque Seniore conueniunt, & de doctrina disputant, aut controuersias, si quæ inter pastores aut greges extiterint, componunt, omnia denique de quibus proxima synodo deliberandum videtur, colligunt. Neque enim quidquam pro rato habetur, nisi quod synodus ratum esse iusserit. *Synodis vero duplex sunt, Prouinciales ac Nationales.* Generales enim seu Vniuersales nullas habent: quum Angli Caluinistæ Gallorum nec Fidem nec Religionem, multo minus ceremonias probeant. Germania quoque nihil fere cum vtrisque commune habet. Sed quid dico Germaniam? immo exiguus ille pagus Benearenensis suam habet peculiarem sibi formam. *Prouincialis synodus quorannis* celebratur, cui quidem Ministri omnes cuiusque prouinciæ, vna cum vno ex Senioribus intersunt: quorum deinde omnium sus-

si agijs

fragijs ex Ministris vnus eligitur qui tamquam
præles actionem totam dirigat. *Moderatorem ap-
pellant.* In his præcipue consideratur, an forte vel
in doctrinam vel disciplinam vitium aliquod ir-
repperit. Quibus vero oculis, quo animo ac can-
dore id fiat, Deus nouit. Ante omnia vero ea quam
à reformatis quis merito expectet, veritate ac fide
quæ ad Ecclesiæ suæ pertinent historiam, conge-
runt, atque ex ijs deinde *Annales* quales videmus,
confarcinant. Populinerius non ignobilis xui
nostri scriptor mihi dixit, se non semel à Consisto-
rialibus reprehensum, quod Ecclesiasticam histo-
riam scribens, multis in rebus maiorem veritatis
quam partium, quas sequebatur, rationem habuif-
set: vt qui mendacijs res suas promouere licitum
sibi, immo pulcrum putent. *Synodus Nationalis al-
tero aut tertio quoque anno conuocatur*, ad quam è
singulis prouincijs vnus Minister mittitur, qua-
rum in Gallijs quindecim fere sunt aut sedecim,
vnà cum totidem Deputatis, quos vocant, homi-
nibus magna ex parte illiteratis. Ad hanc vero
grauissimæ quæque causæ deferuntur, ac diffini-
tiua sententia deciduntur. Et quidem plenariam
Synodorum eiusmodi auctoritatem tantopere illi
iactant, vt quum Minister quidam Nationali Sy-
nodo quæ Figeaci habebatur præsidens, reprehen-
sus esset quod aureos digitis annulos gestaret, re-
sponderit, id sibi tamquam Episcopo & supremo
Iudici, licere. Atqui non multo post in hoc Calui-
niani cum Ministris suis dispensarunt, in quorum
iam digitis, sine vlla dignitatis prærogatiua, pas-
sim aurum micare cernas. Deputatis vero il-
lis omnium Ecclesiasticarum causarum arbitrium
permissum est, vt & disciplinæ vel restringendæ,
vel in aliam formam transfundendæ. Cæterus ad-
mirabiles, sibi que plane contrarias Reformationes
in Synodis his eudi ait: quarum absurditatem eti-
am multi inter ipsos intellexerint ac demonstra-
runt. In Occitania & Vasconia idem testatur ab An-
no MDLXXI. vsque ad annum MDLXXXIII.
disciplinæ in decidendis negotijs maiorem quam
ipsum Sacræ Scripturæ auctoritatem ac pondus
fuisse: ac plerosque ab hac inscitia non potuisse
deduci, in qua tamen omnis fere istorum ho-
minum eruditio consistit. Sed Consto-
ria iam, & quomodo in
eis viuatur, videa-
mus.

DE CALVINIANÆ ECCLESIAE Consistorijs.

CAPVT VIII.

ARGVMENTVM.

- I. De Consistorijs eorumque mirabili confusione.
- II. De numero Consistorialium, & potestate.
- III. Quamdiu officia ista durent.
- IV. Seniores crimina ad Consistorium deferunt.
- V. Consistoriorum nugæ seu historia.

I. **C**aluinistica Ecclesiæ Consistorium ac Se-
natus, cuius est, vt Calvinus voluit, con-
scientias regere ac iudicare, ad magni illius Ro-
mani Senatus exemplum, ex omni hominum ge-
nere constat, militibus, causidicis, opificibus, ru-
sticis. Quid multis? In sacrum hoc collegium om-
nes, modo hominis formam habeant, cooptan-
tur. Frustra hic cum illo exclames, *procul è procul este
profani.* Sed ò pudendam rei tam arduæ prophana-
tionem ac confusionem: An quisquam melioris
monetæ, vt ita dicam, tam viles & abiectos ho-
mines in tanto munere socios sibi adiungi patia-
tur? Patiendum tamen est, quia Calvinus ita vo-
luit: qui contra Alchymia regulas, ferrum ac cras-
siora metalla cum sublimi illo mineralis Mercurij
spiritu colligere: id est, ex dissimillimis inter se li-
teratorum atq; illiteratorum ingenijs nescio quem
sympathicum cœtum cõstare voluit. Hic mihi An-
tisthenes occurrit, qui quum Atheniensibus sua-
sisset, vt asinos non minus quam equos aratris iū-
gerent, illi vero asinos ad laborem hunc nequa-
quam aptos esse dicerent, *Parum refert*, inquit,
apti sint nec ne, Vos modo quod dixi facite. Eodem
modo vos modo Calvinista, sartorem illum (sato-
rem, cerdonem, aut quemcumque alium, in Con-
sistorium cooptate; nec dubitate statim cum ipso
Senioris nomine dotes omnes ad munus id necessa-
rias eius animo infusum iri. In his vero Cõsistorijs
mercatores plerumq; ceteris præferuntur, nec solū
referendi, sed etiam vnà cum patribus Consisto-
rialibus iudicandi munus exercent. In summa,
dimisso Consistorio, causidicus ad curiam, mer-
cator ad forum, sutor ad lutrinam, rusticus ad
aratrum

aratrum redit, iidem omnes qui ante. At si quis unquam vidit, audivit aut legit, in Ecclesia Dei cum qui ante meredem animas iudicavit, post meredem in eadem turdisse? Multis illud disputatur, utrum melius sit, Judicem malum esse aut ignorantem. Plerique a meo consentiunt, ignorantiam in hoc munere periculosiorem esse quam malitiam. Illa enim velut continua quædam febris est, hic vero morbus sua habet intervalla. Potest etiam malus bene facere ac iudicare: sed ignorans atque imperitus semper cæcus, semper iniustus, semper malus est. Quid ergo boni à Consistoriali illa ignorantia expectare quis posset? nisi forte eo ipso momento quo Consistorium ingrediuntur, quadam cœlitus dala pfa affantur sapientia, eodem modo quo Lemnius febricitantes quosdam se vidisse scribit, qui durante paroxylmo, diserti admodum & eloquentes fuerunt; pristinæ vero sanitati restituti, a pristinam redierint brutalitatem.

II. In Calvinianis istis Consistorijs ad minimum septem iudices sedent, ad tribunalium nostrorum exemplum. Existimabant enim ut de vita, ita de anima quoque hominis non minus quam à septem iudicibus sententiam esse ferendam. Fortasse etiam antiquam illam legem cuius apud Quintilianum fit mentio, imitari voluerunt, his verbis conceptam: *de vi septem iudicent. Quod maior pars staturit reus patitur*. Cuius etiam Agellius meminit, inquit: *De reo septem iudices cognoscant: eaque sententia sit rata quam plures ex eo numero dixerint*. Sic ergo unus catholicus, unus mercator, unus proxenera, unus sartor, unus furor, unus hortulanus, unus faber ferrarius, simulque septem numero, de rebus Ecclesiasticis decernendi animasque ad Oream demittendi habebunt potestatem. Hic enim excommunicantur fratres, & cœteribus ac Sacramentis a cœtur, Ministro sententiam excommunicationis è suggestu pronunciant. Quod si leges civiles non permittunt, ut de stullicidio, de via, de sepe, aut quacumque alia re controversa sententiã quicquam pronunciet, quam qui in eo studio bene versatus, & ad hoc munus aptus iudicatus fuerit: quanto minus ad animarum hoc seu conscientiarum iudicium homines imperiti assumendi sunt, qui tanto sunt imperitiores quanto minus suam ipsi imperitiam atque ignorantiam agnoscunt.

III. Sed & hoc primitivæ Ecclesiæ consuetudini plane repugnat, quod officia ista apud Calvinistas non sunt perpetua, sed personæ vel singulis

annis, vel altero quoque anno mutentur. Eadem nihilominus magna ambitione expetuntur: adeo ut nobilis quidam præfate Bullionio Duce, Franciæ Marefcallo, qui eam religionem amplectitur ac magno studio propugnat, dicere non dubitarit. *Si Officia ista Consistorialia vanè proponantur, non minorem inde in hoc regno quam ex Casualibus, ut vocant, pecuniam confici posse*. Qui his funguntur passim, ac præsertim Montalbani, & Bergeraci, sedes suas iuxta ipsam Ministri habent cathedram, tamquam conscientiarum iudices ac magistratus: ex quo non minus quam Consules olim ac Dictatores apud Romanos omnib⁹ sunt formidabiles. Jactant enim, sui quoque muneris esse Ministrorum auctoritatem in æquilibrium continere, ac potestatem moderari. Apud Geneveses certe in ijs quæ ad ecclesiæ pertinent inspectionem, communem habent cum Ministri curam. Sic quos veritate retinere non poterant, dignitatibus istis suis partibus obnoxios reddunt. Tam insperata vero dignitas, quæ ex sutrina ad conscientiarum tribunal nullo suo merito, nulla probitatis aut doctrinæ commendatione extolluntur homines triobolares ita inflat atque insolentes reddidit, ut ne gravissimis quidem viris cedere sustineant.

IV. Consistorio, quod vel in templo, vel in Ministri ædibus celebratur, Minister præsidet. Quod si plures eiusdem ecclesiæ sint Ministri, Præsidis munere fungitur is cuius partes sunt ea septimana concionari, idemque suffragia colligit, & decreta pronunciat: sic ut in munere hoc nec ætatis, nec ad hoc necessarium virtutum & qualitatium ulla habeatur ratio. Semel vero aut bis singulis septimanis Consistorium habetur, in quo Seniorum querelæ & accusationes contra quoscumque in medium proferuntur. Etiam si enim sæpe ingentes trabes in suis ipsorum gestent oculis, tamen eis aliorum ingredi ædes & minutissima quæque rimari, permistum est. Hi expiscantur quomodo parentes liberos suos, mariti uxores, domini familiam universam tractent, qualem vitam singuli agant, quomodo rem familiarem administrent; adeo ut etiam thori conjugalis secreta eos latere non possint. Iidem hinc inde per civitatem obambulantes, aures semper arrectas habent; ac vel fristilli iactum, vel musicorum instrumentorum sonum, vel cantum, vel cachinnum in Reformatorum ædibus perceptum, statim in iudicium vocant. Cæteros quosdam novisse se inquit, qui ob hanc solem im-

portunitatem ab ipsis defecerint, dicentes, *Malle se ultro peccata sua sacerdoti confiteri, quam exploratores eiusmodi ferre, a quibus ob verbum aliquod asperius quod vix uxori dixit, aut risum solutiorem, omnibus audientibus tam ignominiose traducantur. Neque enim vel minimum esse quod Consistorij effugiat censuram: quæ ipsa Hispanica Inquisitione multo sit durior.*

V. Unus ex senioribus Bardigalensis nostræ Curiaë caudicis narravit mihi, se, quum iuvenis adhuc militiæ illius reformatæ vexillis nomen dedisset, ad Consistorium aliquando fuisse delatum quod in virginis cuiusdam sinu manum immisisset; & quidem a Ministro, qui eandem virginem uxorem sibi ambiebat. Ille intellecta accusatione. Præsidi, & Senioribus aliisque Consistorialibus, inter quos & delator ille erat, adfidentibus, respondit, *Fateri se, manum in virginis sinu à se fuisse immisissam, sed non aliam ob causam, quam ut fertum sive corollam quam iuvenis ille Minister (expresso nomine) ei dederat, auferret. Addens, nequaquam sibi vel Ministerij gravitate, vel Consistorij dignitate, ipsius denique Ecclesiæ integritate dignum videri, ut talibus rebus Consistorium sese immisceat. Esse hoc hominum ocio suo & munere abutentium.* Tum Consistoriales omnes magno impetu consurrexerunt, non aliter quam si blasphemiam velut tonitruum fuissent exciti: se vero per ostium celeriter erupuisse, ac relicto sacro illo Senatu, postremum Vale religioni illi dixisse. Aiebat idem, inter Consistoriales illos fuisse sutorem, qui pedibus ipsius paulo ante calceos induxerat. Tot tantisque ineptiis ignoscas Lector rogo: quæ non possunt non auctorum suorum esse similes.

DE ABUSIBUS ET SCANDALIS quæ circa Consistoria illa frequenter contingunt.

CAPUT IX.

ARGUMENTUM.

- I. Seniores (quos vocant) vicinorum more & facta observant.
- II. De Scribis & libris Consistoriorum.
- III. Quam multis nugis h' referri.

IV. Intemperies Consistorialium in reprehendendo vestitum luxu.

V. Quam inutiles sæpe sint Consistoriales illa admonitiones & correctiones.

VI. Scandala inde orta.

VII. Consistorialis confessionis notabilis historia.

I. **Q**uid ergo est, quod Seniores illos ad explorandos vicinorum actus, etiam data ædes pro lubitu ingrediendi omniaque rimandi potestate, à Ministris in specula veluti constitutos latere possit? Quid tu putas non dicturam mulierem cerebrosam, iracundam, zelotypam, stultam; quæ bili sua & domum suam & totam viciniam possit percellere? Exploratores quidem isti idem speculum sæpe circumferunt, quod ille qui nihil præter nomen Romani habuit, non tam ut suam ipsi videant turpitudinem, sed ut aliorum errata vero maiora faciant atque ostendant. Postquam Lamia ista diligenter omnia excusserunt, & in commentarios relata, Consistorio legenda exhibuerunt: ad reum mittitur tabellio sive Monitor; qui si non se sistat, nomen eius à Ministro publice in concione citatur: quod si tertium vocatus, etiam emanat, à Cœnæ communionem excluditur. At si morigerum idem se præbeat: filium, Consistorio sistitur, & capite nudo in angulo aliquo stans, veniam non minus sollicite petit quam expectat: quæ tamen aliquando non datur, nisi crimen publice, ac sæpe coram inimicis suis factum: sicque etiam occulta crimina in lucem produuntur. Quæ sane acerbissima est, præsertim apud cordatos ac verecundos homines, animorum tortura.

II. Dum ita causa in Consistoriali illo iudicio ventilatur, scriba penes quem Iniquitatem Ecclesiæ sunt commentarij, & accusationem & confessionem, & sententiam diligenter perscribit. Hic vero plerumque uxorem habet & familiam, quam etiam libri huius vitæ ac Consistorialis thesauri beneficio facile potest alere. Quod vero secretum, quod silentium hic seruetur, Deus novit. Certe non qui testis, sed qui iudex etiam fuerat, si postea ei cum reo res sit, causæ suæ præsidium hinc petere sine vlla religione videmus. Librorum istiusmodi custodes sunt Ministri, qui eos non secus ac Parliamentorum Registra inferciunt: quibus legendis eorum uxores non tempus modo fallunt, sed commatrum se compotricum suarum vitam, egregie depictam intuentur. Reballius lepide ait,

Libros istos se credete, ad extremi iudicii usum aservari, in quo scilicet, uti scriptum est, libri aperiuntur, in quibus hominum peccata descripta exstant. Quin etiam de nondum probatis criminibus, Cayro teste, publice quidam cognoscere ac pronunciare voluerunt. Pendente interim processu, nonnulli illud disputabant, iurisdictionem super conscientias penes Ecclesiam esse. Quin etiam, modo conniveat magistratus, contra maleficos sententias, ferunt, secundum Verbum Dei scilicet; & ut magistratus idem facit horrantur. Quibusdam tamen in Consistorijs ea quæ cum pudore revelantur, arcto teguntur silentio: siquidem mimi isti ut verecundiam miseris reis incutiunt, ita magno cum auditorum risu excipiuntur. Ridiculum est, imò scurrilitatem sapit quod apud Castres accidisse memorant, ubi puella quædam accusata quod nimis stulte & inepte se gerebat, Gallici sermonis ambiguitate decepta, existimans se insimulari quod Gallico laboraret morbo, iam in eo erat ut sublata intercula partes pudendas ostenderet, atque ita oculari inspectione accusatores suos falsitatis convinceret. Alibi vero ijdem libri non tantæ religione custodiuntur, sed litigantibus etiam, ut causam suam in de meliorem faciant, traduntur. O insignem fraternam charitatem! Equidem ipse in causa Brussij cuiusdam, ad mortem postea damnati, Ministri Monacariensem de ijs quæ in Consistorio agitata fuissent, testem audivi, Veritati scilicet homines religiosi testimonium, quando requiritur, perhibendum aiunt. In quo notabis Lector, admirabilem illam Consistoriorum in re tam magni momenti dissensionem; tum assistentium perfidiam Dei nomen vane usurpantium, dum accusatos iurejurando obstringunt, ita sincere coram ipsis tamquam coram divino tribunali, se quod verum est dicturos ac falsuros: interim vero ipsum peccatum, quod omnino occultandum erat, revelantium: siquidem Confessio non ad condemnationem, sed ad pœnitentiam atque absolutionem in Ecclesiam introducta est.

III. In Curia nostra aliquando causa agitabatur, in cuius informatione ne librum eiusmodi Consistorialem productum inspexi, qui inter alia multiplices Ministrorum de stipendijs non solutis querelas, tam incredibilem Ecclesiasticorum bonorum sitim calidasque eorundem preces, uti marum ipsorum osculum Clericalium proventum adipi, qui tantâ alias nauseam ipsis movet, unctius edderetur, contraiebat atque ob oculos ponebat.

Quid de mille alijs ineptijs & nugis dicam? Comœdiam aliquam, aut Boccatij centum Novellas legere te iuratis. Feminarum alia causam dicere iussa erat, quod cerussa faciē induxisset: alia quod longioribus usa esset collarijs: alia quod saltasset. Saltatio enim initio pro magno peccato, adeoque graviore quam ipsa blasphemia habebatur: quum blasphemus verbis tantum corripere, quæ vero saltasset, Cœnæ communionem excluderet.

IV. Hoc vero unum dici vix potest quantum laboris & molestiæ Ministris exhibuerit, qui ovibus suis volentibus nolentibus has, ut vocabant, Christianæ modestiæ leges imponere perfractæ contēdebant. Est penes me Ministri cuiusdam scriptum, in quo is inter alia narrat, feminis ob ornatum capitis paullo exquisitioris Cœnæ usu ex Synodi decreto fuisse interdictum: quamvis Montabenneses eodem rigore non urerentur. Tandem feminis edictum alio quam qui prohibitus erat adsecto ornatu, eludentibus res in risum abiit; Minister vero, qui ut velatis, sicut Susanna illa apud Tertullianum, non vero reticulato ac cristato opere fastigiatis capiribus Cœnam accenderent, pertinaciter contēdebat, civitate exire iussus fuit. Montalbani durante magno conventu Anno M. D LXXXIV. celebrato, virgo quædam crines ac caput exornandi sex modis, & quidem singulis, sed diverso tempore, in ipsa Cœnæ celebratione usa dicitur: quumque Ministrorum unus huac, alter illum ornatum magis probaret, non levis inde simultas exstitit. Hodie certe leges illæ exoleverunt, postquam quindecim circiter aut viginti annos urcumque vigerunt. Quid quæris? Edentula iam & decrepita est istorum hominum ecclesia iamque alterum pedem in cymba Charontis habet. Jam vero vix ullibi maior luxus conspicitur. Videas ipsorum Ministrorum uxores vittis turritis, collarijs dentatis amplissimis, & cycladibus vani in modum distentis, non secus ac satraparum uxores incedere, & in templo proxime cathedram ex qua maritus concionatur, magnifice sedere ac populo se ostentare. Novi regium in Aquitania Procuratorem, cui apud Ministri uxoris luxum deploranti, & ut sub Ecclesiasticæ disciplinæ leges redigeretur, petenti, nihil aliud responsū fuit, quam, Abusus si in consuetudinem transierint, ferendos esse. At Desaignius Blesiensis Minister Pineau has dictus, nō ita laxè ac molliter suos habuit. Quū enim A. M. D XCIX. oviculas suas admonisset, ut

ad

ad salutare illud pabulū Cœnæ Dominicę diligenter se prepararent, & quæ par est modestia venient omni vestitiū, ac præcipue cycladū instar vāni patentiū luxu deposito, in ipsa vero Cœnæ administratione cuius vxorem vidisset insolentius vestitam, accedentem; accepta in sinistram panis quam ei porrecturus erat buccella, ad alteram mensæ partem absecessit dextraque leviter impulsam facessere iussit. Id conspicatus maritus, vehementer ex candescens, Ministrum in cathedram ascensurum calce impetijt. Ibi mox Seniores ac reliqui consurrexerunt, & pugnis misere contusum, cœtu eiecerunt. Femina vero illa deinde mœrore contabuit. Ecce tibi Consistorialis huius disciplinæ fructus! Nihil hic etiam frequentius, quā Ministrorum de non solutis stipendijs querelæ quam ob causam non pauci Sacramentis priuantur, quæ ad Ministerij sustentationem contribuere aliquid recusantibus negare, in Ministrorum est potestate. Ad hanc ergo Cœnam qui accedere vult, necesse est vt symbolam prius conferat.

V. Admonitiones vero atque obiurgationes quæ in hisce Consistorijs erga criminis alicuius delatos adhibentur, leues admodum sunt & superficialiæ; quum contra quibus in Catholica Ecclesia vtuntur sacerdotes, in intima pectoris descendunt, ac vera inde suspicia, nec non læpe ex oculis lachrymas eliciant. Quid mirum ergo, apud illos è peccatorum cœno plerosque emergere non posse? Si enim cæcum sit Consistorium aut connueat, quis viam erranti monstrabit? Maxima quæ hic arguuntur peccata sunt; si quis Catholicorum templum ingressus, vel concionem audierit, vel Missa interfuerit. Hæc enim delicta præcipue publica pœnitentia expianda sunt. Quum aliquando in Burdigalensem hanc urbem diuertisset regis nostri soror, Minister quidam ex eius comitatu ædem S. Andreæ sacram curiositate quadam ingressus, notum sibi hominē heteroelytum, nec Catholicum nec Calvinianū, Cassandri tamē opinionim magis additū, in angulo cuiusdam sacelli genibus innixū conspexit. Digressus inde ad Consistorium, hominem statim citari iubet, ac coram eieperat. Ecquid te pudet, inquit? Numquid ego te heri in Papistico vidi templo? Tum alter, Si me vidisti, inquit: ergo & tu ibidem fuisti. Ille, Fateor ait; sed nullas ibi preces ego fudi. Equidē, respondit alter, nescieram, peccare eos qui precantur. Hæc nota sunt, præ illis quæ sequuntur.

VI. Memini vidisse me viduam, violatæ pudici-

tiæ in Consistorio accusatam. Factum illa negare non poterat, vitium temere ventris prodente. Facta ergo rem in Consistorio, inde ad frequentem cœtum educitur, & infra cathedram stans publice peccatum suum ipsa detestari & veniam petere iubetur. Ex templo inde egressa falsa illa Magdalena innumeros fere spectatores habuit; huncque tandem ex hac pœnitentia fructum cepit, quod in reformatâ hac sua viduitate tres adhuc partus enixa est. O dignos tali pœnitentia fructus! Equidem non sanare, sed perdere hoc fuit. Quid peccatum occultum in lucem protrahere, illamque miseram prostituere quâ attinebat? Sed mitius aliquantocum magnatibus agitur, quorum pœnitentia, nomine tantum, non crimine expresso, populo à Ministro indicatur, eiusque nomine venia imploratur. Tædiosum sit plura huius generis hic cōgere. Vnum tamen adhuc addam, tanto magis notatu dignum, quod grauissima inde lis exorta, & in ea Curia nostræ audientia quam Tournellam vocant, coram me eiusdem Præside, agitata est.

VII. Præfectus oppidi Castillonij in Petrocorijs vt vxoris zelotypiam & vindictæ cupiditatem aliquo modo expleret (sic enim mihi ipse factus est) ex Senioris cuiusdam consilio in Consistorio Paschatis iam instante festo, aperte professus est, bona conscientia ad Cœnam accedere se non posse, quod cum femina maritata, quæ & ipsa cœtui adscripta erat, adulterium commisisset. Ex Consistorialium Patrum decreto vocatur Mulier, Marito qui rem omnem hæcenus ad eam horam ignorarat, miserabiliter quiritante. Citata illa ad Consistorium, auxilium à Curia petijt, & iustitiam contra iniuriam imploiat, vnâ cum marito. Ad Curiam vocatus Præfectus causatur, causam hanc ad conscientiam ac religionem pertinere, de qua nemini nisi Deo & Pastori suo rationem reddere teneatur. Quod si peccarit, peccasse se contra religionis suæ leges, quæ peccata eiusmodi non iudici, sed Consistorio revelare iubeant. Idque se à Ministris Senioribus facere iustum, maluisse conscientiz suæ quam mulieris istius honori consulere. Quod nisi fecerit, non posse se integra conscientia Cœnam Domini percipere. Rogare ergo vt causa ista ad ecclesiam & Consistorium tamquam competentem iudicem remittatur. Contra misera illa, meram hanc & à suis ac mariti inimicis confictam calumniam esse demonstrat. Quod si hæcenus causæ eiusmodi in Con-

stituto

sistorio disceptata sint, vitio id factum: neque ab-
usum hunc fraudi sibi esse debere. Re diu multum-
que magnis verimque causidicorum studijs non
sine Reformationis summo dedecore, agitata, à
Curia decretum fuit, non obstante quacumque
exceptione, Præfectum iudicio se sistere, simulque
Ministrum cum duobus senioribus ad interrogata
respondere debere. Tum vero omnis deformata,
multum tum pollens, Galliarum pars Præfecti patro-
cinium suscipere, de iniuria coram rege expo-
stulare, quod scilicet Curia regulas ipsorum religio-
ni præscribere auderet. Quid multis? Res ad pri-
uarum Consilium à rege reuocata tandem omnino
Consistorialium fratrum studio suppressa est.
Huic facto plane germanum est illud quod in
Sanctionibus accidit: vbi Augeaci toparcha, vt ra-
biem vxoris contra pellicem expleret, pro concio-
ne venustam iuuenulam nominauit, cum qua re
habuisset; quæ ex hac occasione libidinosa iuuen-
tuti, sollicitè eiusmodi feras venanti, præda dein-
de fuit. Quod si omnia eiusmodi exempla quæ in
Gallia nostra contigerunt, congerere huc velim;
equidem non Caput, sed ingens volumen conscri-
pturus sim. Ex paucis his tamen Lectori facile erit
de ceteris iudicium ferre. Iam ad ea quæ restant
pergamus.

VIII. Genearum civilis magistratus quoque Con-
sistorio interest, vnde sæpe criminales actiones
reis deinde intentantur. Quis tale Consistorium
Hispanica Inquisitione nocentius esse neget? In
Gallijs, post Edictum quod à Ianuario vocant, pro-
mulgarum, regijs Officiarijs aditus permissus fuit,
tam ad actiones melius elucidandas, quam impe-
diendum ne quid contra regis auctoritatem reg-
nique utilitatem fieret. At seruitute hac liberata
postea Consistoria, non amplius rerum ad religio-
nem, sed ab bellum potius eiusque gereudi ratio-
nes pertinentium disceptationi inseruiuerunt. In
his enim pacis ac belli consilia procusa, in his con-
spiraciones factæ sunt; ex his schismata, rebello-
nes ac seditiones, tamquam ex equo Troiano pro-
dierunt quæ omnia suaves isti homines Reipublice
negocia appellant. In his colliguntur numi, decer-
nuntur delectus, distribuuntur prouinciæ, consti-
tuuntur duces, vt paucis dicam, nihil aliud sunt
hæc Consistoria quam seditionis fomites, tubæ
belli, omniumque malorum incudes, vt in quibus
etiam de Regibus ac Principibus in ordinem re-
digendis consilia suscipiuntur. Anno M. D. L-
XXVII. literæ à Beza ad Aquitaniarum Ministros

scriptæ, interceptæ sunt, quibus eos monebat, da-
rent operam, ne in ciuitates suas, velut liberæ, ad in-
suar Rupellenfis illius conformatas Respublicas, vlli du-
ces aut Præfecti, nisi à Consistorio & Synodo approbati
reciperentur. Sed Consistorijs istis multum de pri-
stino splendore decessit. Vt enim olim in coop-
tandis collegis nimis morosi erant; ita iam vltro
quoscumque prensant, & si è Nobilitate quis in-
teresse velit, honori id sibi ducunt. In his etiam
plaustra querelarum plerumque congeruntur. Est
enim istorum hominum mos, vt quum male alios
tractent, male tamen ab alijs tractari se conque-
rantur, ac veteres iniurias non modo non emen-
dent, sed nouis etiam cumulent. O pulcrum Calu-
ini Reformationem! qui vnà cum puluisculo au-
ricularum Confessionem omnino expurgauit:
quæ tamen mors diaboli, & peccati est exter-
minatio. Cur tibi odiosum ac suspectum est, quod
ab omni antiquitate semper fuit vsurpatum? (a)
Ridicule enim, immo impie ineptus est centonum
ille confarcinator, qui proximis trecentis annis
Confessionem hanc in Ecclesia primum vtitari
cepisse ait. S. Augustinus inquit, Non satis esse Deo
confiteri, sed rogandum esse sacerdotem, conscientiamque
penitus esse denudandam atque exonerandam. S. Basi-
lius his peccata confiteri necessarium esse dicit, quibus
diuinorum dispensatio mysteriorum commissa est. Qui
enim perfectam agere volebant penitentiam,
peccata sua sanctis confitebantur. Et in Euangelio
scriptum legimus, populum S. Ioannis Baptiste, in A-
gus vero baptizatos Apostolis peccata sua confessos esse.
Quod si, Caluine, auricularis hæc Confessio tibi
non placet, cur non illam saltem, quæ in rifica Eccle-
sia vtitari fuisse non ignoras restituis, vt animi sui
iteriora omnibus quisque sordibus expurget?
Confessione sane publicæ auricularem olim tem-
pore Nestorij Constantinopolitani Episcopi iun-
ctam fuisse, negari non potest (b) Equidem & hoc
te non latet quanta incommoda ac scandala ex
publica illa Confessione nasci soleant, eo potissi-
mum quod homines maxime verecundi suam ipsi
turpitudinem reuelare non sustineant, sicque à pen-
nitentia absterreantur, & plena peccatorum ex-
piatione defraudentur. Recte ergo ac sapienter in
priuata hac Confessione Ecclesia acquiescit, quæ
tuus

a S. Dion. epist. ad Demoph. S. Cyrill. lib. 3. in Leuit.
S. Cypr. Ser. de lapsis. S. Aug. com. 10. serm. 50. S. Chry-
sost. in Matt. hom. 3. Orig. in Ps. 33. b Hist. trip. lib. 9. cap.
25.

tus quoque affecla Oecolampadius probauit, in-
quiens (c) Confessionem illam quam auricularem vo-
cant, neminem pietatis amantem reijcere atque impro-
bare debere. Et successor tuus Beza ipse fatetur, O-
ralem Confessionem & publicam absolutionem semper
in bene ordinatis Ecclesijs fuisse vsitatas. Eadem ni-
hilominus ad gustum tuum non fuit, eo quod ni-
miz isti reformationis licentiæ aduersaretur. Sed
iam credo alia de nouo reformata religio exspe-
ctanda nobis est, quæ tuam illam tantopere de-
formatam reformet. Interim verò iure dicere pos-
sumus, Miserabilem esse illum statum, in quo con-
scientiæ à nemine alio quam à seipsis gubernan-
tur.

DE TEMPLIS, PRECIBUS,
cantu, alijsque ceremonijs Cal-
vinistarum.

CAPUT X.

ARGUMENTUM.

- I. Christiana Ecclesia à Calvinistis deiecta & va-
stata.
- II. Qualia sint Calvinistarum templa.
- III. Calvinismus etiam quum maximè viguit, in hor-
reis exercitus.
- IV. Concionum ordo, & irreuerentia erga Deum.
- V. De Concionum anteambulis.
- VI. De Ministrorum habitu: & quali in primitiua
Ecclesia sacrorum ministri vsi sint.
- VII. Similitudo Christiana Ecclesia cum Naui.
- VIII. In Catholicis Ecclesijs omnia vocalia; in Calui-
nistis omnia muta sunt.
- IX. Precandi apud Calvinistas modus.
- X. Confusio in Cantu.
- XI. Quid in Concionibus frequentissime inculcent
ministri.
- XII. Quam irreligiose sacra apud Calvinistas obeantur.

I. **T**Am primis illis è Paganismo in Ecclesiam
ingressis Christianis, quam eorum poste-
ris, ingens semper desiderium fuit ac studium tem-
pla atque Oratoria, quæ domus Dei vocantur, ex-
struendi, vti omnes primitiæ Ecclesiæ Histo-
riographi testantur. Nilominus tamen Magde-
burgenfes Centuriatores impudenter asseuerant,
(a) primis trecentis annis ne vnus templi funda-

menta à Christianis iaci potuisse. Quid? Ergo fa-
bulosa sunt, quæ de magnifico illo templo, Gor-
diano imperante, Neocæsareæ condito, quod ad
S. Basilij vsque tempora (b) integrum mansit, à pris-
cis Historicis scripta sunt? Cyprianus numquid,
Templa, ait, (c) fastuosos & superbis clausa humilibus
aperta esse? Origenes certe magnum templorum
stragem sub Imperatore Maximino editam descri-
bit. (d) Taceo Basilicas, Oratoria, Monasteria,
quorum frequens apud veteres scriptores est men-
tio. Quemadmodum ergo primis istis quasi Dei fi-
lij nihil magis curæ fuit, quam vt diuinis, istis ex-
struendi ædibus pietatem suam ac zelum osten-
derent; postremi hi ac degeneres Christiani vnus
id negocium sibi datum existimant, vt muros tem-
plorum diruant, tecta dei janciant, fundamenta effo-
diant, omnia deniq; solo æquent: sequuti in hoc
Calvini magistri sui consilium, qui abolicis omni-
bus ceremonijs, velut alter Diocletianus, etiam
ipsas ædes sacras diuinæ læsæ Maiestatis reas esse
pronunciauit, ac plane euerri iussit. Quam tamen
hominis sententiam neque Geneuensis magistra-
tus approbavit; sed primarium templum D. Petro
sacrum conseruauit in quo passim adhuc veteris
Catholicæ ecclesiæ vestigia apparent. Illud tamen
indignum valde est, quod Iesu Christi imaginem
sustulerint, quum vnus ex Episcopis imago ad-
huc existeret. Pone cathedram Calvini, columnæ af-
fixam, duo sunt sedilia, quibus sex Apostolorum,
vnà cum inscriptione nominum, effigies super-
stant, quæ oculos ad cathedram conuertentibus
vndiquaque occurrunt. Visuntur ibi adhuc Ca-
tholicorum tumuli & sepulcra cum vsitata inscrip-
tione: REQUESCANT IN PACE. At in Galliano-
stra templa multo crudelius tractata sunt, vbi
Beza à Caluino ad disseminandum in patria pseu-
doeuangelium missus, etiam omnia idololatriæ
vestigia & memoriam, vti iactabat, funditus ab-
olere instituit. Atqui nec Ezechias, nec Iosias,
nec quisquam alius priorum regum templa veri
Dei cultui antea dicata deiecisse, sed ab idolola-
tria & superstitionibus quibus polluta erant, re-
purgasse leguntur. (e) Longe aliter fecerunt Re-
formatores nostri, qui primum suum furorem in
pulcherrimum illud Aurelianense templum S.
Crucis nuncupatum effuderunt. Id agre ferens

Tc Ludo-
c Oecolamp. 1. Epist. Ioan. Schluff. lib. 1. Theol. Calu.
fol. 69. a. Cent. 1. b. Greg. Nic. in vit. Greg. c. Cypr. Epist.
55. d. Orig. in Ioan. c. 4. Reg. 1. 6. 18. 22.

Ludouicus Borbonius Princeps Condæus, sacrilegorum impetum quantum potuit inhibuit: quæque teterrimum nebuloam in ipso recto plumbeas laminas auro obductas effringentem, & Stentorea voce illud, *Sic destruetur Babylon*, intonantem, vidisset, colubrinam contra eum dirigi iussit, atque ita cœptum omittere coegit. Quum vero plebis furor, secretis Beæ exhortationibus accensus, ne sic quidem restingui posset, porta templi muro ducto obstructa fuerunt. Nocturni nihilominus homines scelerati per fenestras irreperentes columnarum quibus templum innitebatur fundamenta emoliri sunt, sicque grande illud & admirabile ædificiū vna nocte corruit quod post quadraginta circiter annos sub Magno illo Henrico IV. quem Miraculorum Regem merito quis appelleret, multo magnificentius restaurari cœpit. Nolo hic quæ plurima passim occurrunt, funesta Calvinianæ impietatis vestigia, templorum ac monasteriorum ruinas, sed eorum in quibus ipsi religionis suæ cultum exercent, templorum atque ædium formam Lectori ob oculos ponere.

II. Exteriorem quidem Calvinisticorum templorum structuram, eorumque ornamenta, multis describere haud attinet: siquidem loco magnificentorum ædificiorum, quæ antiquitus diuino cultui consecrata sunt, homines isti macellis, pecorum lanienæ destinatis vtuntur, quasi augurantes horrendas illas, ædes ac lanienas quibus conciones eiusmodi occasionem dederunt. Quod si horrei sit copia præclare secum actum purant; neque vlla adhibent ornamenta vel aulæ, nisi illa ex aranearum filis contexta Concione finita, ibidem rursus omnis generis bestiarum stabulantur. Hæc ipsorum, templa, hæc oratoria fuerunt sine aëris, sine vilo sacrificio. Aiebant vero Deo non minus placere orationem in stramentitia casula aut quocumque alio gurgustio quam sub aurato laqueari effusam. Ministro vix è suggestu digresso, hic lagenam, ille pernam, alius aliud depromit; atque ita ex domo orationis repente caupona fit. Sed ô cæcos ac dementatos homines! qui nec sordes istorum Ministrorum, qui Catholicæ Ecclesiæ pulchritudine tam turpiter vos spoliarunt, videtis, nec tam spurcæ religionis sentinam sentitis.

III. In eo tamen, quod tam vilibus, locis Ministerium vestrum exercetis, excusari hæcenus poteratis, quam diu metnignis, quem hæreticis paruum esse scitis, delitescendum vobis fuit. Nam

& primi Christiani olim secreta loca, vt vos iam horrea & stabula, caribus suis obeundis querebant. Quod vero etiam nunc postquam lucem ferre didicit hæresis, fordida nihilominus ac profana loca quasi de industria sacris suis (demus hoc nomen profano cultui) seligit, atheismi certe atque impietatis ream manifeste se facit, ipsamque religionem summo contemui exponit. In Sanctonibus quum aliquando essem (quam prouinciam homines isti magna ex parte tum occupant) meminimus totam fere Nobilitatem ad audiendum *Verbum Dei* (sic dicebant) ad magnatis cuiusdam artem confluisse: qui rogatus, vbi concionem haberi vellet? an in atrio vel carnaculo? (quod amplissimum ibi erat) Nequaquam inquit; sed in horreo. Mox ergo sella ponitur, mensa sternitur, cui assidens Minister, ad auditores verba faciebat. Vix finierat, quum præclarum illud templum multis & equis repletur. Roganti mihi, cur non honestiorem aliquem locum Deo eiusque cultui eligent respondebant, Deum non ædificiorum elegantiam, sed cordium puritatem in se colendo à nobis requirere. Hos ergo si audias, stulte fecisse primos Christianos diceas, qui in honorem Dei tam sumtuosa templa auro collucentia edificauerunt; vt Lucianus, non Christianæ modo, sed & omnium religionum subannator, restatur. Stulte ergo fecit Constantinus Magnus, qui Constantinopolitani, Antiochiæ, Nicomædiæ, atque etiam Hierosolymis tam pulchra ac magnifica templa extruxit, & aulæ acupictis auroque rigentibus exornauit. vt & Constans Imperator, Opratus contra Donatistas scribit Chrysostrami libros legenti occurrent altaria auro radiantibus peristromatis instrata, pavimenta marmorea, parietes aulæ fulgentes, aurata laquearia, ipsæ ædes aureis & argenteis lychnis collucentes; vt merito illud sæculum Ecclesiæ Aureum dici possit. Et tamen deformati nostri dicere audent, hæc omnia superstitionem sapere atque omnino esse superflua, magisque suam laudandam esse simplicitatem.

IV. In magnificis hisce Deformatorum auditorijs scamna cernuntur, ad eum modum quo in scholasticorum collegiorum classibus, in quibus auditores sine vilo ordine consistunt. Ingredientes feminis quas forte conspexerint honorem exhibent; Deo nullum. Eadem reuerentia nomen Iesu & Iesuitæ excipitur. Nusquam videas vllum genu flexi. Quod si quis forte fecerit, statim Ad Papistas facessere iubetur. Horum vt pote non tam acutorum homi-

hominum, aiunt esse, aqua benedicta se aspergere crucis signo se signare, ingenua se demittere? & ut paucis dicam, exterius aliquo actu tam fidem quam reuerentiam erga Deum testatam facere. omnia ista idololatriam sperere. Sed quid dicitis, impuri homines? Ergo qui in primitiua vixerunt Ecclesia hosque sanctos ac religiosos ritus ac ceremonias nobis tradiderunt, idololatriæ ferunt? Accusate ergo Deum, qui per prophetam conqueritur, se non tanto externo honore coli quanto terreni Principes: quibus plerique quod optimum habent offerunt. Accusate Psalmistam, qui vult ut caro sua omniaque externa in se non minus in Deo exsultent, quam ipsum cor atque interna affectus. Accusate denique S. Paulum Apostolum, qui Confessionem, quæ certe externo actu sit salutem attribuit.

V. Interea dum Minister vel expectatur, vel ad concionem se præparat, tutor aliquis vel sartor, modo legendi peritus, suggestum ascendit, & caput aliquod ex Biblijs, aut si Minister nullus veniat, integram homiliam ex Galvini scriptis recitat. Sed hic abusus Synodi ad Castellum Eraldi Anno M. DXCVII. celebratæ decreto sublatus est, ne Galvini scripta Verbo Dei substituta viderentur, tum præcipue ne Ministerium, ut ita dicam, evacuaretur, populo lectoribus ac sermonibus iam dudum magno numero proculsus contento & sumtus in Ministerium, superfluos iudicante: quum nullus fere sit qui melius quid afferre possit quam ibi scriptum est. Quia vero anagnostæ illi ut plurimum illiterati sunt, facile cogitari potest quam scita eiusmodi, quibus affectibus picta, quaque vocis articulatione distincta sit lectio. Unde læpe fit, ut etiam a pueris adhuc balbutientibus corrigantur. Hominem novi Janacensis toparchæ accipitarium, qui absente aut ægrotante Fluraco Ministro, seposito pauliper venatico iuo apparatu, suggestum conscendere, & ad populum (Diaconi enim munere fungebatur) verba facere solebat. Neque est ut quorundam è nostris inscitiam nobis hic obijciant, quam sane in plerisque ipsorum, etiam ijs locis ubi maxime doctis hominibus opus erat, maiorem demonstrare possumus. Ac profecto non iniuria aliquid magis exquisitum ac perfectum à Nova ista ac recenti adhuc Religione requiri possit: quum experientia constet, temporis longinquitate rerum omnium vigorem minui, ac paulatim consumi: quum recentia & speciem habeant multo gratiorem, & vires maiores. At con-

tra in nova hac religione fieri videmus: quæ ubi vix lucem aspexit, nocte rursus involvitur; vix è terra prorupit, arque iterum in cavernas eiusdem se abscondit, vix caput extulit, ac rursus demittit, vix denique nata statim debaluitur.

VI. Adveniens Minister, Diaconi vel Lectoris locum occupat: quo descendente, ille in suggestum ascendit, laicali habitu aut quicumque maxime ipsi placet, indutus. Favius, qui Margaritæ Henrici V. sorori à concionibus fuit, etiam dum concionaretur, gladium è latere pendente semper habuit, pallio nonnunquam carulei vel violacei, thorace flavi coloris vestitus. Fuit inter hos Ministros, qui defixi in terram gladij capulo tamquam suggestui innitens, in horto concionatus est. Non raro accidit ut ocreis ac calcaribus indutæ suggestum conscendant: quod forte tum excusari poterat, quum velut expeditione facta, huc illuc animas prædatum circumvolitabant: postquam vero gladij libertate conscientiarum libertas parta est, animi dissoluti iudicium videtur. Contonderius Minister in Turonibus veste militari indutus, gladiumque ac pugionem utroque latere accinctus, concionari visus est eoque nomine à paullo modestioribus in Castelleradensi synodo accusatus. Sed dicite nobis, Domini Ministri. An sacerdotes altari servientes in primitiua Ecclesia sic fuerunt vestiti? Habitum eorum videte, si placet, apud Sanctum Dionysium; tunicam scilicet puram Dominicæ passionis insignibus, & cruce in primis undiq; ornata; stolâ è c. llo, manipulû è manibus pendente. tum albam interulam ac reliqua, quæ ibi descripta sunt. De venturi Messæ Ministris eorumque ornata Propheta Ezechiel vaticinatur, inquit, Deû sanctis eos vestibus vestituro, ut officium, coram ipso faciant. Et sanctus Clemens Apostolos nitida veste indutos, sacrificasse testatur, ut & ipsorum successores, ut supra ostendi. Sanctus vero Stephanus Papa ac martyrapertis verbis indicat, vestimenta quibus sacerdos utuntur, sacra esse, nec ad alium usum adhiberi debere. Quumque Judæi, ut Ivo Carnutenfis inquit, tanta reverentia ac maiestate divinum suum cultum peragant; quid nos facere in nostris decet ecclesijs, in quibus non umbra, sed ipsa veritas est (f) Sola certe ornamenta illa nescio quem respectum ac devotionem afferunt: eoq; omnes Christiani per totum Mundum dispersi, Græci, Æthiopes, (g) Syri, Armenij,

f Opr. l. 3 in fin. Orig. hom. 11 in c. 20. Len. g Vide Alvar. hist. Æthiop. cap. 12.

menij, omnesque Orientales atque Occidentales, numquam in sacrificijs suis aut ceteris diuini cultus partibus profano vestitu vti voluerunt. Soli Calvinistæ eodem quo in foro & vbiq; alias videntur habitu, sacra (si modo quidquam apud eos sacrum) tractare nō verentur. At profano ac comrauni habitu hic vtendum non esse, quum alij tum S. Hieronymus vos docet Vidi ego è Principibus nostris aliquem, nouæ religioni addictam, qui rēplum quod tam ingressus, eiusque munditiem ac ornamenta, vt & Episcopi actorius Cleri splendorem conspicatus, cum Ministro suo deinde expositulauit, sub vlmeto, vbi pila ludere pueri solebant, sine vilo ornatu aut ceremonijs sermones suos deblaterante.

V. I. Vidimus horrea vestra, domini Reformati, quæ ex vobis nonnulli cum paganis & Iudæis Tēpla appellant: videre vos nostras vicissim ecclesias. Sic enim à primis Christianis post S. Paulum nominatas fuisse, (h) ex Tertulliano S. Augustino, (i) Eusebio & Nicephoro discimus, qui eadem etiam Columbarum ædes appellant. Videbitis & difficia præcella, quorum frontispicium semper Orienti est obuersum. Et quia eadem Navi quam similima sunt, S. Clemente teste: (k) structuram eorum accuratius aliquanto vobis ostendam, vt tanto magis eius structuræ, cuius illa Noë Arca figuram representauit, cuiusque illa piscatoria S. Petri nauicula adhuc figuram gerit, fundamenta, firmitatem ac pulcritudinem admiremini. Vt enim Mundus mari; sic Ecclesia, fluctibus huius Mundi innataus, Navi comparatur. Magnum illud ac sinuosum atrium puppim representat; Chorus, proram. Malus turrim; antenna, Crucem. Et quemadmodum in Navi (de maioribus loquimur) vt & in Arca illa Noetica tres plerumque sunt contignationes; sic Ecclesia tribus constat ordinibus quorum primus idemque infimus est Coniugatorum, secundus Viduarum ac cœlibum, tertius Virginiū, reliquis excelssior. Navis in tres partes præcipuas secundum longitudinem diuiditur, proram, foros, & puppim; sic Ecclesia ex tribus his partibus, secundum Mundi ætatem distributis, composita est. Lege scilicet Naturæ, Synagoga Mosæica, & Euangelio. In Navi renatum est, in quo varia res ad alimentum pertinentes afferuntur: Ecclesia itidem diuersis alimentis instructa est, ac præcipue Sacramentis: inter quæ *Baptismus*, Aqua dulcis; *Corpus Domini*, Panis bis coctus est quibus in hoc Mundi Oceani circumnauigantes anime

nostræ aluntur ac sustentantur. Arma vero ac tela Ecclesiæ sunt, orationes, benedictiones, exorcismi, excommunicationes, aqua & panis benedictus, sacra reliquia, aliaque id genus, quibus non solum contra hostes nos defendimus, sed etiam vltro eosdem oppugnamus. Penu Ecclesiæ est *Sacristia*. Merces quibus hæc nauis onerata est, sunt *merita*, & *satisfactiones* Jesu Christi, *Deiparæ Virginis*, & *Sanctorum*, quibus, vbi per sacrificia, sacramenta & *Indulgentias* nostra facta fuerint, debita nostra peccatis nostris contrahita, exsoluimus, meritisque per sacrificia & sacramenta applicatis, gratiam Dei in hac, & gloriam in altera vita redimimus ac mercamur. Navis rectores sūt diuersi Ecclesiæ *Officiarij* ac *Prælati* gubernator, *Papa* est seu *Pontifex Romanus*, qui in puppi, id est, *Apostolica Sede*, ad elauum sedet. Clauus vero vel gubernaculum est pedum siue baculus pastoralis. Et baculus quidem siue virga semper Iurisdictionis insigne fuit, etiam apud profanos. Inde non pastores solum pedis, sed & Reges sceptris, & magnates scipionibus, & augures lituis vsi sunt. Hoc baculo tamquã sceptro *Papa* nauim gubernat tumultuantes coerct, errantes reducit, ignaues excitat. Reliqui *Officiarij* sunt *Episcopi* & alij *Prælati*: inter quos *Confessarij* velut sentinam peccatorum exhauriunt. *Propheta* velut in specula constituti, non imminentes modo tempestates, sed & breuiâ, sirtes ac scopulos naufragijs infames, vt & piratas obseruant, vt que ab eis cauere nobis possimus, ostendunt. *Concionatores* vero mores hominum ac vitam ad diuini Verbi præscriptum, tamquam ad magneticam acum dirigunt, diuinam iram contra peccata nostra, minas pœnarum, ac iudicia Dei certissima annunciant, tum piratas eorumque conatus detegunt, & vt contra eosdẽ fortiter pugnemus exhortantur. *Anchora* huius Navis *Spes* est, quæ in Deo fundata, contra omnium hostiū impetus tutos nos præstat. Ecce tibi Nauim Catholicæ nostræ Ecclesiæ, ecce mysticam eiusdem structurâ. Tu sodes, hæretice, eodẽ modo horrea macella, bouū & equorū stabula, in quibus Verbum Dei, si dijs placet, prædicatis, nobis depinge.

VIII. Hæc vero Ecclesiæ merito Dei habitacula, sedes pietatis ac deuotionis domicilia dicuntur: in quarum medio apud primos Christianos, vt apud Lactantium legere est, loco ceteris eminentiori Crucis ac Crucifixi signa statuta sunt, ad quod in genua prostrati fideles, orationes suas ad Saluatorem

Cruci
h. t. Cor. 11. i. Adu. Val. 1. 2. k. lib. 2. Const. cap. 16. Lib.
6430.

Crucifixum fundebant. (I) Hic ille locus est, ubi Christianus singulis horis vitæ suæ rationes Deo reddere, reatus fateri veniam ac gratiam implorare sacrosanctam Eucharistiam adorare, altare in quo iuge ac perpetuum illud sacrificium quotidie Deo offertur, deosculari, Sanctorum reliquias venerari, omnia denique religiosæ deuotionis exercitia obire potest ac debet. In nostris ecclesijs omnia deuotionem, adeoque diuinam quandam maiestatem spirant ac loquuntur; in illo eum templis etiam quæ maxime ornata videntur, omnia tristitia sunt & horrida. Adeo vt loca ipsa facile tepidos auditoriū erga diuinam cultum affectus arguant. Finita concione, hæreticorum templa clauduntur, neque cuiquam precandi causa ingredi licet: alibi vero deambulationibus alijsque profanis actionibus feruiunt. Atqui Verbum Dei docere vos poterat, quibus vsibus templa destinata esse debeant, vt scilicet Deum ibi adoremus, eique vota nostra ac preces offeramus. Numquid enim Saluator ipse dicit, *Domus mea Domus orationis est*. Non inquit, Concionis. Neque vero legimus in templis olim concionari aut Verbū Dei interpretari moris fuisse: sed hoc in synagogis, quas nos Scholas & Collegia vocamus, fiebat. Vnde S. Chrysostomus dicentibus: *Quid nos templa adeamus, quum nemo ibi sit qui concionetur?* respondet: *Hoc illud ipsum est quod omnia perdit ac corrumpit*. Sed ad Reformatorum ceremonias redeamus.

IX. *Minister conscenso suggestu, caput aperit, atque omnium nomine preces auspicatur: diebus quidem festis (reliquis enim certa formula non vtitur, sed quam vult sibi fingit) his sero verbis concepat: Domine Deus æterne pater omnipotens: Confitemur atque sine vlla dissimulatione coram diuina tua maiestate agnoscimus, nos esse miseros peccatores in iniquitate & corruptione conceptos, inclinatos ad malum, & inutiles ad omne bonum, &c.* Sic precante Ministro qui vult ingenua se dimittit, ac præeuntis verba tacitus subsequitur; qui vult iidem, tamquam lapis stat immotus. In Belgio Reformati isti dum hæc faciunt, aut stant aut sedent. Et sicut Catholici in ecclesijs suis vultum versus altare conuertit, sic Calvinistæ nostri in Gallia Ministro precanti tergum plerumque obuertunt: vt bonus ille pastor è suggestu posticam ouium suarum partem aspiciat. Peracta precatione, quæ momento fere absolvitur, vt pote breuis admodum, qua quidem libenter illi vtuntur, vt quum cælorum rimas facile penetrare boni isti locij dicunt: quæ tamen D. Paul-

lus in Ecclesia sine intermissione orationes fieri vult (m) & rex ac Propheta Dauid dies ac noctes permutatis in senas horas cantorum vicibus diuinas laudes decantari instituerit) breui inquam, peracta precatione, præeuntor sectionem Psalmi alicuius vernacula lingua intonat, cui statim omnes, viri, feminae, senes, pueri, adeoque etiam cantandi plane imperiti adgrunniunt magis quam accinunt. Sed propudor! Maiori certe reuerentia Iudæi sacra sua transtant, apud quos nemini nisi Leuiticis Dauidicos Psalmos in templis decantare licet. Hic vero quisque vocem intendunt aut remittunt prout in buccam venerit. vnde dici non potest quam in amœna & omni harmonia carēs, harmonia existat, quæ tantum abest vt animum ad deuotionem accēdat, vt etiā aut risum aut indignationē moueat.

X. Vidit ergo Lutetia tum quum Galli nostri velut lymphati nouam doctrinam ac doctores ceteruatim sequebantur, tantam sæpe in cantu existere confusionem, vt ille quidem in hoc angulo vnum, hic vero in altero alium versum decantaret; neque Minister quamuis manus pedesque comploderet, in harmoniam confusum illud tam variarum vocum chaos redigere posset. Quod si pauci tantum conveniant, mirum est quomodo puellæ in primis tenuem illam & suauem suam vocem explicent, & virorum aures demulceant. Facile hic cogitari potest, vtrum illæ cor magis in Deo quam iuuenes in puellis & cor & oculos defixos habeant. Atqui à Cantatrice vt tibi caueas Ecclesiasticus monet, ne in laqueos ipsius incidas. Nihil in hoc sancta illa ac prisca Ecclesia stulto Calvinismo simile habuit. *Tacere feminam in Ecclesia D. Paullus*, cantare Calvinus iubet. At vt apud Deum nulla maris ac feminae esse distinctionem eodem D. Paulo teste. Hoc eodē testimonio veteres hæretici probare voluerunt, tam feminis quæ viris permillum esse prædicare Verbū Dei. Atque hoc loco S. Apostolus non de munerum aut sexus distinctione, sed de æqualitate vocationis ad salutem æternam loquitur. Hinc Cyrillus inquit, *Virginum & vxorum labra quidem loqui & canere, sed absistentibus nõ audiendas esse. Quia inquit, feminam in Ecclesia loqui prohibea*. Idem Tertullianus docet. S. Hieronymus nõ Pelagiū mihi, sed Caluioū alloqui videtur, quādo eū increpat quod mulieribus non solum Scripturas in manus dederit, sed easdem cantantes quoque audire velit. Addens Psalmos

Tt 3

I Car. de poss. dom. Ep. li. 4. ca. 26. & 27. in Tbeff. 1. Ep. 5

quidem ipsis canere licere, sed domi in cubiculis, non vero praetentibus viris.

XI. Absolutis cantus versiculis, & paucis implorato quasi diuini Spiritus auxilio Minister extulit aliquem de Biblij, quae semper ad manum habet, praegit, & ad suum sensum exponit. Quem admodum vero Mimus olim quum in dijs nihil reprehensione dignum inueniret, eorum officarios & ministros calumniatus est; sic Praedicantes isti quando nihil habent quod vel in doctrina vel politica Ecclesiae merito culpate possint, omne animi sui virum in Ecclesiasticum Ordinem effundunt, ac praecipue contra ipsum supremum Pastorem debacchantur. *Ignorantia enim ratione plerumque destituta, concusis & iniurijs tamquam telis ferit*: quae tanto sunt atrociores, quanto auctor est discretior. Ac velut piscator non audo hamo, sed dulcesca in duto piscibus insidiatur; ac venenum raro in fictilibus vasis, sed aureis poculis miscetur; & acutum illud ferrum Manadum thyrifis praefixum hedera & pampinis occultatur: sic Praedicantes doctrinae suae pusatque venenum bellorum verborum cataplasmatibus tegunt: quorum omnis eloquentia: o spectat non ut sanent, sed ut vulnerent, non ut doceant, sed ut decipiant: ut de Arrio eiusque sectatoribus Epiphanius testatur, S. Paulus vero Apostolus de omnibus istis seducoribus primus praedixit.

XII. Quando perorauit Minister, rursus breuiiores preces recitantur, & cantus Psalmi antea incœpti continuantur aut absoluitur. Tum omnes promissive prostrant, domumque abeunt. Quae vero deuotione, quo zelo haec omnia peragi existimas, Lector? Quum nemo sit ex omnibus qui vel manus ad colum eleuare, vel suspirium ex corde ducere audeat. Pectus enim percutere merum apud istos sapit Papismum. Vix quisquam est qui in genua se prosteruat. In summa, non tepor hic, sed frigus & gelu est. Quod idem in primis Lutheranis Erasmus grauius reprehendit (n) Ego quum captiuus in bello apud Calvinistas nostros essem, redeuntibus in memoriam quae in prima mea videram pueritia, vix yllam Christianae religionis umbram, vix vllum deuotae pietatis signum deprehendi. Quid quaeris? Sanctuli videbantur qui in septimana bis, & quidem bene saepe saburrato stomacho, concioni interfuerunt. Feriam quintam multo laetius transigebant quam Dominicam diem; quae non raro ab esu carni-um abstineat. Nullus erat iustitiae locus. Facie-

bat quisque quod vellet. Imperabant omnes, nemo parebat. Vesperis quando per hospitia miles distibuebatur, diaconus stans stantibus precationem praebat: quae quidem non precatio, sed praeconium aut proclamatio aliqua videbatur. Hanc remissionem reprehendenti mihi responderunt, *Deum non externos gestus, sed animi humilitatem respicere: Perinde esse siue quis iaceat sicut aut sedeat. Verum hoc est, aiebam ego humilitas tamen non nisi exhumiliatione videtur potest.*

Haec quidem sunt caeremoniae, hi ritus, haec exercitia, haec forma nouae istius religiosae Religionis. Quid, quod etiam vltro Catholicorum exercitia irrident? Quorum, inquit, istae Matutinae, Prima, Tertia, Sexta, Nona, Vesperae, Completoria? Quorum tot orationes ac precationes, quibus miserae animae, in Papistica Ecclesia auantur ac cruciantur? At factis est, cum publicano illo oculos ad colum eleuare, Dei que implorare misericordiam: qui non vult mortem peccatoris, sed ut viuat. Quin etiam S. Ioannis, ut & Patriarcharum, tantopere Apostolo laudatam pietatem sublannant. Quod si publicanti vobis exemplum placeat; cur non placeant gestus quoque? Cur manus precantium eleuatas aut decussatas, cur pectoris percussiones, cur suspiria, lachrymas rideas? Longe aliter certe Tertullianus, apud quem, ut & Iulianum Martyrem, omnia ista antiquis etiam religiose vsurpata videre licet. Sed de his satis, iam ad Sacramenta veniamus. Licet enim Ecclesia Catholica septem semper receperit, ut ex omnibus scriptoribus constat: Calvinus tamen duo tantum agnoscat. Quae, quae so, scripturae auctoritate? Nulla sane. Sed Baptismum Calvinistarum iam videamus.

DE BAPTISMO CALVINISTARUM.

CAPVT X.

ARGVMENTVM.

I. De Baptismo Calvinistarum, quem ad salutem necessarium non esse aiunt.

II. Cal-

a In Spong. ad Hinc.

II. Calvinista Pelagianorum & Manichaorum errores renouant.

III. Errant in eo, quod laicos in casu necessitatis baptismum administrare posse negant.

IV. Nulli in eo utantur ceremonijs.

V. De ceremonijs antiquitas in baptismi administratione adhiberi solita.

VI. De Patris & Matris, ut vocant, & nominum impositione.

I. Inviolabilis apud illos lex fuit longo tempore obseruata, ne quis nisi in concione baptizaretur, quamuis aeger & in mortis discrimine esset infans constitutus. *Quum enim, inquit, Baptismus sit solennis in Ecclesiam receptio, ut in facie totius congregationis fiat, necesse est.* Estque hic primus articulus Constitutionum Geneuensium, titulo de Sacramentis, quas illi legestant in honore habent, quanto vel Augustanam Confessionem Protestantes, vel Catholici Euangelium. Moris autem istius, de quo ago, hæc est causa, quod opinantur, salutem non pendere à gratia Baptismi. Quum enim hæc sit diuinitus pronuntiata sententia, Qui crediderit & baptizatus fuerit, saluabitur, & qui non fuerit regeneratus per aquam & spiritum sanctum, non poterit videre regnum Dei: isti nihilominus, posse eos sine Baptismo saluari, perfricta fronte asseuerant, non plus tribuentes Baptismo, quam vel Iudæi Purificationibus suis, vel Iotionibus suis Turcæ adseribunt. Quæ quidem in re multis modis sibi ipsis contradicunt, dum modo affirmant, naturam nostram totam corruptam esse, ortam ex infecta progenie Adam: & mox ramentum asserunt, infantes inde ab utero matris sanctificatos esse, & consequenter Baptismum non esse ad salutem necessarium. Beza docet, inesse infantibus fidelium semen & germen fidei antequam baptizentur, quippe sanctificatis à Domino ab utero matris. Estque illi Baptismus nota, qua Christianorum infantes à Turcæarum prole discernantur, quemadmodum toga, & penula Romanos à Græcis distinguebat. Ab hoc initio profectæ sunt hæreses Balthazaris Pacimontrani, Memnonis Frisij, Budnæi discipuli Serueti, aliarumque pestium Poloniæ, Transsylvaniæ, Frisicæ. Quorsum Baptismus scribit in 3. Cap. Matthæi Bucerus, quum & sine eo infantes prædestinati saluenter, & qui prædestinati non sunt, ad infernum etiam Baptizati de-

scendant. *Latro ille, inquit, morte fuit ciuis Cæli, sine Baptismo?* Discant autem ex Magistris scholæ Christianæ, tria esse genera Baptismi, primum in aqua, secundum in sanguine per Martyrium, & tertium in lachrymis per penitentiam, adeo ut in causa necessitatis, ubi non est copia Baptismi aquæ, martyrium, aut vera penitentia, coniuncta cum ardenti desiderio Baptismi, sufficiant ad salutem: at ubi nec necessitas est, nec martyrium, nec penitentia, nec ardens aquæ desiderium, peccati originalis non datur remissio. Itaque hoc fuit à Caluino sanctum, necessarium esse, ut infans in concione baptizetur. Vnde efficitur per easdem Leges Geneuensium, quibus tenentur per Galliam Calvinistæ, ut parentibus oblatis infantes suos Baptismo, quem sine concione recipere non possunt, expectandum sit, dum vacet Dominis Ministris: quæ quidem ratio, si vel à meridie, vel noctu in lucem edatur infans, nec possit in diem sequentem usque vitam producere, ut in concione baptizetur, carendum est illi Baptismo. Quam legem magis etiam adstrinxit Musculus Bernensis Superintendens, vetans, ne quis Ministrorum baptizaret, nisi solo die Dominico. Vnde quum Minister quidam Samuel Huberus infantem iam iam moriturum rogatu parentum noctu baptizasset, Musculus rem detulit ad Senatorem, quod non esset dies Dominicus. Huberus constituto sibi die, accusatus hæresis & rebellionis, purgat se, allegans, fuisse puerulum constitutum in periculo mortis, nec mortis corporis solum, sed animæ etiam. Replicatur, Baptismi priuatione non priuari hominem visione Dei. Huberus autem pleno Senatu restatur, hæreticam esse hanc Musculi Propositionem, affirmantis posse saluari infantes nondum baptizatos. Super ea lite adeunt Beza iam senem (fuit enim hoc Anno MDXC.V.) vnâ cum Ministris Basiliensibus & Tigurinis. Re disceptata, damnatur factum Huberi, ipse à ministerio remouetur. Auctor est Rescius in Atheismis Sacramenti Penitentia.

II. Sed ut in Galliam nostram reuertamur, quamuis Ministri quidam paulò religiosioris legem istam de non nisi in concione baptizando voluerint infringere, ad euitandum in eam commodum, ne misera & innocens creatura à vita excedat priuata hoc sacramento: nostro tamè tempore decretum

est in Synodo Figeacensi, vt Caierus testatur, non esse baptizandum nisi in ordinarijs cœtibus. Quod si mori infantes contingeret, consolandos esse parentes hoc argumento, quod non consistat salus in Sacramentis, sed in fide, & in virtute promissionis Dei vniuersalis. Quod quid est aliud, quam Manichæorum & Pelagianorum errorem, & hæresin ab Augustino tantopere & tanta cum constantia impugnatam sequi? Is enim Catholicum esse negat, credere, infantes originali peccati veniam consequi posse, etiam non baptizatos. Et alibi, Non dubitandum esse, quin infantes, accepto baptismo, ob peccatum originale non puniantur. At Caluini doctrina negat ea de causa festinandum esse parentibus, sed expectandum dicit, dum habeatur concio: quum sint sine Baptismo sanctificati. Quin etiam quum aliquando descendenti de cathedra oblarus esset infans baptizandus causatus se iam defatigatum esse, rem remisit in diem posterum sed antequam illucefceret, iam extinctus erat infantulus, quem admodum recitat Heshusius libro de Eucharistia. Non est, inquit, Caluinus periculum in mora. At sanctus ille Hipponensis Episcopus affirmat eum, qui eiusmodi doctrinam prædicet, damnare Apostolicam traditionem, & Ecclesiam, apud quam receptum est consuetudine vt propere curratur ad offerendos Baptismo infantes. Vtri credendum est? Videte S. Ambrosium, S. Chrysostomum, & reliquos Patres omnes: nam prolixior forem, si vbi que locorum, ad illorum doctrinam respiciens, auctoritatibus onerarem præsentem tractatum. Pictauienses Ministri post Synodum Castellalldensem, Anno M D XCIX. celebratam, ad matrum, infantes suos amittentium euitandas querelas, permittunt, vt in priuatis ædibus, si velint, baptizent Ministri. Alibi quomodo viuatur, melaret.

III. Illum tamen Caluinistarum errorem silentio præterire non possum, quando negant Laicos ne quidem in causa necessitatis, posse baptizare: cuius rei hæc afferitur à Caluino in Epistolis suis ratio, quod magis expediat puerum nondum recepto Baptismo extinguï, quam hoc modo baptizari, idque contra omnem cuiusuis temporis Ecclesiæ determinationem. Videatur Tertullianus Tractatu de Baptismo. D. Augustinus contra Donatistas, Nicephorus, alij. Valde trepidatum est super hoc negotio à Caluinistis in Colloquio Possiacensi, quod memorabile fecerunt mala, quibus originem præbuit. Erat à Ministris Metensi-

bus scripto hæc proposita quæstio, Verum infans ab obstetrice, necessitate premente baptizatus, deuo baptizari debeat à Ministris, rogatu parentum. Beza omnium nomine respondit, hunc Baptismum ab obstetrice adhibitum, plurimum suffragijs nullum iudicari, cui sententiæ & ipse deinde caleulum suum adiecit. Attamen, inquit, quoniam contraria opinio non ipsa quidem destituta est ratione, præstat Ecclesiarum Genouensis ac Tigurina decisionibus hanc controuersiam terminari. Et poterat tamen certe vidisse id, quod Zuinglius scripserat libro de vera ac falsa Religione. Hæc litteræ interceptæ non parum iuuerunt causam Catholicorum, qui merito insultabant pseudoapostolis istis, qui nouum Euangelium in Galliam attulerant, quum essent ipsi adhuc in initio Christianismi, ostenderentque manifeste, in decisione præcipuorum Religionis capitum, quale hoc est, de quo agimus, non se ad Scripturam, nedum ad hanc solam recurrere, quauis eam claram & omnibus expostam fingant, saltem in necessarijs, sed ad solam Ministrorum suorum opinionem & phantasiam, & Caluini inprimis, quem vt Apostolum venerantur, auctoritatem: qui ad VVestphalum scribens, detestatur Baptismum Laicorum affirmans satius esse, vt infans moriatur sine Baptismo, quam vt feminis detur potestas administrandi Baptismum necessitate urgente. Sed perpetuo eos ambulare in lata illa via erroris, Anno M D LXXIX. Amstelrodami, testatum fecit Deus miraculo. Mulier Catholica, quæ Caluinistæ nupserat, filium quem enixa erat, quum sciret à marito oblatum iri Ministro, clam baptizandum dedit personæ Laicæ. Quo facto, infans ad concionem portatur. Quem baptizaturus eodem die coram populo Minister, deficiente voce, verbum non potuit proloqui. Attonitus pater, puerum imposuit brachio, percunctatusque uxorem, illa quod res erat, confitente, quum cognouisset baptizatum esse ritu Ecclesiæ Catholicæ, ad eam ipse vnà cum reliqua familia per hoc factum conuersus est: quæ quidem sola miraculis claret. Beza quum colloquium instituisset cum Smidelino Brentij discipulo (a), quæ fuisse ex illo dicitur. Quid futurus esset, si Ethnicus in agone constitutus Baptismum postularer, nec præsto esset Minister: Sanderem, inquit, Smidelinus, vt in fide sua acquiescens, non expeteret baptizari. At si noller? Beza inquit. Cui Smidelinus. Iuberem, inquit, facessere ad omnes diabolos & mori.

a Colloq. Mompel.

mori. Et Beza, Profectus, inquit, Domine Doctor, miser futurus es huius miseri consolator. Nec tamen idcirco meliorem sententiam illi aperuit, ne sibi ipse forte contradiceret.

III. Quoad Ceremonias attinet, aut formulas potius, quas in Baptismo obseruant, eã ubique diuersã sunt: nam apud quosdam, qui testes adhibentur Baptismi, vnus tenent infantem, apud alios cum cubis humi deponitur, velut Neraci, Cleriaci, Castellusij, & alibi. Hoc modo imbecilles ista creaturã Diabolo, vt Scriptura loquitur, oppignorats, Ministro offeruntur, qui habito Sermone quodam, & admonitione verius quam precatione, nulla præterea addita Ceremonia, paululum aquã faciei illarum aspergit, simulque hæc verba pronunciat, *Baptizo te, &c.* Quin Zuinglius negabat adstrictos nos esse debere ad aliquam formam verborum: hoc enim nihil aliud fore, quam vocibus vim aliquam virtutemque, Magorum instar, adscribere. In Anglia Signum Crucis fronti infantis imprimitur, non minus ac in Germania. Angli enim non nihil adhuc retinuerunt ex prima antiquitate Christiana, quale est in fronte Infantis signum Crucis, cuius meminit S. Dionysius Areopagita, S. Augustinus & S. Basilus. In Gallia nonnunquam accidit, vt magno numero infantium ad coacionem allato, non defuerint, qui nõ recepta aqua domum referrentur. Et Beza in Epistolis suis obiectum sibi à Schlüsselburgio scribit, posse sine aqua Baptismum administrari.

V. Vbi est, Caluinista, antiquorum Christianorum Exorcismus super Infante, ad eijciendum Diabolum? Vbi Crucis fronti impressa, vbi Chrisma & oleum, quo ceu nouu Athletã ungebatur, adscriptus ordinibus Iesu Christi, ad oppugnandum potestates mundi? S. Augustinus, Vnctos nos esse dicit, vt tanto fortius contra diabolum luctemur. & quidem vnctionem illam oleo Catechumenorum in humeris, Chrismate vero in capite fieri. De quo loquuntur S. Dionysius, Tertullianus, & omnes post ipsos. Vbi impostio manuum Sacerdotis, ad obstruendam viam Diabolo, & intuito collocandum Baptizatum? Vbi renunciatu Satanã? Vbi consecratio aqua Baptismalis, quam S. Basilus Apostolicam traditionem vocat? Sal ori impostum? Et Candela manui? Cuius mentionem facit Epiphanius, & D. Augustinus in Psalmum 65. ad significandum transitum à tenebris mortis ad vita lucem. Amiculum album, quo Infans induitur? Quæ omnia inueniuntur apud S. Dionysium discipulum, D. Pauli: qui ait, *Infantis baptizandi frontis ver*

Crucis signum imprimi, deinde vnctionem applicari. Et S. Augustinus inquit, *Infantes affari atque exorcisari, vt ab eis Sathana potestas expellatur.* Idem scribit D. Chrysostomus Homilia de Adamo & Eua. *Et aquam consecrari affirmant* S. Basilus, & S. Ambrosius, & ante hos S. Dionysius, & S. Cyprrianus.

Omnes isti veteres tanquam Apostolicam traditionem hoc nobis reliquerunt. at Caluinus ait, quamuis fateatur antiquissimas esse hæc Ceremonias, easdem tamen esse stultam superstitionem & Simicam imitationem Diaboli. Sic loquebatur Iulianus Apostata, Gregorio Nazianzeno teste, deridens Christianos aquam Baptismi consecrantes benedicentesque, quomodo hodie Catholicos derident Caluinista. *Quum videret*, inquit Caluinus, *(b) Satan, stulta mundi crudelitate absque negotio fere inter Euangelij exordia receptas esse suas imposturas, ad crastina ludibria prorupit, ad addendum, videlicet, salem & sputum.* Itaque in initio statim Ecclesiam suam Deus Diabolo regendam permisit, si Caluino credimus, immemor illius, quod alio loco dixerat, eam primis quinque sæculis à maculis & impuritate immunem perstitisse. Equidem Salis ori infantis imposti significatio est, per Baptismum nos esse sufficienter munitos aduersus corruptionem naturalem, quemadmodum sal omnes res à putrefactione incolumes præstat, cuius rei meminerunt Origenes & D. Augustinus. *Salina autem extremum digitum Sacerdos madefacit, eoque infantis labia, nasum & aures contingit, utens voce, Epheta, qua significat, Aperitor, qua vsus est Seruator, quum surdum & cacum sanaret, vtrumque salina sua contingens.* Vide S. Ambrosium libro primo de Sacramentis. Omnes hæ Ceremoniæ introductæ sunt ad imitationem eorum, quæ fecit ipse Seruator. Meminisse debebant, quum, D. Paulo teste (c), per hominis peccatum creatura sit vanitati subiecta, quemadmodum vaticinatus fuerat olim ante diluuium Enochus, Diabolo omnia elementa, occulta sua operatione corrupta & infecta in ministerium suum traxisset: eoque opus esse vt benedictione creatura munderetur ac sanctificetur, quemadmodum loquitur D. Paulus (d). Itaque iuxta antiquorum Doctorum testimonia, in primis Tertulliani

V v

tulliani

b Cal. l. 4. c. 15. Inst. c Rom. 8. d Ds Ido, & cultu scemi.

tulliani & S. Cypriani, aquam Baptismi & reliquorum Sacramentorum materialem benedicimus, sanctificamus, consecramus, ad abigendam potestatem inimici, per aduentum Columba SPIRITVS SANCTI, qui imploratus, expansis alis protegit defenditque aquas ab incurfione contraria, & præterea per Ministerium Angeli, quem Tertullianus arbitrium appellat Baptismi, qui non minus sacro huic fonti, ac olim piscinæ Bethsaidæ affluit.

VI. Sufceptores nulla lege, pro arbitrio eligunt, adeo inordinatum ordinem habent, & ipsos parentes adhibent, vt olim Iudæi ipsi filios suos circumcidendos offerebant. Opinantur enim, hanc esse simplicem recepti Baptismi testificationem, nec præterea quidquam ea in re vel fuisse vel esse efficaciam, neque per infantis præsentationem, neque per affinitatem spiritualem, quæ ibi contrahitur, cuius meminit Concilium Nicenum, & Origenes, explicans locum illum D. Pauli, IASON ET LYCIUS COGNATI MEI. Reperitur vetus hæc Ecclesiæ Ceremonia extra Ecclesiam, per traditionem Apostolicam, quam hac in parte sequi Caluino visum fuit. Notauit eam S. Dionysius, & Tertullianus vñ cum Augustino eiusdem mentionem facit. Caietus refert, per summam negligentiam non nunquam contigisse, vt masculi pro femellis baptizarentur, permutatis etiam per errorem nominibus. Cuius rei ipse se profiteretur ocularem vestem, quippe multis simul oblati infantibus, adeo illos nec regulam vllam in actionibus suis propositam habere, nec quid agant attendere. Affirmatque sibi notos esse, quorum animis iste baptizandi modus scrupulum inieciisset, vt qui parum digne institutus ipsis videretur. Nec circa nominum impositionem maior est illorum consensus: quibusdam indifferentem eam censentibus, alijs vero nefase existimantibus eorum imponere nomina, qui habentur pro Idololatris: Quælia sunt, Arnoldi, Georgij, Francisci, Ludouici, Claudij, Catharinæ. Vnde fit, vt ipse Minister nomen imponat, si susceptoris non placet. Et fere Iudæorum nomina frequentius adhibentur quam Christianorum. Magnas, inquit Caietus, controuersias mouent super nominibus sanctorum sanctarumque, quorum vsum omnem respuunt, & ex Biblijs ferocissima quaque velut industria seligunt, nequidquam, vt ipsi loquuntur, commune habeant cum Papæ: Capellus tamen Minister Se-

danensis, quum Ludouici nomen, repudiatum à Ministro tanquam Papisticum, filio suo imponi cuperet, distulit Baptisum, quoad nomen, quod ipsi placeret, daretur, prout Minister Lauenus, postea factus Catholicus, in declaratione sua scribit. Iam quibus contrarietatibus in hac Baptismi materia Ecclesiæ hostes ipsi se se implicuerint, quæso, Lector Catholice, mecum considera. Aiunt ipsi, baptismum nec extra Ecclesiam Dei, nec per eos, qui non sunt ad id munus legitime vocati, vel posse vel debere administrari, propterea quod secundum intentionem Ecclesiæ quidquam facere nemopossit, nisi qui sit de Ecclesiâ, nec Ecclesiæ intentionem exsequi sine legitima commissione. Iam si Baptismus in Ecclesiâ Romana administratus, verus Baptismus est, quemadmodum ipsi fatentur, quid aliud consequitur, nisi vt Ecclesiâ Romana sit vera Ecclesiâ, & huius Pastores legitimam vocationem habeant? Quod si, eam veram esse Ecclesiâ, negauerint, non carent absurditate, qui Baptisum eius pro legitimo habeant, quem ipsi docent extra Ecclesiâ Dei administrari non posse, eo ipso consententes, Catholicam, Apostolicam & Romanam, veram esse Ecclesiâ, & quod hinc efficitur, suam Ecclesiâ erroris esse Synagogam. Sed de hoc quidem satis. Nunc Cœnam eorum videamus.

DE COENA CALVINISTARVM, cuiusque multiplice abusu.

CAPVT XII

ARGVMENTVM.

- I. Idololatra & Hæretici figuram aliquam Cœnae Dominicae seruant.
- II. Ad sacra nec altaribus nec vlllo alio ornatu vtuntur.
- III. De altaribus Catholica Ecclesiâ.
- IV. Quibus ritibus Cœnam administrant.
- V. Mos & ritus primitiua Ecclesiâ.
- VI. Ingens abusus Calvinistarum in porrigendo Calice.
- VII. Calvinista ad Cœnam suam pane fermentato & vulgari, Catholici in Eucharistia, exemplo Saluatoris, azymo vtuntur.

VIII. Cal-

VIII. *Caluinistarum in hoc Actu irreligiositas, & Catholicorum in eodem deuotio.*

IX. *Cœna Caluinistarum Peripatetica, & de nonorum Euangelicorum diuersitate.*

X. *De benedictione qua in Eucharistia adhibetur.*

I. **Q**uemadmodum diuini huius Mysterij simicam vel Mimicam quandam imitationem vetus ille cercopithecus, diabolus, inter ipsos Idololatrias introduxit, sicut non sine admiratione Lectoris recenset Iesuita Acolta, qui cum Indiæ populis diu est conuersatus: ita idem fecit inter hæreticos, cuiuscunque sint sectæ, qui insignis illius actionis Saluatoris nostri, qua Corporis sui manducationem instituit, commemorationem celebrant noua forma, nouo modo, perinde vt tota illorum fides est Noua. Quanquam nouam forte eam non sine iniuria dixeris, vt quæ antiquis hæreticis sit superinstructa. Sed eam videamus duntaxat, quæ Caluinistarum est in Gallia. *Horum mos est, quater celebrare Cœnam in anno, quamuis Caluinus dixerit, nunquam debere congregari Ecclesiam sine precibus & communicatione Cœna: & Beza, secundus eorum Pontifex scripserit, hoc sine institutam esse Cœnam Domini, vt continue ea reficiamur. Quæ igitur causa est, ait ad illum Schlussemburgius Lutheranus, miserime Cyclops cum Ecclesia tua, cur contra Dei præceptum, quater in anno celebrandam eam instituas? In Ecclesia Lutherana quotidie habetur Communio, in Ecclesia Catholica singulis diebus & singulis horis matutinis, per omnem terram habitabilem, qua cognitum est Iesu Christi nomen. At isti non nisi quater in anno Cœnam suam celebrare possunt, idque non raro sine aliquo præcedente ieiunio, sine mortificatione, & à mundanis negocijs cessatione: quin & vt supra monui, ientaculo sumto nonnunquam ad eam accedunt. Sed iam de modo, quo eam sumunt, videamus.*

II. Initio ad concionem pro more accedunt, locus ornatu instructus est ordinario, nec quidquam præter naturalem simplicitatem habet. Sciendum erat Ministris Saluatorem nostrum, quum Cœnam institueret, voluisse vt stratum esset locus, id est tapetibus exornatus, quemadmodum apud Lucã vox Græca *ἐπιπέδιον* ostendit, quam ipsorum interpretes loco, *tapetibus instructum*, vulgata *stratum* reddiderunt. Hoc est illud cœnaculum instructum paratumque, quod *primam Christianorum Ecclesiam*

vocat Proclus. Immo ipse Dominus, vt Rabbini- rum nonnulli affirmant, veste sacra, quam ipsi appellant Taleth, indutus fuit. Finita concione, Minister de cathedra descendit, & ante mensam mapainstratam consistit. Et hic omnis est ornatus quem adhibent: hæc eorum altaria. *Mensam habent ubi comedant, & non Altaria ubi consecrent*, dicebat de eorum similibus D. Augustinus. Philadelphenses hortatur S. Iguatius, *vt Altaria habeant, quæ venerabilia, diuina & sancta* S. Dionysius appellat. *Hoc altare tremendum & admiratione dignum*, inquit. D. Chryostomus, *ob sacrificium quod illi imponitur; petra est, sed petra sancta, propterea quod recipit Corpus Domini.* Et Optatus, *Altaria sedes appellat Iesu Christi.* Vfus horum Altarium non erat tantum, vt Sectarij affirmant, deuotiones Christianorum & oblationes recipere, sed etiam sacrificia Deo offerre, vt videre est apud S. Dionysium. S. Cyprianum. *Sacerdotes sanctæ Ecclesiæ, ait D. Clemens, Hostiam incruentam super altaribus Domini offerunt. Quum vela videris retrahi* (agnosce consuetudinem, quam hodie nos obseruamus in locis, vbi altaria sunt velo circumdata) *tunc superne* (inquit D. Chryostomus) *cælum aperiri cogita, & angelos descendere. Indigni sunt oculi peccatoris qui videant hæc mysteria, & aures quæ audiant.*

III. Quam adhuc esset Ecclesia huc illuc errans, portatilia erant Altaria, impositum habentia lapidem consecratum: sed postquam victoriæ eam fixam & immobilem constituerunt, è lapidibus extracta fuere Altaria. Itaq; illis in locis, vbi tuto sedere figere potuerunt præsci Christiani, Altaria fundauerunt, quæ in hunc vsq; diem in veteribus templis nostris existat. Et Christiani, qui Indias frequentarunt, quas olim D. Thomæ prædicatio peragravit, Altaria Christiana cum reliquijs quibusdam Imaginis Virginis in speluncis inuenerunt. Annon videtis S. Marrialem ad Burdegalenses nostros scripsisse, *se Aram Deo Israelis, & Martyri ipsius S. Stephano dedicasse?* Ea ara in ciuitate Lemouicum, vbi Apostolus iste Aquitanix quiescit, conspicitur, ædificata à Principe Stephano, quem ad Christianismum ipse conuerterat, ante eam noctes diesq; ardent septem candelæ, iuxta antiquam istam foundationem in Parlamento nostro & disceptatâ & confirmatam. Itaque primorum illorum Christianorum prima cura erat, Altaria Deo ædificare, quæ nuperi isti Christiani destruxerunt: aut si quando ingruerent persecutiones, ligneas aras habebant, quas honore & veneratione afficiebant. Probationem huius rei

apud ipsos vestros Auctores Centuriatores Magdeburgenfes, quærite, istic videbitis, ipsos veritatis, quæ in omni antiquitate repetitur, vi inuolabili, quam abolere non potuerunt, adactos, Altarium structuram consecrationemque ad illa ipsa sæcula referre, quibus Discipulorum Apostolorum poterat adhuc vox exaudiri. Quod si hi Lutherani Historiographi suspecti sunt vobis, Ministrum Burgonium Calvinianum adite, in historia Ecclesiastica edita Anno MDLXIII. Primogenitus ille Ecclesie Constantinus Magnus, etiam nondum penitus sub iugum missis paganismo Ecclesias habuit, & portatiles quidem quoties iter faceret, aut castra alicubi metaretur. Melius adhuc Talebotus, celebris ille Anglia Dux militum Francie olim & Vasconia terror, qui nunquam in aliquo loco, ubi diutius commoraturus esset, statina habuit quin sacellum de lapidibus extruendum continuo curaret, ut in ipsis castris sacrum fieret. Et illius quidem adhuc hodieque ruinae conspiciuntur, quod in campo illo ædificauit, ubi vnâ cum vita victoriam amisit, nimirum nobili illo prælio ad Castillonum, quo recuperata est Aquitania & in perpetuum Francie vnita, Nunc ad Reformatos nostros reuertamur.

IV. Huic mensæ, cuius forte in popina aut alio loco profano vsus fuit, eritque postea ad res qualibet, patina inposita est plena panis vulgari, frustulatum in eum modum conciso, quo ad comedendum ova aptari solet; vel etiam manuli inuolurus est is panis: ab altero latere lagenæ ad sunt vnâ cum vitris. In cuius rei locum omnia semper antiquitas vsa est, ut nos hodieque facimus, Calicibus, ut videre est apud Tertullianum, S. Augustinum, & Optatum Meletianum, qui impij sacrilegij quendam arguit, quod calices Sanguinis Iesu Christi confregisset & conflasset. Ministro assistunt Diaconi, homines fere aulici, aut ciues, si qui sunt in Ecclesia, aut opifices, dum sint membra Consistorij. Atque his ita, ut dixi, præparatis, Minister, sine vlla præuia manuum lotionem, quam tamen, ut ex antiquis auctoribus constat, adhibere fuerant soliti primitiue Ecclesie Presbyteri, qui mos adhuc viget in Ecclesia Catholica, frustum panis istius pro se sumit, idque frangens his verbis. plerumque ex doctrina Caluini vitur: *Panis quem frangimus, Communio est Corporis Christi. Quo facto, ei, qui ex Consistorio primus adstat, tantundem porrigit inquitens: Recordare, quod Christus mortem pro te & passionem subiit. Alij inquitunt, Hoc est Corpus, quod*

*pro te passum est. Alij nihil dicunt penitus, contenti oculos, dum panem porrigunt, cœlum versus sustulisse, ut omnia procedant ex fide, verbis autem & vocibus nullus locus detur. Quasi dixisset Iesus Christus, Credite Corpus meum, & comedetis illud; non vero, Accipite & comedite corpus, quod tradetur pro vobis. Quo loco notate mihi pulchram nouitiam huius Ecclesie politiam. In veteri Ecclesia Presbyter, signo Crucis facto, his verbis ad omnes & singulos utebatur: Corpus Domini nostri Iesu Christi custodiat animam tuam in vitam æternam, Amen. nec vnquam verba mutabat; Contra Minister ad obtinendam Spiritus sui abundantiam, diuersam verborum formulam in distribuendo pane non raro vsurpat: vnde fit, ut fratres communicantes in locum suum reuersi, interrogent alij alios, quem admodum est a pluribus obseruatum, Tibi quidnam dixit? Rursus Catholici dicunt, Domine non sum Dignus, &c. quæ precatio ad imitationem Centurionis illius in Ecclesia primitiua vsitata fuit, Origene eius in hac actioe mentionem faciente. At Calvinista ne verbum quidem loquens, accepto pane & vino suo, quodam suam abiens mandit. Ij, quibus panem Minister porrigit, manuum honoris gratia osculantur: aut si honoratior sit, qui panem accepturus est, ipse Minister panem osculatur, aut saltem ori propius admonet, eo ritu, quo in ciuilitatibus mundanis dantes aliquid alteri vit solemus. At in Ecclesia Dei qui maximus est, patrem locum cum ceteris obtinet. Ipse Papa è manibus pauperis reuerentia ab ipso non afficitur, sed in genua procumbens, Presbyterum se maiorem tuæ agnoscit: quum contra in Noua Ecclesia hominibus honorem exhibeant, nõ Deo. Diaconus vicissim Ministro potum præbet, & post eum ipse bibit. Deinde ei, qui proximus se offert, tantundem Minister porrigit: & is porro locum facit sequenti, atque ita deinceps ordinem quodam & serie alij in aliorum loca subeunt, perinde ut histriones solent Comœdiam acturi. Idem faciunt Iudæi, quum erecti & festinantes vescuntur Agno Paschali cum azymis & lactucis amaris. Profanæ & omni deuotione carentis animæ certissimum iudicium est, si Calvinistæ, extrema irreuerentia. Maledictus, inquit Ieremias, qui opus Dei negligenter facit. Ab Altera mensæ parte Diaconus vitrum communicantibus porrigit, inquitens iuxta Caluini doctrinam: *Poculum Benedictionis, quod benedicimus, est Communio**

nio Sanguinis Christi. Quæ verba ex Epistola ad Corinthios desumpta sunt. Nonnunquam ait, Recordare, quod Sanguis Christi pro te effusus est. Quibusdam in locis Magistratus temporales priores accedunt, & hos sequuntur Spirituales, hoc est, ij qui sunt de Consistorio. Tanta scilicet horum est ignorantia, ut instar Esau, pro edulio lentium primogenituram suam, id est, prærogatiuam vendiderint. Stantes panem lumunt, aut potius eunt, & suam quisque portionem mandentes. Genebrardus euenisse aliquando scribit, ut anus edentula, cui crusta forte obtigerat, per negligentiam relicta (solent enim alioqui demere crustam) portionem suam, quam mandere non posset, in suam recondere fuerit coacta, alia vero exclamans dixerit: O quam durus est iste, Calvinistarum Deus: tractabilis Catholicorum. Apud Geneveses Oblatis, ut vocant, à pastore petitis Cœnam celebrari solitam, auctor est Caietus. Residuum si quid est de hoc pane, id pauperibus datur, nec quidquam referuatur, propterea quod in Noua hac Ecclesia Cœna celebrari nequeat nisi in eo loco ubi sit Cœtus congregatio & eo tempore, quo vnuersus populus eam sumit: Vnde efficitur, ut miser alicui Paralytico, lecto affixo, solum vitæ tempus reliquum ad mortem vsque degeadum sit sine participatione Cœnæ Dominicæ, non minus quam captiuo, ut & ijs qui diè, huic panis distributioni destinatum obire aliqua alia ratione impediuntur. Aliter facere, Papisticam superstitionem censent: quo nomine Lutheranos reprehendit Calvinus, & cum eo Musculus, Bullingerus, alij. Quos Chemnitzius Lutheranus interrogat, quo pacto ab omni humanitate simulque à doctrina D. Cypriani tam alienam Religionem habeant, ut effissimum Corporis Christi medicamentum negent agrotis? Augustini aliam mentem fuisse, qui exhortatur agrotos, ut salutare hoc viaticum mature petant. Et deinde ad Calvinum conuerso sermone quaerit, videantne à D. Dionysio iam olim indicatum fuisse, maximo bono per eum agrotos frustrari qui communiōe eos priuati Eucharistia. Quamquam ipse Calvinus in Epistolis suis censere se profiteatur, non esse denegandam Cœnam agrotis, & cur ita sentiat, multis grauibque rationibus induci se affirmet. Et nihilo tamen magis id sit. In quibus autem mætorum angustijs necesse est versari eos quibus aliquid reliquum est conscientia, si nihil sit aliud quod eos soleatur, præter Ministri hanc affirmationem, quod sola fides sit curus, quo ceti. Noni quidam Helia in cœ-

lum sine rapiendis! Parum profecto idonea cautio, quæ tam parum idoneos det fideiuflores! Sed ad Ministrum, panem, ut dixi, pro concione distribuentem reuertamur. Is non raro bis eod. in die Cœnam administrat: & tunc matutinum tenet per famulos & ancillis tribuit, ipse non minus quam ceteri portionem suam sumens: deinde octauam horam, aut nonam, patribus familias & matronis impertitur. Quinetiam si duarum Ecclesiarum ministerio sit adstrictus, mane in vna Cœnam populo distribuet, deinde curata cure, ad reliquas oues suas proficiscetur, qui ipsi quoque prius bene pasti ad mensam Domini accedunt, hilariter Cœnam suam sumturi, non negligente Ministro etiam de hac participare, quæ sit ipsius, semper prius delibare, & primum omnium communicare. Quem ab usum quum aliquando palandum proponeret cuidam Patri Consistoriali, ostendens illi pietatē magnæ multitudinis hominum Catholicorum in Strand: alieni oppido: qui quum non potuissent Antistiti suo, optimo & religiosissimo Cardinali de Sordis, visitanti & confirmanti populum suū, conficere tempore matutino, ab eoque Eucharistiam accipere, ieiuni ad Vesperas vsque perseuerabant, percepturi Corpus Creatoris sui: quumq; oculis ipsius subiectem bonos istos homines, qui è longinquis locis illuc confluerant, flexisque genibus tantisper in templo exspectabant. Quorsū, inquit, omnia ista? Quæ si Deus voluisset, nonne præcipisset? Cui ego, Ecclesia, inquam sua, suprema filiorum suorum Magistra & ductrici, statuenti super his rebus potestatem permisit, quem admodum Augustinus docet, affirmans placuisse Spiritui sancto ut in honorem tanti Sacramenti Corpus Domini nostri in os hominis Christiani prius quam alius cibus intraret.

V Sed quoniam primæuam Ecclesiæ puritatem non minus falso quam frequenter nobis opponunt: quid est cur nō discant ex S. Clemente, hanc fuisse primitiua Ecclesiæ consuetudinem, ut reliquias consecrati panis collectas, cum reuerentiâ Corpori Iesu Christi debita conseruarent, in usum ægrotorum, peregrinorum, & eorum, qui frequentius communiare erant soliti? Concilium præcipit, ut paratam Eucharistiam habeant Presbyteri, ut si quis sit æger, confestim eam percipiat, nec morietur absque communiōe. Conseruabant autem eam, quem admodum hodie quoque facimus, in vase, quod Græci appellabant κιβύριον, vnde nostrum Ciborium nomen sumit, ut videre est centum in locis: Putechia profecto & plena Religionis

antiquitas, ex Sancto Irenæo, Tertulliano, Cypriano & Divo Ambrosio petita, ad quam vobis, miserissimi Reformatores, non vero ad novitates Lacus Genevensis, recurrendum esset. Quæsit a aliquando ex me Reformatus quidam, ubi maneret Corpus Christi si species in hierosolymis tractu temporis corrumpentur. Berengario idem quærenti pius quidam Pater in hunc modum respondit. Panis inquit, diuinus hominibus corruptis videtur corruptibilis: ac Catholicis numquam corrumpitur celestis ille panis, Eucharistia ista, Manna istud. Non enim putrescit: quin hoc pane vivimus & à corruptione vindicamur, carnem immaculati istius agni immunem à passione manducantes. Vigilat Ecclesia, ne eiusmodi eveniat incommodum, ne, inquam, Hostia putrescat: potest enim sacerdos sacrificans in Altari, una vice omnes consecratas Hostias sumere, & in earum locum novas substituere. Quod si amenable tale aliquid contingeret, ut prorsus essent corrupta species, desinit esse in ijs Christi Corpus, non secus ac anima, corpore dissoluto. Immo si bestia sacram devoraret Hostiam, esset in ea Corpus Christi, quomodo est in Athei alicuius & inimici Dei ventriculo. Solas species ledit bestia illa, id est, minimam Sacramenti partem, ac Corpus Salvatoris ne utiquam, ut quod pollui corrumpere non possit: est enim gloriosum, incorruptibile & passionis expertus, nec magis dentibus arrodi potest, quam gladio, quo corpus peroditur, anima ladi. Iniuria nihilominus, qua species afficiuntur, ad Deum spectat, quoniam Corpus Jese Christi, cum speciebus unicum constituit Mysterium, & unicum Sacramentum. Præclara hæc Antiquitatis consuetudo, qua reponebatur Eucharistia in usum absentium & ægrotorum utque in Processionibus circumgestaretur, compluribus in locis legitur apud Tertullianum, Sanctum Cyprianum, Sanctum Basilium, Sanctum Augustinum, & apud primorum Regum Franciæ historicum Gregorium Turonensem. Hinc est quod Concilium Nicænum Primum præcepit, ut in quaque Ecclesia sit æditus, qui loci illius in quo Eucharistia conservatur, curam gerat: nam quum persecutionis tempore non raro eveniret, ut ab Ethnicorum satellibus subdito involutam unâ secum domum asportabant, ut si opus esset, sumerent eam in puncto martyrij.

VI. Jam etsi ipsi fateantur, neminem posse administrare Sacramentum, nisi cui publice docendi munus incumbat: nihilominus tamen contra hanc doctrinam usus obtinet apud ipsos, ut Poculum Superintendententium aliquis, quemadmodum

iam dixi, distribuatur, quin ipse oculatus testis sum, Ministrum illi, qui poculum, seu vitrum manu tenebat, postquam bibisset, dixisse, da hoc fratri tuo, & eum porro proximo porrexisset, & sic deinceps ad ultimum usque, quemadmodum fit in Germania: aut quomodo Judæi Agnum suum Paschalem comedunt. Insignis profecto & crassus error! Genevenses Constitutiones statuunt, ne quis Calicem porrigat præter eos, qui sunt ad hoc constituti, sive Diaconos & Ministros. Et tamen in Catechismo ipsorum scriptum est, solos eos, qui docendi munus gerunt, posse administrare Sacramentum. Ut necesse sit illis fateri hic esse contradictionem, aut certe, se non celebrare, vel non velle celebrare Cœnam nisi sub specie solius panis. Sunt apud me scripta cuiusdam, qui Ministerio renunciavit, quavis misera muliercula adhuc eum retineat, quo minus plenariam Apostasi suæ veniam obtinere possit. Is hunc abulum à se animadversum ait. & Ministris sæpe, quum adhuc ipse Ministerio fungeretur, indicatum, eamque ipsam quæstionem vehementer disceptatam fuisse Anno M. DXXXV. in Synodo Bergeracensi, sed maiorem Ministrorum partem censuisse, non esse movendum hunc lapidem, ac occasio dateretur populo cogitandi, quod in ea re erratum esset: itaque conclusum fuisse, ut in sua quisque Ecclesia id quod optimum videretur, in hac re, tamquam indifferenti, faceret. O brutalem conscientiam! libertatem, suæ lege, sine norma, sine freno, sine politione, positâ in arbitrio cuiusque, ut suo more & pro libitu & credat & vivat! Sane in primitiva Ecclesia, quidquid etiam dicatis, nunquam invenietis receptum fuisse, ut præsentem Presbytero Diaconus hoc munus in se susciperet.

VII. Panem adhibent vulgarem, ut & Græci, quamvis isti hanc rem adiphoram existiment, ut ex Concilio Florentino liquet, ubi Papam Eugenium sic Græci alloquuntur: Nihil interest, inquit, utrum azymus sit panis, an fermentatus, dummodo sit ex frumento confectus. At Calvinistæ communi pane haud aliam ob causam uti videntur, quam quia in Ecclesia receptum est, ut Corpus Domini nostri, quod veteri fermento peccati nunquam infectum fuit, consecraretur in pane azymo & cui fermentum non est admixtum: fermento enim hypocrisis, malitia & arrogantia in Scriptura significatur. Et quidē ad imitationem Salvatoris id facimus, qui Sacramentum hoc primo azymorum die instituit, hoc est, eo tempore, quo non licebat

Judæis ex verbi diuini præscripto, fermentatum panem domi suæ habere. Neque enim cogitandum est, Dominum hanc legem infringere, & Agnum Paschalem cum pane fermentato comedere voluisse. Neque solum communis est panis, quem Calvinistæ viurpant sed nec mysterij illius, ad quod representandum institutus est, vllam similitudinem habet. Catholicorum vero panis, ex antiqua Ecclesiæ traditione, cuius, præter Epiphanium, etiam Gregorius meminit, minutis Hostijs constat, usque rotundis, propterea quod ea figura sit perfecta & in orb. suo totum mundum representet. Præterea ad Calvinisticum panem nulla adhibentur verba Sacramentalia, sed precatio duntaxat aut mysterij Cœnæ declaratio: at apud Catholicos, sicut loquitur D. Ambrosius, panis sit corpus Christi vi verborum Iesu Christi, dicitur. *Hoc est Corpus meum, Hic est sanguis meus.* Nam quemadmodum non est satis, de Baptismi institutione concionem habere, sed adhibenda sunt verba Sacramentalia quibus Baptismus perficitur: ita nec de Cœna concionari sufficit, sed pronuciare oportet verba Eucharistiam efficiencia, quibus vsus est Dominus Panem istum inquit D. Cyprianus, quem Dominus discipulis porrigebat, omnipotentia verbi carnem fieri, edi, ac non consumi, eo quod Christus etsi occisus fuerit, sit resuscitatus. Eundem edi per particulas, nihilominus integrum manere & perfectum: integrum in cælo, & integrum in te.

VIII. Sumo in hunc modum inter eundem pane & vino ad suum quisque locum. si vult, reueritur, & argenti non nihil in peluim conijcit, aut, vt postea est: introductum in ima parte mensæ deponit, ad distribuendum pauperibus. Quod si Minister numerosam prolem habet (vt est id genus hominum in propagando genere humano plerumque felix) tunc & ipse partem ex Elemosyna illa capit: neque enim potest melius charitas locari. In genua procumbere in hac actione nemo audet, & ne quidem deuoti animi aut religionis gestum speciemve aliquam præ se ferre. Vnde quum aliquando Dominus de la Force, ex familia Caumontiorum, pater eius qui nunc in Beneuaria gubernationi præest, sumta Cœna, in angulo horrei in genua procidisset, orans, tamquam crasso admisso errore, iussus est surgere. Versabatur illi in memoria vetus illa pietas, quam in Ecclesia, paulo ante à se relicta, viderat: sed non effugit reprehensionem. Minister enim, postquam reuersam cum

in locum suum, prouolutum in genua, ex seniore cognouit, alta voce inelamans, Surge, Domine; surge, inquit, scandalum præbes cœui. Et ille miser paruit, miratus tamen, prohiberi se Deum inuocare. Num vero ò erroneos miserissimi, Catholicorum in percipienda sacra Eucharistia, talis est pietas, qui ieiunant, perseverant in oratione, in genua procidunt? Spernit namque Deum irreuerenter quisquis adorat. Lachrymis vultum rigant, pectus tundunt, & millo pietatis exercitijs rebellem carnem domant. Sic primi Christiani, vt Cyprianus in expositione Orationis Dominicæ affirmat, pectus pereuriebant, peccata in eo latentia derestantes. Pectus enim cor & affectum significat; & quum is sit fons peccati, patet est, vt ad elevationem Dei sui, honorariam hanc pœnam luat. Quod si quis apud vos id faceretis aut stultus, aut vt loquar cum Calvinistis, hypocrita haberetur. Calvinus fatetur, (a) de externis istis exercitijs, quæ in domanda carne occupantur, multa in veterum scriptis passim occurrere: Sed veniam præfatur, id, quod sentiat, dicendi, nimium eos ait minutis hisce rebus inhæsisse: Omnes, inquit, videri aut hæc in parte lapsos esse, aut nimis asperè ac dure loquutos Catholicos non manum extendunt, sed ore recipiunt, non panem, sed sub accidentibus panis, sanctum Corpus Creatoris. O miraculum, ò bonitatem Dei, inquit D. Chrysostomus, qui in supernis assidet cum Patre, in momento manibus hominum contractatur & datur volentibus eum recipere! Ad solum magni & supernaturalis huius mysterij nomen diaboli fremunt, Angelis tremunt, sapientes intellectus, & vox destituit eloquentes. Os illud aureum, decus Græciæ, ipsos Angelos in ipso momento consecrationis Altari assistere & ad adorandum Deum facies suas inclinare, multis admirandis visionibus confirmat. Solus Calvinista elato capite sine reuerentia incedit, nec corpus prosternit, nec se humiliat, nulla cernitur in ipso corporis inclinatio, nulla submissio coram Domino suo, in cuius tamen fidem & obsequium non solum anima deuotere se debet, sed etiam corpus, lingua, os, oculi, manus, genua, & omnia denique membra vnanimiter consensum suum testari in agnoscendo Creatore, Redemptore & Seruatore suo, tanquam eo, qui mirabiliter in ipsis operatur omnia illa dona & benedictiones, quibus in hoc mundo perfruuntur, & in altero, & quidem perfectius multo, per-

frui desiderant. In ingenti ista & vasta mole rotius huius Vniuersi, nulla pars est, nec maxima nec minima, quæ Maiestatem diuinam non aliqua ratione adoret, quæ bonitatis illius testimonium aliquod illustre nõ reddat, & quæ laudibus eius Hymnum aliquem suo quodam modo non decantet. Omnia excelsæ huius manus opera eam agnoscunt nec quisquam fuit tam infidelis Paganus qui non per ea potuisset ad opificis cognitionem adduci. Hæc sunt diplomata, hi veteres tituli, hæc documenta, quæ nulla fraus, nulla vis, nulla tyrannis abolere aut infirmare valet: quæ nos conuincunt, quantum illi debeamus. hæc clamant, omnia ab ipso esse, quæ possidemus, ipsius bonorum nos esse usufructuarios, ipsius manere proprietatem quamuis utilitas ad tempus nostra videatur. Et tamen tu solus õ prauæ fidei Calvinista (nec enim alio te possum appellare nomine) quoniam verbis Christi tui fidem adhibere non vis, immotus permanebis, nec vlllo signo Deum tuum adorabis, in illo præsertim actu Religionis tuæ maxime soleanni, vbi saltem Fide illum recipis. Sed erro, forte. Nam cui honorem exhibeat in sacris suis Calvinista? Num Deo? at is præsens non adest: Cælo affixus est, ibi sumitur, illuc scalis fidei ascendunt. Nihil est apud illos sanctum, omnia profana: Panis, panis est, prætereaque nihil. Ille certe panis non est, quem D. Cyprianus non effigie, sed natura mutatum, & omnipotentia Dei factum carnem dicit. Et nihilo tamen minus in Orthodoxo suo (quamquam dicitis causa) protestantur, Ecclesiam suam semper docuisse, quod oporteat Sacramenta, hoc est, Corpus & Sanguis Christi sacra symbola, reuereri, honorare & adorare, non tamen eiusmodi honore, reuerentia & adoratione, quæ soli Deo debeantur, sed tali cultu, qualis continetur rebus religiosis & sacris, & qualis Regibus, Principibus & Magistratibus exhiberi solet. Hoc igitur quum dicat Orthodoxus vester, quid est, cur nostras salutationes, reuerentias & corporis prostrationes, idolatriam appelletis? Cur inquit Beza? Ex Augustino apparet, (qui temporis fideles adorauisse Christum in mysteriis Cœnæ, at nos fatius esse censemus ab humilmodis externa adoratione abstinere.

IX. Hoc habent commune omnes, quæ vnquam exstiterunt, sectæ, vt sint inter se diuisæ, & frequenter inuicem discrepent, quemadmodum de Nouatianis scribit D. Ambrosius, & de Pelagianis S. Augustinus. Idem videre est in nostri temporis Lutheranis & Calvinistis. Illi, Catholicos imitari,

flexigenibus Sacramentum recipiunt, immo etiam consentitur Sacerdotibus suis & Ministris: Realem quoque Corporis præsentiam non minus agnoscunt Pastores, ait in visitatione Saxonica Lutherus, docent populum, quantum sit peccatũ, sanctissimum hoc Sacramentum, quo sacrum Christi Corpus sacerdos distribuit, non honorare. Cum omni honore adorandum est venerabile hoc Mysterium. Idem discipuli eius scripserunt, Westphalus, Heshusius, Chemnitius, qui Calvinistas, tamquam Arrianos & Nestorianos, detestantur, & Cœnam eorum Deambulatoriam per ludibrium appellant. Nam erecto corpore, & velur deambulantes ad eam accedunt, ideoque Paripareticam libenter eam nuncupauerim. Verum omnimodum quum non modo animarum, sed corporum quoque creator sit Deus, idcirco obstricti sumus, vt Patrum non nemo loquutus est, humiliare & spiritus & corpora, quotiescumque ad implorandum auxilium, aut ad participanda mysteria eius coram ipso comparemus: Nam vt ad Deum ascendamus, descensu opus est; & vt tangamus Cælum, terram pulsare oportet. Et certe vt attollaris ad Deum, primus gradus est, te ipsum humiliare. Et quamuis in ijs actionibus, quæ sunt in domo Dei peragenda, præcipue partes sint animæ, est tamen etiam corporis compositio in iisdem non parum necessaria. Nam huius externa reuerentia excitat illius internam. Nimum certe coram Deo sese humiliare nemo gloriari potest, præsertim in magno hõmysteriorum mysterio, vbi id agitur, vt vnum cum ipso siamus. Et ea est alioquin naturæ nostræ infirmitas, vt hæc in te semper aliquis in nobis inueniatur defectus, dum nos cupimus acceptos efficere illi, qui veræ humilitatis viam nobis prævit, quum omnis nostra etiam maxime submissa humiliatio, non nihil tamen habeat adhuc mundanæ gloriolæ. Qua de re elegantissimam similitudinem nobis reliquit Episcopus Arelatensis (b) qui vixit ante annos mille. *Quemadmodum, inquit, si quis de frontis alicuius limpidissimi, in medio herbarum florumque scaturientis, crystallina aqua cupit bibere, eum oportet inclinare sese, & ad hauriendam aquam demittere ita qui ad te venit, õ vine & clarissime fons gratia, Seruator meus, nisi incuruet se & cum humilitate submittat, impossibile est vt vel labia sua madefaciat. Merito igitur deridentur a Lutheranis Calvinistæ: neque enim par est hoc modo coram Deo comparere.*

b Casarius homilia 30.

tere. Quin potius adeunt scholam S. Dionysij, Augustini, Chrysostomi, Ambrosij, aliorumque sapientissimorum Ecclesie Christiane antesignanorum? Sed Calvinista vicissim illos appellant Luthero-Papistas, habentque risui Belgicos, Hollandicos & Scoticos Calvinistas, qui discumbentes, velut præsuri, Cœnam sumunt: vade etiam comestatoriam eam appellant. Et hi quidem docent, oportere ad exemplum Domini eodem modo, quo ipse, sedere. Verum ad conformandum sese ad hoc exemplar per omnia, oportet & numerum ternum denuo observare: quum ipsi promiscue tot discumbant, quot mensa capit; quin & oporteret eos ad imitationem Salvatoris, super lectis accumbere, & cubitu inniti: nam ad hunc modum ipse cum Apostolis suis in solenni hoc conuiuio discubuit, exitaque eius consuetudinis mentio in Scriptura tam veteris quam Noui Testamenti, eademque in sacris Tabulis optimi Patris Richemont eleganter depicta conspicitur. Schlusfeldburgius Lutheranus, de Belgarum Cœna loquens, horrore affici se dicit, quoties videat eos, non secus ac ebriosos & rusticos in caupona sedentes, tantum bibere. Ministrum, in medio confidentem, sumto poculo, primum bibere bonum haustum, & plus quam in Ecclesia deceat, deinde potrigentem vitrum, dicere, *Accipite, & bibite, recordantes sanguinem Christi pro vobis effusum esse*. Eundem distribuentem panem, his verbis vti, *Accipite & comedite, recordamini & credite Corpus Christi crucifixum esse pro vobis*. Sed ad Gallos nostros redeamus. Hi postquam sumperunt suam portionem panis, & poculum suum biberunt, locum faciunt ceteris. Apud Anglos autem ij, qui communicaturi sunt, non ad mensam accedunt, sed in ordinem redacti, suo quisque loco se continent, flexis genibus, ad quos deinde Parochus siue Episcopus, veste sua sacra, post habitam admonitionem, indutus, panem circumfert. Eum duo Diaconi sequuntur, parenam, in qua est panis, gestantes, & præterea duo famuli, vna manu cantharum vino repletum, altera vitrum quisque tenentes. Et hoc modo instructi, ordine alius post alium Cœnam Domini administrant. Scoti, horum vicini, mensæ assident, vt Belgæ & Batavi. In medio Rex, si adest sedet, cui vtriusque assident Aulæ suæ proceres. Minister, non vt in Anglia, sacra veste indutus est. Qua de re specialius aliquid attingam in tractatu de Schismate Anglicano, Scotiae, aliarumque regionum vicinatum. Et hi sunt hæreticorum

hac in re varij ritus, quum contra omnes Catholici flexis genibus Sacramentum sumant. Quorum vni formitas quasi Lydius quidam lapis est, infallibile testimonium perhibens veritati & assillegitiæ diuinæ, & eo ipso, adorandum esse hoc sacramentum, ostendens Corpus enim, ut inquit Athanasius, propterea adorari debet, quia per vniorem personalem factum est Corpus Filij Dei increati, Corpus annunciatum per Angelos, formatum à Spiritu sancto, vestimentum factum Theanthropi. Accede, inquit, vetus ille Hierosolymitanus Patriarcha, inclinatus & prostratus, venerabundus & adorabundus.

X. Et hæc quidem est Cœna Calvinistica, ab ipsis prohibitu procusa ad nullam antiquitatis exemplar composita ad nullus quæ sub Cælo sit, Christianæ Ecclesie similitudinem conformata, à nullo Concilio approbata, nulla tanto mysteria digna solemnitate conspicua, nulla sanctitatis nota insignis, nec quidquam habens, quod sapiat Religionem, quodve animi deuotionem vel tantillum excitet, omni denique sanctificatione & benedictione, tamquam re, vt ipsi loquuntur, ludrica, destituta. Et hæc causa est, ob quam in Biblijs Geneuæ excusis, infidi isti interpretes, ad tollendam benedictionem Eucharistie, Græcam vocem, *εὐλογίας*, ita reddiderunt, vt pro benedictione gratiarum actionem substituerint, quemadmodum etiã Apostolus τὸ ποτήριον τῆς εὐλογίας nominat, ipsi ex Calice benedictionis. Calicem gratiarum actionis non ita fabricauerunt. Lutherani autem conscientie plus habuerunt, vt qui hæc ipsa benedictione Sacramentarios flagellent. Dominus noster, supremus ille Sacerdos, vtrumque fecit, & benedicens panem & Calicem, & gratias agens: quæ duæ actiones vt videntur in hoc mysterio inseparabiles, ac ambæ Sacramentales, differunt tamen inter sese. Neque enim ordinaria fuit hæc gratiarum actio, sed solennis & inuocatiua omnipotentie Dei, ad implendum hoc miraculum, & benedictio ad procreandam nouam qualitatem vim & perfectionem in re benedicta, pane, videlicet, & vino. In hæc enim elementa benedictio dirigebatur, vt D. Pauli verba ostendunt. *Calix benedictionis, inquit, cui benedicimus nonne Communio Sanguinis Christi est? Quomodo omnes Patres hunc locum acceperunt, eoque vsi sunt, id quod ridet soli Calvinista, nec quam sit ipsorum actio ridicula, videre possunt. Fui aliquando in ciuitate Aginensi, quum Nobilis quidam sumto pane ad comestatoriam*

messandum, eoque in duas partes secto, dimidiam daret virgini cuidam, inquit, Celebremus vna Coenam. Ea reuerentiam, quam in max. me solenni Religionis suæ actu adhibent: nunc reliquias, Ceremonias, & quidem proxime matrimonia illorum videamus.

DE CONFUSIONE MATRIMONIORUM APUD CALUINISTAS,

CAPUT XIII.

ARGUMENTUM.

- I. De matrimonii Caluinistarum, & eorum confusione.
- II. Iidem ob commissum adulterium alteri nubendi suis faciunt potestatem.
- III. Quibus ex causis maritici uxores repudiare licet.
- IV. Quibus ex causis uxori etiam vivente marito alii licet nubere.
- V. Complurimula eiusmodi repudiorum historiae.
- VI. Vera historia qua Genoua contigit.

I. **E**tiam si in Sacramentariorum numero non habeat Calvinistica hæresis Matrimonium, tudeatque eonominæ Tertullianum & S. Augustinum, qui vna cum reliquis veteribus Christianis, hoc nominæ frequenter illud insigniunt: nobis tamen de eo dicendum est aliquid. In Francia desponsati in concione se sistunt: ibi eos Minister, nulla intercedente ceremonia, precatione aut benedictione, matrimonio copulat. Mos diu obtinuit, vt matrimonium non nisi in exordio concionis, & ante preces, celebraretur: ne scilicet, Sacramentale aliquid illi inesse, per errorem existimaretur. Sed quum id non nisi in conspectu populi fieri posset, ex quo fiebat, vt multi interea ligarentur magicis artibus, crescente vna cum hæresi hoc genere incantationis. (id quod vnum est ex signis Antichristi Regnum præcedentibus) introductum est pluribus in locis, vt ad finem vsque concionis hic actus suspenderetur, & dimisso demum populo celebraretur. Graduum, consanguinitatis, nisi inter fratrem sororemque, rationem non habent: nam qui sunt his remotiores, sine discrimine iunguntur, vt fratrum sororumque inter se liberi, & aunculi cum neptibus, Caeterus vi-

diffe se ait Synodos dissidentes inter se incautos nuptiis, quas approbauerint, decretoque suo earum celebrationem promouerint, alia rursus condemnauerint. Quin & alio crasso admodum errore idem laborare eos scribit, dum, videlicet, iis in locis, vbi libertas illi indulgetur, vni marito duas uxores copulent, & vnam uxorem duobus viris nuptum dent, dicitque ad id obtinendum nihil aliud requiri præter hanc vnam rationem, aut allegationem verius, quod nimirum prior coniunx Religionem sequi, & Geneuam aut aliud vna migrare detrectet, si, videlicet, vel vir vel mulier istius Religionis professionem susceperit: nam inter maritum & uxorem hac in re nullum discrimen ab ipsis statui, sed pari iure virumque censeri. Hæc Caietus Maribus anno vicelesimo, & filiabus decimo octauo licet absque parentum consensu nuptias contrahere. Et si intra sex hebdomadas à celebratis sponsalibus non incedant coniugium, cogi ad hoc à Consistorio possunt, iuxta Geneuenses constitutiones.

II. Fornicationis causa ita dissoluitur apud ipsos coniugium, vt vtrique parti liceat ad secundas nuptias transire, contra expressum Dei verbum, & veteres Ecclesiæ constitutiones, quam plurimis iustissimis rationibus subnixas, quum mulier, quamuis adultera, nihilominus deuincta maneat viro. Diserte enim scriptum est, quod quicumque duxerit dimissam, committit adulterium: vnde sequitur, matrimonium adhuc durare. Et præterea hæc vox, dimissa, separationem lecti significat, non vinculi coniugalis: Nam quod Deus coniunxit, homo separare non potest. Itaque si mulier adulterij virum conuiccescit, potest, iuxta Leges Geneuensium, diuortium petere, & alteri nubere, & vir item aliam uxorem ducere. Tanti est ipsis matrimonium, habeturque pro contractu civili, à quo licent iterum discedere. Et interim clamat ex superiore loco vxoratus Minister, nos illos esse quos Apostolus voluerit indigare quum Nicolaitas Hæreticos, & alios matrimonium detestantes, notat. Verum non damnant Ecclesia matrimonium, tanquam rem illicitam, sed cum Apostolo Paulo docet, virginatatem castitatemque magis esse honorabilem. Notanda est præterea etiam hac in re illorum confusio. Monachorum ad Ecclesiam Catholicam, illorum Religione relicta, redeuntium coniugia, dissolui posse existimant auctoritate Magistratus, contra expressum Dei verbum. Nam si matrimonium illud est, non potest nisi morte dissolui: Itaque hoc ipso tacite consentitur, matrimonium id non esse.

esse, vt Caietus obseruauit. Vnde dimissa Monialis, si quis sit qui eam ducat potest secundas nuptias amplecti.

III. Si mulier nupta vterum ferat ex alio quam cui nupta est, potest is ea relicta aliam ducere. Anno M D LXXXI. in Synodo Neracensi, quidam indignatus ob ignominiam Ministerio illatam, Corrasium Miniltrum Castelmoranensem cogere voluit, vt vxorem suā, quæ præmaturo partu, quinto videlicet mense post nuptias filiam edidisset, quam ipsa ex Noratio quodā Clericacensi, iam mortuo conceptam fuisse in facie Ecclesiæ cōfessa fuerat, dimitteret: qui quum nollet ea vti seueritate, conscientia prohibitus, dixit, *peccatum hoc ante admissum fuisse, quam sibi vxor vllatenus deuincta esset, seque culpam omnem, si qua in ipsa resideret, condonare.* Sed non ita multo post paruit fraus: falso enim Noratio isti mortuo impacta fuerat culpa, quæ reuera erat ipsius Ministri, vt qui cum puella illa clam stupri consuetudinem antea habuisset.

IV. Inter Constitutiones Caluini etiam hic articulus inuenitur, diuortijs ianuam aperiens, & matrimonium in lupanar transformans. *Si maritus, inquit, nequam, ab vxore discedat, annum integrum mulier expectet: eo exacto, si comperiat opus esse, vt denud nubat, licebit ei, prauis proclamationibus, id facere. Quod si, occupato iam loco, vir eius reuersus fuerit, multabitur, prout videbitur a iudicibus cōsentansum.* Sed formam inquisitionis, qua de calore aut frigore istius foeminae relictae cognoscitur, operæ precium est videre. *Inssam comparere coram Consistorio, Minister, libit a prius admonitione, et quid de viro sud inaudiuerit, interrogat: qua iureiurando affirmante, se annū iam totum, vbi sit, ignorare, vtrum donum continentia habeat, Minister quatit. Si respondeat, carnem infirmam esse, id dictum sapientibus illis sat est, nec mora, in potestatem alterius viri veniendi libertatem habet: Praestat nubere quam vri.* Annon dissolutus aliquis homo commodissimam iam rationem habet, suppeditatam per leges Geneuensium, è vinculis coniugij sese expediendi, vagæ libidini indulgendi, & de lecto in lectum transiliendi? Nonne hoc est vjam sternere mulieri libidinosa, qua sub prætextu procurati huius diuortij, ad secunda vota transeat, aut etiam in leonum disciplinam se dedat? Iam vni foeminae duo aut tres erunt viri, & vni viro duæ aut tres vxores, omnes superstites: vt Geneuz factum est, vbi intra sex menses tertiam vxorem quidā duxit, quū duas priores, Caluino inter alios

iudice, vt Lindanus affirmat, adulterij conuicisset.

V. Dicitur vix potest, quam infames commixtiones ex hisce Geneuensium legibus extiterint. Notæ sunt historiae & exempla plurimorum vtriusque sexus hominum, & illustrium quoque personarum, quæ relictis coniugibus suis Geneuam, tanquam in asylum se receperunt, & sub Libertate cōscientiæ, carnis libertatem amplexæ sunt. Nam simul ac eiusmodi mulier muros vrbs Geneuensis attingit, illico libera est. Maritum oportet vel illius Religionem amplecti, vel alibi vxorem querere. Sebastianus Flafchius Mansfeldiensis Minister, in libro de conuersione sua narrat, *Collegam quendam suam vehementer apud se instituisse, vt permutationem inuicem faceret vxorum. Pudet me, inquit, alias enormes actiones literis diuulgare.* Vna hæc historia sufficit.

Quum Sabaudia Duci Pedemontana Regio restitueretur, Nobilem quendam ex Occitania dominum de Clarie ex eo bello, libido incescit visenda Geneuz. Itaque assumtis socijs Nobili quodam Santonico, & alio quodam Aquitanico, Lauallo Domino, adhuc viuente, quoseadem curiositas mouebat, Geneuam contendit. Quo vbi ventum est, Caluinum audiunt concionantem, quamuis essent omnes Catholici. Ibi Dominus de Claire ad gregem feminarum oculos circumferens, vxorem suam inter illas conspicit. Attonitus, cum oculis & animo deliberat, num forte deliraret aut visus ipsum falleret: Sed quo magis aspicit, eo certius vxorem, & cum ea etiam filiam suam, agnoscit. Impatiens moræ, finem tamen concionis expectatum surgente concione, ad vxorem accedit. Quæ virum suum aduenientem conspicata, protinus exclamat, & ad Caluinum exeuntem accurrens, *Domine, inquit, serua me.* Ille subsistens, & Nobilem istum videns, iam manu tenentem filiam, quid negotij sit interrogat: & illa, *vir, inquit, est meus qui me abductū venit.* Iuua me, obsecro. Caluinus videns terribam circumstare vt exitum videret fabulæ, domi se cogiturum hac de re pronunciat: illo interim prohibito, cū vxore sua, nisi venia impetrata, colloqui. Vocatus eo ipso die ad Caluinum, & postridie ad Consistorium, vxorem & filiam reperit. At illi vrgent, vt exemplum eius imitetur, Evangelium amplectatur: Omnia relinquenda esse præ amore Christi. Itaque quum nihil obtinere posset, metuens peiora de Consilio aliorum clam se subduxit, vxore & filia in potestate Caluini relictis. Plura id genus exempla, mihi probe cognita,

non recenseo. Nam si priuatorum hominum actiones persequi & omnium istorum abusu catalogum contexere vellem, tempus me prius quam materia deficeret. His igitur omissis, de cantionibus præcipuo Religionis illorum exercitio, non nihil dicemus.

DE PSALMORUM CANTU, QUO
Caluinista multos initio seduxerunt.

CAPUT XIV.

ARGUMENTUM.

- I. Psalmi Davidici apud omnes populos, qui aliquam Dei habent cognitionem, in pretio habentur.
- II. Psalmorum decantatio à Pontificibus certis quibusdam regulis constituta.
- III. Etiam Turba Psalmos decantant.
- IV. Vt & omnes hæretici, exceptis Anabaptistis.
- V. Populus Psalmorum cantillatione ab hæreticis infectus.
- VI. Primorum Lutheranorum & Calvinistarum consuetudo.
- VII. Mos decantandi Psalmos in Catholica Ecclesia.
- VIII. Psalmi à novis Evangelicis profanati.

I. **O**Mnes populi ac nationes, quæ vllis ceremonijs aut religionis forma Deum coluerunt, sacris illis cantibus ac Psalmis à Spiritu S. regio Prophetæ Davidi dictatis semper vsæ sunt. Hos Iudæi increduli adhuc decantant, eodem modo quo antea in templo Salomonis. In Christiana Ecclesia preces, eæ præsertim quæ Clericis in vsu, Psalmorum verbis concipiuntur. Horas illas Canonicas ab initio Ecclesiæ ab ipsis Apostolis vsurpatas vti est in Actibus in ordinem exactiorem Damascius restituit per S. Hieronymum & S. Ambrosium, vt notat in Chronologia sua Genebrardus. Hoc cantu Latina lingua concepto, Catholicæ Ecclesiæ templa, concinna & suaui harmonia semper personuerunt. Quia etiã ceteris hominibus somno sepultis, bis centena per Christianum orbem, circiter Religiosorum millia, noctis silentium rumpunt, diuinos hos Psalmos decantando. Eosdem Christiani omnes tam ad publicas quam priuatas preces adhibent. Græci, Armenij, Maronitæ, Syri, Iacobitæ, Moscouitæ & alij

populi à Græca dependentes Ecclesia, Græcalingua eosdem decantant, non autem vulgari: ut & Meridionales Christiani, Æthiopes, & Abyssini, magno illi Negus, quem nos Presbyterum Joannem appellamus, subiecti.

II. Hoc idem Plinius secundus in epistolis suis ad Troianum de Christianis perhibet: eos nimirum Deo suo, quem Christum vocent, ante lucem laudes decantare Sanctus Chrysostomus, Nihil inter Christianos frequentius audiri dicit quam Davidis Psalmos. In omnibus Ecclesia precibus, Davidem principium dare, medium & finem. Unde facile erroris conuinci possunt qui ritus huius Psalmos decantandi Cœlestinum Papam auctorem faciunt, qui anno CCCC. Sedem tenuit. Gregorius quidem Papa statuit, ut Clerici soli Psalmos in diuinis officijs decantarent, ad evitandã confusionẽ, qua sæpe accidit, populo unã cum sacerdotibus canente. Hic Pontifex ille fuit cognoimento vere Magnus, etiam Lutheri & Calvini confessione; quem Deus scitavit ad diuina reformanda officia, & pulchrum illum ordinem quem adhuc in Ecclesia videmus, constituendum, qui antea ob continuas Gothorum, Visigothorum, Wandalorum & aliorum hæreticorum, qui venenum suum in Christianam Rempublicam effuderant, invasiones ac turbas totus erat confusus.

III. Musulmanni etiam sive Turcæ, quorum religio multa habet à Christianis & Judæis accepta, in cœtibus suis Psalmos hos Sergij apostolæ, Mahumetis collegæ opera traductos, Arabica lingua decantant: ut & Persæ, Æthiopes, & Arabes. Fateatur enim pseudo propheta ille & impostor maximus XII. Azore Elfurcani sui, Psalterium Davidi cœlitus missum esse. Vocant vero Orationem Meridionalem, cuius usum quotidianum Mahumetes omnibus bonis Musulmannis mandavit. Alij Septentrionales populi qui sub magni Chami imperio vivunt, eosdem Psalmos in magna habent veneratione. Ut paucis complectar, in omnibus terrarum partibus diuinæ laudes Davidis barbitò decantantur. Quemadmodum vero omnes medicamentis saccharis utuntur, non tamen omnes eorum effectus sentiunt: sic multi quidem Davidicorum Psalmorum dulcedinem degustarunt, nec tamen eorundem verum intellectum, & quæ inde proficiscitur salutem perceperunt.

IV. Ad hæreticos quod attinet, nemo umquam tam maliciosus ac perversus fuit qui diuina hæc Cantica rejicere ausus fuerit, præter solas Anabaptistas, qui

qui tamen magis sanctitatis opinionem affectant. In horum enim cœtibus nihil audias nisi vocem Prædicantis sive Exhortantis. Primi Lutherani, post profecturâ misere vulgo Sacram Scripturam, eidem Psalmos decantandos exhibuerunt; sed Deus bone, quantis erroribus ac depravationibus refertos! Ex his quidam Mattheus nomine eodem mentis vel impretatis potius progressus est, ut dixerit non Davidem sed Esopum eorum esse auctorem, sumto argumento ex nomine Asaph, Psalmis quibusdam præscripto. A Saxonibus hoc velut exercitium religionis ac partem aliquam cultus divini Galli mutuati sunt, adeo ut omnis eorum devotio hic inclusa sit, nec ulli apud eos cœtus obcantur, aut preces publicæ aut privaræ concipiuntur, nisi mollis & effeminatus Psalmorum, ut plurimum non intellectorum cantus adhibeatur. Et hoc illud est, quod dici vix potest, quam multas simplices animas inescant, ut quod solum in omni ipsorum cultu, devotionis alicuius videretur habere speciem, quam tam aciem quam aures auditorum divino nomine repleat.

V. Fatendum sane est, novas istas religiones ex nulla alia re non initium modo, sed & tanta incrementa sumsisse, quam ex suavi hoc Psalmorum cœtu. Hac catena illa fuit, qua Lutherus & Calvinus, ut olim Amphion ille Thebanus, saxa ad novam suam condendam Babylonem attraxerunt. Hac tamquam fistula iidem deceptas animas rebus suis involverunt. Ubi enim quis sonum alicuius Psalmi audierat, & verba vel parum intellexerat, statim iam in cœlum raptus sibi videbatur, ibique cum Deo quasi colloqui. Hoc cantu miles excubans & tædiâ noctis fallebat & frigus media hyeme depellebat; hoc opifex in officina, hoc rusticus aratrum sequens, labores suos solabantur: hoc integræ copiæ in acie stantes, selecto ad id convenientis argumenti Psalmo, ad pugnam fortiter capessendam sese mutuo excitabant atque exhortabantur. Mundus, fatuus ille sapiens, ex specie externa omnia iudicans, hanc Dei colendi formam initio valde statim probabat, anguem in herba latentem non animadvertens. His enim velut magicis carminibus incantati miro novitatis studio incendebantur, ac velut torrente quodam in abyssum hæreses abripiebantur. Hac eadem fraude veteres olim hæretici usi sunt. Samosatenus enim suo modo Psalmos in vulgarem linguam vertit. Eisdem Artius qua velle forma traductos, sectatoribus suis ad conciones euntibus, per plateas decantan-

das exhibuit; ut Psalmorum cantus, teste S. Hieronymo, tum nihil aliud fuerit quam porcorum velur grunnitus, & afinorum rugitus. Idem pessimus hæresarcha Artius Confessionis seu Fidei articulos rhythmis & modulis comprehensos, populo ediscendos ac decantandos proposuit, ut hæreses suæ venenum tanto altius in eorum animos demitteret, ut notat S. Athanasius. Quin etiam librum, quo religionis suæ mysteria versibus comprehenderat, Thaleiam inscripsit, id est, Convivialē, Sotadis rideuli apud Ægyptios Poetæ imitatione: unde etiâ à S. Athanasio Sotadicus appellatur, qui cibo unoque distentus blasphemias suas per cantica ista evomebat. Eodem modo duo Apollinares, neque hæreticus, usitatas Ecclesiæ preces, ut Sczomenus scribit (a) in cantus redegerunt, quos commentatores inter pœula, opifices in officinis, feminae ad colum decantabant.

VI. Primi Lutherani ac Calvinistæ sub epularum finem Bibliae Psalterium tamquam menfas secundas seu bellaria inferre solebant. Tum una omnes canere, pueri, senes, Virgines, iuvenes, feminae in primis illam suam exilem ac gratam vocem ita explicare, ut iuvenum animos tamquam telo aliquo sancirent. De quorum plerisque illud dici poterat, quod Lacon ille de lusciniâ dixit. *Nil nisi vox es.* Non minus iucundum erat spectaculum, videre decem aut duodecim naves vectoribus utriusque sexus plenas, qui cantantes ac psallentes ad conciones suas comeabant, & ripam sonitu replebant, non tam ut à Deo quam ab hominibus audirentur, atque ita devotionis aliquam speciem præberent.

VI. Abusum hunc, quo tamen multæ animæ quotidie ab hæreticis capiebantur animadvertens vir magnæ doctrinæ atque auctoritatis, auctor fuit ut Psalmos, summi Pontificis permisso ab erroribus doctorum virorum opera repurgatos, & in novam formam ac melodiam redditis populo ante & post concionem decantandi potestas fieret. Sed consilium hoc à prudentioribus reiectum fuit ac damnatum, dicentibus hoc modo non tantum Sacram Scripturam profanatam, sed novitatibus etiam fenestram apertum iri, ac procul dubio unitatem Ecclesiæ perturbatum iri, in qua vix tantum lingua sit usus. Hunc vero hæreticorum in decantandis Psalmis ardorem cito restinctum iri.

VIII. Imprudenter sane, atque adeo impie à novis illis Evangelistis factum est, qui divinos hos

Xr 3

can-

a Lib. 6. cap. 52.

cāstā turpiter profanarūt, ex ecclesijs in priuato-
rum aedes, ex aedibus in fabricarum officinas, pistri-
nūm arque ergastilum traductos. Neque enim par
est, vt mago illius Prophetæ ac regis, quem SS.
Trinitatis præconem ex antiquis Patribus quidam
appellant, enthusiastam, vt ita dicam, & cœlestes
contemplationes, in profanis passim locis adeoq;
ipsis lauacris prostituantur. Quis enim non in-
dignetur, à veteramento calceos suente diuinū
illud *Miserere*, &c. aut à fabro ferrum versante il-
lud, *De profundis*, &c. sine vlla animi attentione aut
deuotione mugiri magis quam cantari audiens?
Quid quod nonnulli ipsidem turpissime ad amores,
vel iocos ac ludibria abusi sunt, & adhuc abutuntur?
vt vidua illa, quæ Principi alicui placere cupiens,
& quasi complexus suos offerens, Psalmum cxxi.
Domino non est exaltatum cor meum, &c. cantillabat.
Audi hac de re non quidem Theologi, doctissimi
tamen hominis iudicium. Nō sine ratione est, inquit,
quod Catholica Ecclesia promiscuum temerarium & in-
discretum sanctorum illorum & diuinorum Cantorum
ab ipso S. Spiritu Dauidi dictatorum usum prohibuit.
Neque enim Deus miscendus est nostris actionibus, nisi cū
plena honoris & respectus attentione ac reuerentia. Vox
hac nimis diuina est quam vt aures nostras solum demul-
ceat. Ex corde, non ex lingua producenda est: nec per-
mittere oportet vt puer in officina hoc veluti ludo in me-
dio fruolarum & vanissimarum cogitationum sese oble-
ctet. Quanto minus, o Montane, Psittaci cantus tales
docendi sunt, qui in Gallia Psalmum aliquem Maroti-
cum (a) medicantes sepe auditi sunt. Lepida cum pri-
mis est historia quæ de Carnutum Vicedomino,
Caluiniā factionis homine, circumfertur. Is
quum Neraci, quo cum Nauarræ Rege venerat,
forte cum Ministro quodam de Psalmorum cantu
disceptaret, sibi que cum velut primitiæ Ecclesiæ
incognitum, non magnopere placere ostenderet,
quum alteraatiua Clericorum responsiones de-
monstraret, populū silentium potius quam lin-
guam & vocem cantui accommodasse, Minister e-
contra hanc Dei laudandi ac precandi formam, &
receptam in sua Ecclesia consuetudinem laudaret
ille, *Profecto*, inquit, *si vera sunt quæ dicis, Domine*
Minister, lepide facturus sim, si ego Vestra ad aieſtati sup-
plicaturus vt aliquot scutatorum millibus inopiam me-
am subleuet, ad genua vestra accidam, & preces meas
santillans offeram; simul Psalmum accommodatis ad
rem præsentem verbis auspiciatus, omnibus circumstan-
tibus ridendi materiam præbuit, excepto Ministro, qui i-
ratius inde se proripuit. Non pauci certe Caluinum

hoc nomine nec iniuria reprehendunt, quod in
nouella sua Ecclesia cantus eiusmodi cantari, &
tamquam Dei Verbum adorari permiserit. Ista e-
nim Psalmorum versio non minus apud Caluini-
stas habet auctoritatis quam apud nos vulgaris i-
sta Bibliorum: quum tamen ipsi Septuaginta In-
terpretes in sua versione à Spiritu S. ducti, sepe
magis verum quam interpretatum munere functi
videantur; vt & ipse Dauid per præsentia sepe fu-
tura demonstrat.

DE ERRORIBVS ET FALSITA-
tibus à Maroto in Gallica Psalmorum
versione commissis.

CAPVT XV.

Lectori S.

Siquidem ea quæ toto hoc capite, ab Auctore
disputantur, mere ad Gallicam, & quidem
rhythmicam illam Maroti & Beza ver-
sionem spectent, atq; extra eam linguam nullum usum
suis in hoc libro constet caput numerus, titulū ni-
hilominus hoc loco ponere visum est. Interim eius lin-
gua periti (his enim solis caput hoc scriptū est) si quid
in vtriusque, Maroti, inquam, & Beza versione Au-
ctor desideret, scire cupiat, ex ipso fonte facile petent:
Ad parem diligentiam conferendi vulgatos psalmos
cum sacro textu inuitantur in suis linguis alie natio-
nes, vt habeant parata verba ad exprobrationes Aca-
tholicorum.

DE CLEMENTE MAROTO, QUI
primus Psalmos Gallicis rhythmis il-
ligauit, de que eius vita &
morte.

CAPVT XVI.

ARGVMENTVM.

- I. Primi Lutherano-Caluinistæ in Gallia Psalmos non
decantant.
II. Cle-
a à Maroto paraphraste rhythmico psalmorum
segg. capp. explicando.

- II. Clemens Marotus præstantissimus aui sui Poeta.
 III. In Italiam fugit inde reuersus, ex Consilio Francisci Vatabli, Psalmos Davidis in rhythmos redigit.
 IV. Ob litterarum imperitiam, multos errores in regio illo opere vertendo committit.
 V. Theologica Academia Parisiensis Facultas Psalmorum à Maroto versusum publicationem impedire conatur.
 VI. Marotus Geseuam se confers, flagris ibi ob flagitium cesus.

I. Infelices Lutherani, quorum supra quæ Gallicani schismatis explicarem initia mentionem feci, deserta Ecclesia hinc inde errantes, ac velut medio in mari inter breuia & scopulos, Scyllam & Charibdim, amissa sacra illa anchora, cum præstantissimi naufragij metu, fluctuantes, Lutherani inquam, etiam cætus ac conciones, quas Exhortationes vocabant, inter se celebrarent, nullo tam è initio Psalmorum cantu utebantur. Vnus Diaconorum vel Superintendentium aliquis vnum & alterum, prout visum erat, cætui prælegebat: donec tandem A. M. D. XL. aulicus quidam nescio quo cæstro percitus, repente profiliit, & manu operi ad-mota, sanctum hunc librum profanis versibus illigauit. Quis vero ille ac qualis fuerit, operæ præciū videtur, ad posteritatis memoriam atque utilitatem hoc loco paucis narrare.

II. Regnante in Gallia Francisco I. quum omnium litterarum, quarum ille munificentissimus erat patronus, tum vulgaris etiam Poëtices studia, hæcenus valde languida, misitice restitescere cœperunt. Et hæc quidem opera potissimum Clementis cuiusdam Maroti, è Cadurcorum metropoli, quam Doucanam quidam vocant, oriundi, qui admirabili venæ felicitate, & singulari in uentionum Poëticarum artificio, quod Epigrammata eius testantur, sui aui Poetas omnes facile superabat. Erat hic Regi à cubiculis, summaque eius gratia, ut qui studijs illis valde delectaretur, atque ipse etiam in ijs aliquando operam suam poneret, stotabat: ridiculus interim, dicax, ac pæne scurræ. Is rarus Poëtis ac pictoribus omnia licere, respicias ac sanctas versiculis suis traducere cœpit. Quo nomine quum hæreseos suspectum se fecisset, ac ne manus sibi iniicerentur metueret, in Beneatnam ad Margaritham reginam profugit.

III. Animaduertens vero ne hic quidem satis

se tutum esse, Ferrariam in Italiam profectus est, à Ducissa humaniter exceptus, ut & alij quos ignis metus Gallia expulerat. Eius intercessione impetrata à rege venia, Lutetiam redijt, ac cum Francisco Vatablo Hebraicæ linguæ Professore, familiaritatem contraxit, hortante, ut relictis profanis & ridiculis argumentis, venam Poeticam sacris potius rebus impenderet, ac Davidis Psalterium vertendum susceperet. Erat autem Vatablus Catholicæ religionis studiosissimus, nec quidquam minus cogitabat, quam hoc suum Consilium aliquando Catholicæ religioni obfuturum. Ad eò considerare oportet sacra aggredi, nec eis manum admouere in consultis Ecclesiæ præsulibus, maxime Romano Pontifice Christi Vicario quem Sp. S. unctio peculiariter regit.

IV. Sic ergo Marotus Vatablo vsus interprete (erat enim meliorem litterarum, ut & omnium scientiarum imperitus) illotis manibus sacra hæc mysteria tractanda suscepit, ac Davidicum Psalterium ita lancinauit, truncauit ac mutauit, ut de regio illo vate non minus quam de Deiphobo dici possit:

*Deiphobum vidi lacerum crudeliter ora,
 Ora manuque ambas:*

Et vix vllæ regis illius ac diuinæ maiestatis, quæ in Davidico opere (quod S. Augustinus S. Scriptura & omnium scientiarum Compendium appellauit) elucet, vestigia supersint: siue Vatablo non tantam quantam par erat, diligentiam adhibente, siue Maroto, numerorum angustijs incluso, nimis magnam licentiam permittente.

V. Theologica Facultas Parisiensis, cuius Nauarra & Sorbona præcipua sunt Collegia, hoc modo hæreseos fenestram aperiri animaduertens, grauites ea dere apud regem conquesta est, simulque censuram triginta Psalmorum, quos Marotus iam imprimi curauerat, exhibuit, rogans ne Sacram Scripturam ab illitterato plane homine sic profanari, eiusque versionem sine Ecclesiæ approbatione & Superiorum permissu edere pateretur. Quamuis autem rex tam Marotum quam versiculos eius in primis amaret, eo que aliquam diu tergiuersaetur, tandem tamen ne quid in hoc genere amplius aliquid à Maroto scriptum publicaretur, edixit. Sed verum est profecto quod vulgo dici solet,

Nisimur in vetitum semper cupimusque negare.

Nam & tunc statim Maroti verho tantis studijs

dijis expeti cepit, ut typographi exemplaribus imprimendis vix sufficerent. Nec in Musicos tantum numeros (qui hodieque etiam vsurpantur) verum etiam quam quisque vellet modulationem redacti Psalmi illi passim cantillabantur. Adeoque in aula etiam rex, regina, alij velut proprium aliquem sibi quisque eligebat & ad profanas res, studia sua ac vota accommodabat.

VI. Marotus interim rursus à carcere sibi metuas, quod linguæ parum moderari posset, Geneuam profugit, ubi ad triginta Psalmos iam editos, adhuc viginti alios addidit. Et quamuis in sacro hoc studio multum versaretur, mores tamen mutare non poterat. Quum ergo in prava schola educatus, Ecclesiastica censura ac disciplina vitam suam subijcere non posset, sic loquitur Ecclesiastica Calvinistarum Historia, volens, credo, dicere, Marotum hospiciam suam corruptisse in Pedemontium concessit, quam regionem tum Galli tenebant, atque ibi sub regionum Praefectorum patrocinio rursus aliquam diu vixit, Augusta Taurinorum anno ætatis suæ LX. mortuus. Beza ait. Marotum admirabili ingenij felicitate, sine ulla litterarum aut scientiarum cognitione, omnes antea Poetas superasse, quumque bis religionis causa regno excessisset, de Ecclesia optime fuisse meritum (cuius beneficij memoria ad posteros semper duratura sit) certis Psalmorum Davidis parte vulgariibus rhythmicis reddita. Morum vero ac vite, quam in aula, unde pietas & honestas fere exulent, totam pene exegerit, reformanda ac melius instituenda, exiguam curam habuisse. Silentio interim præterit Beza, bonum hunc Poetam, ob præclara illa, credo, in Ecclesiam merita, Genevæ flagris casum fuisse. Eidem mortuo idem Beza Gallico carmine parentavit, quod Psalmorum versioni præfixum legitur: additisque centum reliquis (non eadem tamen felicitate & elegantia qua Marotus, etsi doctrina aliisque rebus multo instructior) Psalmis, totum opus absolvit. Quia vero dubium mihi non est, quin lector scire cupiat quidnam ille Beza sit torques à nobis in hanc hæretici Theatri scenam productus: age vitam eius ac mores sequenti capite breuiter

tamquam in tabella depingam.

DE THEODORO BEZA MAROTI imitatore, ac Psalmodia à Calvinistis introducta.

CAPUT XVII.

ARGUMENTVM.

- I. Theodori Beza natiuitas & eruditio.
- II. Idem scabies doloribus vexatus ad desperationem pene redigitur.
- III. Beza Ecclesiasticum Prioratus munus adipiscitur.
- IV. Ecclesia repudium mittit, & quare.
- V. Geneuam se confert.
- VI. Maroti & Beza Psalmi rhythmicis Musicis numeris includuntur.
- VII. Melodia Psalmorum Calvinisticorum lasciuia.
- VIII. Quando Psalmi in concionibus decantari ceperint.

I. **T**heodorus Beza natus fuit apud Vezelios Anno MDXIX. ipso die 3. Ioannis unde discipulorum quidam alterum eum Ioannem fuisse dicunt. Natiuitatem suam, & quomodo mirabiliter à Deo ex parentum Papisticorum manibus liberatus fuerit; ipse in epistola quodam ad Meliorem Volmarium scripta exponit; inter alia optans, ut parentes sui vera Dei potius cognitione illustrati quam nobiles fuissent. O crudelis parricida! qui non corpus solum, sed etiam animam eorum à quibus vitam accepisti, quantum in te est, occidis, dum eos Otco tradis. Sed hæc Deus vindicabit.

Fuit vero Beza multis ingenij atque animi dotibus ornatus facundus, industrius, Consilio promptus, in Græcis ac Latinis litteris bene versatus, imprimis vero ad Poeticam, siue Latinam siue Gallicam lingua scribere vellet, ab ipsa Natura veluti factus. Quid in hoc genere potuerit, libelli Anno MD. XLVIII. ab ipso editi loquuntur, in quibus effigies eius expressa cernitur, cum sequenti ipscriptione:

*Vos docti, doctæ præcingite tempora lauro,
Ni sat uesit illam vel tetigisse manu.*

In his multa sunt Amatoria, quibus elegantius, vel ut verius dicam, nequius Catullus ac Tibullus nihil scripserunt. Sed quia nota est eius Cæcilia, nos ad alia properemus.

II. Ante-

II. Antequam vero Ecclesiastico Ordini adscriberetur, patu à præfatiſſimo vitæ periculo abſuit, quod ipſe in eadem ſupra citata Epiftola deſcribit. *Se nimirum in ſcijiſ parentibus à patruo Lutetiam abductum, ut literis operam daret, dum puer cum pueruſ luderet, ſcabiem capitis ſeu porriginem contraxiſſe. Cuius curanda quum in tanta civitate nullus Medicus ſatis peritus eſſet, tantis doloribus fuiſſe vexatum, ut ad memoriam eorum etiam nunc cohorreſcat. Abductum ergo à patruo in Chirurgi cuiuſdam ades, vna cum alio cognato ſibi puero eodem morbo laborante, in ſumma miſeria vixiſſe. Inde dum uterque ad patruum in Vniuerſitate habitantem per pontem molendinarium comearent, comit ante famulo, ſed, ut ſolet id genus, omnia alia potius quam pueros obſervante; cognatum ſuum miſtari ac feroci ingenio puerum conſuluiſſe, ut quum alia ratione tantis doloribus (ægrimonia ob pudorem in atroganti animo melius dixiſſet) liberari non poſſent, vna ſe in ſubiectum flumen præcipitarent. Ad Conſilium hoc ſe, natura aliquanto timidior, initio coheruiſſe, tandem vero inſtantis importunitate & doloribus victum, conſenſiſſe ſe, quamprimum alter deſiſſet, ſtatim ſequuturum. Dum in eo iam eſſent, & à diabolo conſtricti tenerentur, Deum ſui miſerum eſſe, illo ipſo momento patruo præter omnem opinionem interueniente: à quo domum reducti, deinde in patrui adibus curati, ſicque miraculoſe è Sathana faucibus fuerint liberati. Poſt hæc Lutetia Aurelianum profectus Beza, ad Iuriſprudentiæ ſtudia animum applicuit: inde à malo ſuo genio aliò abductus.*

III. Non multo poſt enim Prioratum non procul à Lutetia nactus, genio indulgere cœpit. Reſignationem nonnulli falſitatis atquerunt, reſque in magno Conſilio diu agitata eſt. Rem verò omnem non ira pridem Fr. Carreus Subprior, ut vocant, quomodo ſe haberet, enarrauit. In eo ſtatu dum eſſet Beza, nihil aliud quam eum curabat, feminatum in primis confortio delectatus. Eræ enim homo bona totius corporis forma, palma ludendi peritus, ad aulicos mores compoſitus, in ſermone elegans & facundus, par quibuſcumq; negotijs; quem & concionantem non ſemel audiui, & Ludouici Borbonij Principis Condæi lateri adæquitantem, ferroque accinctum vidi.

IV. Verum ut intelligatur quæ cauſa ipſum impulerit ut hæreſin amplecteretur, rem paullo altius reperam. Inter Poemata Beza Epigramma legebatur, Phaleucij conſcriptum verſibus, quoniam ſuum deſiderium ſuum & amorem erga Aude-

bertum quendam Aurelianenſem teſtabatur. *Guria Pariſienſis impudicum aliquid latere rata, iuuenem huic Poetam citari iubet. Is vero innocentiæ ſuæ forte diſſiſus, clam ſe ſubducit, vendito Prioratu pro mille circiter & ducentis ſcutatis, ac Geneuam abit, abducta ſecum Claudia (id enim Candidæ verſibus tantopere celebratæ verum nomen erat) ſutoris cuiuſdam Pariſienſis vxore: quæ deinde vxorem duxit. Geneuam non multo poſt ad eum venit Robertus Ioannis Bibetij cuius Longemeldenſis, vbi Prioratum habuerat Beza, filius, patrem ſuum turpiter, ab ipſo deceptum querens: ſed præter verba ac promiſſiones nihil domum retulit. Quum vero Beza poſtea ad Poſſiaccenſe Colloquium veniſſet, ab Eccleſijs ſumma aliqua pecuniæ collecta, & per Launæum, qui ad Catholicam deinde Eccleſiam redijt, tradita, illi ſatiſfactum, & tam Beza quam totius Miniſterij famæ hoc modo, uti videbatur, conſultum fuit. Sed operæ precium eſt quæ Launæus ipſe de collega ſuo ſcribat, audire.*

Poſtquam Beza omnibus flagitijs ſepolluit, ſuamque ipſe inſamiam verſibus ſuis diuulgauit; etiam vicini vxorem corrupit, venditiſque Eccleſiaſticis, quæ habebat, beneficijs, non tam perſequutionis quam pœne metu, vna cum illa auſugit. Antequam vero diſcederet, villicos ſuos decepit, beneficiorum redditibus prius quam deberentur perceptis. Quæ res nobis in Poſſiaccenſi Colloquio multum negocij exhibuit; ſiquidem vidua quædam cum liberis ſuis ed venerat, à Beza es alienum per fraudem contractum repetens. Cuius rei expedienda negocium mihi datum fuit. Vidua illa mihi tum dixit, ſe ac maritum plusquam mille & ducentis libris Gallicis eſſe defraudatos. Hæc Launæus.

Illud tamen eius factum laudari poteſt, quod Nicolao Beza patruo ſuo & benefactori in parochiali SS. Coſmæ & Damiani Eccleſia elegans Epitaphium tribus linguis ſtatui curauit. In quo ipſe Beza genibus inſiſdens, ceteris vndique ardentibus pictus cernitur. Latini Epitaphij initium eſt:

Marmore do Parto nullas hic ſtare columnas, &c.
quod poſtea in Geneuenſi editione ita immutauit:
Marmoreas, Lector, nullas &c.

Tandem vero totum interpolauit, utque ſe conuerſum & à S. Spiritu illuminatum probaret, contra Liſetum Præſidem Epistolam ſub Paſſauantijs nomine edidit, quem acerbiffime oderat, eo quod Burgundicæ nationi, cuius Procurator in Aurelianenſi

Y y Acad.

352
Academia fecerat, calices & ornamenta surrepta per sententiam iussus esse restituere. De fuga Beza qui plura scire cupit, Praefationem legat Jacobi Pelletarij Medici Cenomanensis, in libro de Orthographia Galliae lingua, tantopere ipsi amico, ut in Dialogis istis praecipuas partes loquendi ei tribuat.

Idem Beza quum Lausannae Graecas litteras profiteretur, edita inter alia Abrahami Sacrificantis tragedia; nec illud suum.

Amplector quoque sic & hunc & hanc & illam,

multaq; alia impudicitiae plena, quae cum graui eius oppidi Senatui non tam facile se interpretaturum ac imine purgaturum animaduerneret, vna cum Candida sua sese rursus subduxit.

V. Beza in Geneuam appulsum Caluinus non humaniter modo sed & cupide excepit, iam tum hunc sibi in laboribus socium ac deinde in Pontificatu successorem fore praeficiens: suaque opera atque auctoritate effecit, ut Graecae linguae in Lausannensi Academia professio ipsi demandaretur, ac postea Theologiae, quam feminis quibusdam certis diebus explicabat. Dignum scilicet patella operculum. Adhuc Ministri nonnulli, Copus, Raymundus, & Enoch, apostatae omnes, tot flagitiorum comperto, & adhuc tam moribus quam vestibus lasciuienti homini locum dandum esse negarent; Caluinus tamen nulli cedens, perfecit, ut ad Ministerij functionem admitteretur: quem deinceps Beza in omni sermone patrem suum appellauit. Nomen eius interim multis passim scriptis traducebatur. Audi quid Heshusius Lutheranus de Beza senserit ac scripserit: quem ait, non adolescentiam modo per illicitos amores, adulteria aliaque flagitia turpiter exegisse, sed illa ipsa scriptis quoque & versibus diuulgasse, atque gloriam inde quaesisse. Incredibilem esse monstri huius impudentiam, cuius turpis atque impia vita per Cynica illa, impura & detestanda Epigrammata toti Galliae innotuerit. Eundem tamen siloquentem quis audiat, sanctum aliquem eremitam, aut alterum lobum: immo ipso Paulo Apostolo maiorem videri. Sic illum exilium suum, labores, vita integritatem ac sanctitatem laudare. Haec de Beza Heshusius: cuius reliquam vitam silentio praetereo, ut & id quod in Vireti hortis perpetravit: nec non quomodo post Candidae suae mortem, cum vidua quadam Itali iuuenula iam septuagenarius secundas nuptias contraexit. Vnum tantum adhuc indico, ut quae eius studia & mores ad sepulcrum usque fuerint intelligatur.

Nobilis quidam Aquitanus Anno MDC. Ro-
maruertens, vna cum Marocani regis Medico, ac per Geneuam iter faciens, Beza inuisit. Erat is tunica crasso filio contexta, & ad iuras usque demissa indultus, cingulo coriaceo, cui grandis praefixa erat fibula, cinctus, barbam gestabat oblongam, canam, & male pexam, promissam caesariem, cincinnis in humeros usque propendentibus, petasum latum ac pinguem. Manu tenebat schedulas quasdam multa littera inductas, quibus paullo ante Phaleuceos aliquot versus inscripserat, Amatorios an alios, incertum sibi Nobilis ille aiebat. Post acceptam ac redditam salutem, Beza illos ipsos versiculos ostendens, sic, inquit, ego tempus fallo. Tum Nobilis apud se, Hem! Itane sanctus hic vir, iam pedem alterum in Charontis habens cymba senectutem suam transigit! Sic in meditationibus Theologus occupatur! Constat certe, iam aetate decrepitem hanc patriarcham nugis istis abstinere non potuisse. Fama etiam est, de reditu ad Ecclesiam non semel eum cogitasse. Certe soror ipsius ad Episcoporum conuentum, Henrico IV. rege, Rothomagnum venit, ut nescio quid secreti de fratre aperiret. At difficile est, ipso Luthero teste, ut sectae alicuius princeps ac caput opinionem muret. Nolo hic recensere, quomodo in Colloquio Possiensi tamquam nouus Apostolus; quomodo item in praelio ad Druydas tamquam alter Zuinglius, se gesserit: in quo tamen praelio calcaribus magis quam gladio usus est. Et scilicet campi illi sunt, in quibus, ut ad Angliae reginam scribit, prima Euangelij semina iacta sunt.

VII. Beza Maroto succenturiatus, ita in eo labore versatus est, ut Psalmi ab ipso versi ab omnibus magno plausu, etiam a Catholicis excepti sint: ut qui faciles essent & modulis insuper ad instrumentalem, quam vocant, Musicam, accommodatis. Quocirca statim ab ipso Beza praestantissimi aliquot Musici, & inter alios Goudemeli quidam nomine, prece ac precio conducti, harmonias non inconcinnas eis addiderunt, summa cum modulorum tum suauitate tum varietate: a quo tamen velut aurium lenocinio Catholica Ecclesia semper abhorruit. Edocta ex canticis canticorum, ubi cum dixisset quidam, *Sonet vox tua in auribus meis, vox enim tua dulcis, & facies tua decora. Statim à Casto spiritu audiuit dies. Fuge dilecte mi, Fuge: assimilare Caprea hinnuloque ceruorum, in montibus aromatum.*

VIII. Nouum hoc Psalterium tanto studio etiam

iam à Catholicis expetebatur, vt decem millia exemplarium momento distracta fuerint. Postquam vero in Calvinistarum cœtibus cani, & cum Catechismis coniungi cœperunt, eorum vsus Catholicis interdixit, siquidem, vt Consilium Laodicenum vult, cum hæreticis nihil commune esse debet, quod ab ipsis inuentum scilicet & concinnatum est.

DE CALVINISTARVM SEPULTURA.

CAPVT XVIII.

ARGVMENTVM.

- I. *Omniū religionū homines pro animabus Deum deprecati sunt, & corpora honesta sepultura assecerunt.*
- II. *Iudeorum consuetudo pro defunctis deprecandi.*
- III. *Quam Pagani à Iudeis mutuati sunt.*
- IV. *Calvinista soli hic barbari sunt.*
- V. *Defunctorum corpora honeste habenda.*
- VI. *Sepultura honestas ab ipsa Natura commendatur.*
- VII. *Impietas Calvinistarum quoad sepulturas.*
- VIII. *Cur hæretici nunc in Ecclesijs sepeliri cupiant, primitus aspernati.*
- IX. *Sepultura cura ad Episcopos pertinet.*
- X. *Calvinistarum querela.*

I. **O**Mnes religiones, veræ, falsæ, pro mortuis precandi consuetudinem semper tenuerunt. Immo ipsi quoque Ethnici, sola Naturæ luce illustrati defunctis æternam quietem precabantur, vt scripta eorum legenti constat: adeo vt qui extremum hoc officium præstare eis recusaret, impius haberetur. Vt ergo pie sine religione quadam defungi nemo potest, nec religio sine Deo esse potest; sic laudabilis hæc consuetudo violari non potest quin religio, nec hæc, quin Deus simul violetur.

II. Iudeos hac consuetudine vsos, non modo ex libris ipsorum ritualibus, sed ipsius S. Scripturæ quoque constat exemplis, Iosephum, vide, apud quem funus Davidis regis, Simonis Machabæi, reginæ Helenæ, &c. descriptum exstat. Abrahamus Saram, Iacobus Rachelem, Iacobum tota fa-

milia, Moysen, Aaron septuaginta dies, Aaronë populus vniversus integram mensem luxit. In Exodo sacrificia pro mortuis, apud Hieremiam Prophetam exequiæ memorantur. Eiusdem consuetudinis vestigia in libris Iobi & Tobix exstant. Quid multis? Vnum illud ex Machabæorum libris desumptum testimonium satis nobis esse debet: quod multorum scriptis est ventilatum.

III. Hanc consuetudinem Ethnici quoque à Iudeis mutuati sunt natura distante pro defunctis orationem ac curam piam esse existimantes, vt ex multis ipsorum ritibus, de quibus integri libri exstant, & infinitis scriptorum locis patet.

IV. At soli Calvinistæ sine vllis ritibus mortuos suos terræ mandant, aut si ritus quosdam adhibeant ipsi profanifere sunt, & infernum magis quam cœlum sapiunt. Satis esse putant, si dicant: Deus propitius sit eius animæ. Constat quomodo Genevæ de ritibus sepulturæ reformandis in Ministroꝝ cœtu ageretur, Bezam respondisse, Papistis occasionem gloriæ di dandam non esse. Eius tamen Epitaphiũ Gabriel Fabricius describit, in quo Venus, Harpyx, Bellona & Chimæra, præcipuæ Bezae virtutes, conspiciuntur.

V. Vile quidem corpus est, Dei tamen digito formatum, eoque honeste habendum est. An Phidix opus ob materiæ vilitatem cõtemnimus, Corpus vas est animæ à Deo infusæ. Templum Dei est, quod etiam si à morte destruat, in extremo tamen iudicio multo gloriosius excitabitur.

VI. Sepultura honesta Deum ipsum habet auctorem, qui Enochum & Heliam in paradysum transportauit. Iobum Chrysostomus effuse laudat, filios domus ruina oppressos honeste sepelientem. Et honestæ sepulturæ & resurrectionis Phœnicis se ipsum comburentis & renascentis exemplum nos admonet.

VII. Impij sunt Calvinistæ, quibus perinde est quo loco sepeliamur. Non ita Abraham, non Isaac, non Iacob, non Iob, non Ioseph: qui omnes terra loca vbi sepelirentur, sibi elegerunt. Hinc Ecclesia loca eiusmodi sacra atq; inuolata esse voluit quæ etiam exorcismis ac precationibus solenniter consecrantur.

VIII. At Calvinistæ vt nihil sibi tam viuis quam mortuis cum Catholica Ecclesia commune esset, in sacris istis locis sepeliri, ignominiosum initio putarunt: postea vero etiam vi maiorum sepulcra ad suũ vsu sibi vindicarunt. Cur, quæso scilicet,

Y y 2 quia

quia Superbiæ natura est illicita experere. At hæreticos in ecclesijs aut locis sacris sepeliri Ecclesia vetuit. Præpostera cura, corpori honestum vbi quiescat locum querere, anima interim infernos cruciatus patiente. Sed & hoc desiderium ideo diabolus ipsis, immitrit, vt sicut Catholicorum animæ Purgatorij igni ab omni labe quam adhuc habent, purgantur, atque in eo ipso doloris sentiunt leuamentum: sic hæreticorum animæ tanto magis crucientur, quanto in sanctioribus locis corpora ipsorum iacent. Illud denique operam dat diabolus, vt hæreticorum sepultura sacra loca profanentur ac polluantur.

IX. Sepulcrorum curam ad Episcopos pertinere, non vero ad ciuiles magistratus, multis euidentissimis argumentis vt & exemplis demonstrari potest: id quod ex Nouella etiam XI II. apparet, Quod eo dico, vt Episcopi hoc ius suum e-

ripi sibi aut loca sacra profanari non patiantur.

X. Frustra ergo à Catholicorum cæmeterijs vos arceri conquerimini, Calvinistæ. Qui Ecclesiæ leges violastis, cur non merito pœnas detis. Nô conuenit vt in Ecclesijs sepeliantur pro quibus Ecclesia non orat. At vos ipsi pro mortuis orate superstitiosum esse dicitis. An vultis vt nostra corpora eijciantur, & vestra in Ecclesijs sepeliantur? Vna enim quiescere non possumus.

Sed finem iam operi impono, postquam Ecclesiæ rebelles ad sepulcra deduxi, Tu Lector, interim zelum hunc meum Ecclesiæ seruiendi non modo agnosce, sed & pro virili imitare: qui in me quidem non exstinguetur.

Dum spiritus hos reget artus.

LAUS DEO.

